

[Undervisningsministeren.]

at lærerindeembedet havde været ledigt i henved et år og havde været opslået tre gange, uden at der havde meldt sig kvalificerede ansøgere. Ved sidste opslag var den indstillede forskolelærerinde eneste ansøger. I skolekommissionen var der enighed om at ønske den pågældende ansøger — der dog kun havde virket som vikar i embedet siden 1. april 1954, altså som vikar i ganske få måneder — ansat i embedet.

Statskonsulenten for folkeskolen og seminarierne oplyste i sin i sagen afgivne erklæring, at han under en samtale med skolekommissionens formand havde fået indtryk af, at der var interesse for eventuelt at få gennemført en centralskoleordning for kommunen i stedet for en tidligere i princippet godkendt skoleordning med bevarelse og udbygning af de enkelte skoler. Ved gennemførelsen af en centralskoleordning skulle kommunen kunne spare to embeder, og statskonsulenten gav derfor overfor skolekommissionens formand udtryk for, at han fandt det rigtigt, at man foreløbig lod embedet henstå ubesat i et år. Statskonsulenten har iøvrigt i sin erklæring udtalt betænkelighed ved, at der dispenseres fra eksamenskravet ved besættelse af embeder, der forudsætter ansættelse af fuldt uddannede lærerinder, som kan påtage sig undervisning i folkeskolens højere klasser, og har henvist til, at der i de kommende eksamensterminer dimitteres et betydeligt antal nye lærerinder.

Under disse omstændigheder måtte ministeriet anse det for rigtigt, at der ved udsættelse af embedets besættelse blev givet de stedlige skolemyndigheder lejlighed til påny at overveje spørgsmålet om den fremtidige skoleordning i kommunen, og man henviste derfor myndighederne til at forsøge nyt opslag.

Jeg finder iøvrigt anledning til at bemærke, at jeg har fuld forståelse af de store vanskeligheder, som de stedlige skolemyndigheder har ved at få undervisningen i landsbyskolen besørget under den herskende lærermangel. Fra undervisningsministeriets side er der som bekendt truffet foranstaltninger til at afhjælpe lærermanglen i landsbyskolen dels ved at udsende eleverne fra seminarierne tredje klasse til vikartjeneste, dels ved at opfordre købstadskolerne til

midlertidigt at lade nogle embeder besørge af skolernes lærerpersonale som overtimer. Fra seminarierne kan der i de kommende år ventes en betydelig forøgelse af antallet af dimittender — der skulle være balance i forholdet mellem efterspørgsel og udbud om fire år — og ved denne forøgelse af lærerstanden er der håb om, at der i de nærmeste år vil vise sig en mærkbar bedring af mulighederne for fremskaffelse af kvalificerede lærere og lærerinder til folkeskolens embeder. Med denne udvikling for øje må ministeriet vise en vis agtpågivenhed ved meddelelse af dispensation fra eksamenskravet. Det må dog forudses, at der stadig kan forekomme tilfælde, hvor forholdene taler for, at der gives dispensation, og i sådanne tilfælde vil ministeriet ikke på forhånd stille sig afvisende, når der foreligger en enstemmig indstilling fra de stedlige skolemyndigheder og forholdene iøvrigt gør det rimeligt at give dispensation. Hvor der nødvendigvis må være tale om skøn, skal jeg for mit vedkommende handle så samvittighedsfuldt som muligt.

Hermed sluttede spørgsmålet, og spørgetiden var dermed til ende.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til beslutning af folketinget om nedsættelse af et udvalg vedrørende tillægsbevillingsforslagets behandling og finansudvalgets arbejdsform.

(Forslaget til beslutning findes i tillæg A. sp. 53; fremsættelsen findes i tidenden sp. 90).

Sagen sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Sagens overgang til anden (sidste) behandling vedtoges uden afstemning.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Fortsættelse af forhandling om statsministerens redegørelse i henhold til grundlovens § 38 ved folketingsårets åbning.

Forhandlingen genoptoges.

Hans Schmidt: Når jeg som repræsentant for det tyske mindretal i Nordslesvig tager ordet i det høje ting i dag, gør jeg det for at tage stilling til og yde mit bidrag til løsning af spørgsmål på to områder: det grænse-landspolitiske og det specielt tysk-nord-slesvigske.

Den storpolitiske debat har jeg undladt at tage del i, fordi det er et område, der vedrører specielt danske nationale livsinteresser, som det tilkommer det høje ting alene at tage stilling til og træffe beslutning om uden indblanding fra min side.

Det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard har opfordret mig til at give min mening tilkende i spørgsmålet om de danske syd-slesvigeres repræsentation i den slesvigholstenske landdag, som den højtærede statsminister omtalte i regeringserklæringen og den højtærede udenrigsminister i den udenrigspolitiske redegørelse, hvilket jeg forstår skete ud fra en naturlig solidaritet med det danske folks forpost syd for grænsen. Denne opfordring fra det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaards side var i og for sig ikke nødvendig, fordi mit indlæg ville være kommet uden denne opfordring.

Det må anses for at være naturligt, at jeg tager stilling til et anliggende, som er af den største betydning for den fremtidige udvikling i grænselandet Slesvig som helhed. Det svarer også til den funktion som formidler mellem folkene, som vi mener de nationale mindretal må udøve i det fremtidige Europa. Herudfra tager jeg til efterretning, at det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard ved sin direkte opfordring til mig har tilkendegivet den opfattelse, at det tyske mindretal i Nordslesvig må gøres medansvarlig for det, der sker i denne sag. Jeg har i tidens løb gentagne gange, også her i det høje ting, givet udtryk for vor opfattelse, som er den, at et nationalt mindretal må have ret til repræsentation i landets parlament, når det har stemmer nok til et eller flere mandater. Når jeg sidste gang, da spørgsmålet var på tale i denne sal, tog til orde herfor, gjorde jeg det også ud fra den betragtning, at vi, hvis jeg tav, ville have givet det høje ting ret til at træffe lignende forholdsregler mod os, som 5 pct.-

klausulen betyder syd for grænsen ved det i dag nåede trin i udviklingen.

Retten for nationale mindretal til at være repræsenteret ubeskåret i forhold til deres styrke har endog vundet hævde derved, at mindretallets organisation fra tiden imellem krigene, i hvilken repræsentanten for det tyske mindretal i Nordslesvig, pastor Schmidt, Vodder, indtog en førende stilling, dengang enstemmigt havde opstillet dette postulat. Det skete, hvis jeg ikke tager fejl, uimodsagt fra nogen side, selvom det vel ikke blev praktiseret overalt.

Tilbage står så en fornyet omtale af de vanskeligheder, som tårnede sig op for en positiv løsning af forholdet syd for grænsen, men udviklingen i mellemtiden har iøvrigt medført en vis klaring, som jeg mener må omtales i sagens interesse.

Sidste gang jeg stod på denne talerstol, delte jeg vanskelighederne i tre kategorier: den statsretlige, den statspolitiske og den folkepolitiske.

Den statsretlige side af sagen har fundet sin klaring ved afgørelsen af domstolen i Karlsruhe, som siger, at 5 pct.-klausulen ikke står i modstrid med lovens paragraffer, men at en undtagelse fra denne bestemmelse heller ikke gør det. Dermed kan betænkelighederne på det statsretlige område anses for at være bortfaldet til gunst for en ny politisk afgørelse.

Det folkepolitiske moment, som indebar tvivl om partiet SPWs nationalpolitiske karakter, må efter det sidste valgs resultat anses for at være bortfaldet, indtil et modbevis skulle foreligge.

Vedrørende det statspolitiske forhold, det vil sige kravet om en anerkendelse af grænsen, argumenteres der derhen, at det må være stats- og lovgivningsmagtens ret og pligt ikke at tilstå en bevægelse, som arbejder hen på ad åre at angribe statens grænse, fuld frihed. Det lyder indlysende rigtigt, men er det dog ikke. Afgjort rigtigt er det, når det drejer sig om bestræbelser, som ved voldelige midler søger at opnå deres mål. De ligger på samme plan, og det er magtens. Lige så afgjort forkert er det, når det drejer sig om bestræbelser, der hviler på et åndeligt, sjæleligt og socialt grundlag. Disse kræfter virker for magtens store modsætning, og det er fællesskabet, åndens og

[Hans Schmidt.]

sjælens og hjertets hjemsted. Her er magtens store love ikke blot uvirksomme, men virker modsat hensigten. Det grænsepolitiske forhold klares kun ved at overlade klaringen til fællesskabets uskrevne love, og, for at sige det på en anden måde, det spørgsmål, om grænsen ved hjælp af stemmesedlen skal flyttes eller ikke, kan med sine konsekvenser kun klares ude i folket og ikke i en lovgivende forsamling; det er afgjort noget, erfaringen viser. Stats- og lovgivningsmagten bør tværtimod medvirke til at skabe den frihed, fællesskabet behøver for at kunne trives og fungere selvregulerende. Det gælder for fællesskabet i enhver form, enten det så drejer sig om et nationalt mindretal eller flertal eller for forholdet mellem mindretallet og statsfolket.

Jeg vil udtale håbet om, at det må lykkes at finde frem til en løsning, som kan tilfredsstille alle parter, og at forholdet må blive normaliseret ved, at klausulen bortfalder for det danske mindretals vedkommende.

Jeg skal herefter gå over til en omtale af de mest påtrængende anliggender, jeg på det tyske mindretals vegne har at fremlægge. Der er forhold iblandt, som jeg er klar over, at det høje ting ikke vil være tilbøjelig til at tage op til løsning i den nuværende situation. Jeg vil dog nævne dem, fordi jeg er overbevist om, at situationen vil have forandret sig inden længe, og så vil det være rigtigt, at jeg har belyst dem her.

Der er andre forhold, som vist i højere grad kun kan løses ud fra et menneskeligt og et eksistentielt synspunkt, og dem mener jeg ikke der er anledning til at udskyde. Med hensyn til vort kulturelle genopbygningsarbejde skal jeg her anføre, at spørgsmålet om lov hjemmel til at oprette privatskoler med statskontrollerede eksamina trænger sig mere og mere på. Den højtærede statsminister har for et par år siden udtalt her i tinget, at spørgsmålet var genstand for overvejelser i undervisningsministeriet, og jeg ville være taknemlig, om sagen kunne fremmes yderligere, idet spørgsmålet er af afgørende betydning for udbygningen af mindretallets skolevæsen og for de uddannelsesmuligheder, som vi mener også vi må kunne give vor ungdom ved en kontinuerlig skolegang.

Vedrørende arbejdet for at overvinde føl-

gerne af retsopgøret vil jeg henlede det høje folketing og den høje regerings opmærksomhed på det forslag, der blev fremsat her i tinget den 3. december 1952 om tilbagegivelse af pensionsrettighederne for de tjenestemænd, som mistede dem efter kendelser afsagt af tjenestemandsdømstolene og den ekstraordinære undersøgelseskommission. Forslaget blev ikke færdigbehandlet dengang, men jeg kunne tænke mig, at tiden for en normalisering var inde nu, og at det måtte veje til, at en del af de implicerede har haft stor møjle med at klare sig i et andet erhverv og nu nærmer sig den alder, hvor vanskelighederne stiger.

Vedrørende problemerne om valgret vil jeg henlede det høje tings opmærksomhed på, at der den dag i dag findes en del medlemmer af mindretallet, der ikke har fået deres valgret tilbage efter de domme, der er overgået dem i henhold til straffelovstillægget. De, der fandtes skyldige i et efter tillægget strafbart forhold, fortabte stemmeret og valgbarhed i offentlige anliggender i henhold til lovens § 6. Denne § 6 i straffelovstillægget blev ophævet ved § 3 i lov nr. 286 af 18. juni 1951 om ændringer af reglerne om fortabelse af rettigheder som følge af straf, og vi gik i mindretallet ud fra, at spørgsmålet om valgretten nu skulle behandles i henhold til den almindelige lovgivning.

Den gamle valglov af 9. juni 1948 bestemte, at der skulle være gået fem år efter en strafs udståelse, forældelse eller eftergivelse, før vedkommende atter fik valgret. Ved Danmarks Riges Grundlov af 5. juni 1953 og valgloven af 31. marts 1953 er imidlertid også denne hidtidige vandelsbetingelse for valgretten blevet ophævet, således at vi mente at kunne gå ud fra, at alle resterende valgrebsbegrænsninger i forbindelse med disse domme var bortfaldet. Det viste sig imidlertid i foråret, at ministerierne stod betænkelige overfor en sådan opfattelse, idet man går ud fra, at de valgrebsbegrænsninger, der er fastlagt ved domme, før loven af 18. juni 1951 blev vedtaget, stadig står ved magt.

Jeg vil gerne spørge, om denne opfattelse virkelig stemmer med lovens formål og motiver, idet jeg vil tro, at det var lovgiverens hensigt ved denne lov at bidrage til en yderligere normalisering af forholdene på

[Hans Schmidt.]

linie med den såkaldte lille amnestilov af 27. maj 1950. Dersom man begrænser § 3 i lov af 18. juni 1951 til kun at gælde fremefter, vil det betyde, at bestemmelsen i praksis næsten ikke får nogen betydning, idet så godt som alle sager i henhold til tillægget er blevet behandlet før den 18. juni 1951. Desuden ville man komme til det resultat, at f. eks. en mand, der er frakendt de borgerlige rettigheder for bestandig før den 18. juni 1951, overhovedet ikke får valgretten tilbage, medens en mand, der først dukker op nu og muligvis idømmes en hård straf i henhold til straffelovstillægget, slet ikke mister valgretten.

Jeg ville være tilfreds, dersom dette problem kunne ordnes på den måde, at der gives valgbestyrelserne landet over adgang til at optage alle personer på valglisten, uanset om der skulle foreligge et tidsbegrænset eller ubegrænset tab af de borgerlige rettigheder, og uanset om domsafsigelsen ligger før eller efter den 18. juni 1951.

I det forløbne år har jeg efter henstilling ydet min medvirken ved ordningen af tilbagebetalingskravene mod de frontfrivillige, hvis pårørende har modtaget understøttelse i deres fravær. Jeg har kunnet konstatere, at sagerne ud fra den gældende praksis bliver behandlet korrekt med forståelse for de differentierede forhold og under hensyntagen til, at de pågældende ikke skulle have været straffet; men det siger ikke, at resultatet desuagtet er tilfredsstillende. Når tilbagebetalingskravet til en lille barber med indkomst- og formueforhold på omkring 6 000 kr. lyder på 9 000 kr., så kan på papiret et nedskrevet beløb på 2 500 kr. under de givne forhold anses for at være passende; men selvom nedskrivningen synes stor, virker det i praksis meget hårdt. En højere belåning af huset var ikke mulig, så formuen var kun realisable ved salg. For at redde huset og på grund af det i forvejen svage økonomiske grundlag, var der kun den mulighed for ham at sælge inventaret og leje butikken ud og derefter selv gå på fabrik. Det at gå på fabrik er selvfølgelig ingen ulykke, men at måtte opgive et selvstændigt håndværk, selvom det stod på svage fødder, på grund af kravet, nager i sindet resten af livet. Det er et eksempel, og jeg skal ikke trætte med flere. Når denne procedure med en

ordning af sagerne under hensyn til de enkeltes forhold og en klækkelig afskrivning fra ministeriets side er tilendebragt, står jeg imidlertid stadig overfor et spørgsmål, som jeg søger svar på, og det er, hvem der så skal betale resten. Jeg ved det ikke. Jeg ved kun, at det er urimeligt, om der enkelte frontfrivillige skal blive hængende på det.

Et andet ømt punkt er konfiskations sagerne og tilbagebetalingerne udenfor frontkæmpernes kreds. Jeg forstår, at en sanering af de finansielle forhold, som krig og besættelse efterlod, efter besættelsens ophør var nødvendig. Jeg forstår også, at det kan være vanskeligt at trække en nogenlunde retfærdig grænse. Jeg går også ud fra, at det er meget menneskeligt og overfor lov og praksis vanskeligste sager, der står tilbage. Til gengæld er de ikke særlig talrige, således at der ud fra denne synsvinkel skulle være grund til at få dem ud af verden.

Jeg vil lige nævne et eksempel. Da den danske stat efter den 5. maj 1945, som er skæringsdag for disse sager, i princippet overtog flygtningeadministrationen, var der et bestemt sted en del erhvervsdrivende, der havde tilgodehavender, som ikke alle blev godkendt; men når lægen og apotekeren og jordemoderen får deres penge, men der lilla snedker, der har leveret ligkisten, ikke får sine, synes jeg, det er glippet med at trække grænsen. Jeg ville være glad, om disse få sager kunne ordnes endnu.

Et andet, ikke stort, men menneskeligt set betydningsfuldt problem er arbejdstilladelse for udlændinge med tysk eller andet statsborgerskab, som har stærk tilknytning til familier i landsdelen. Jeg vil her kun anmode om at overveje, om der ikke kunne ses mere stort på disse sager. Jeg forstår, at der kan være arbejdsmæssige og andre forhold at tage hensyn til, men talmæssigt kan det dog ikke spille nogen rolle, så det menneskelige moment måtte kunne træde mere i forgrunden.

Det er altså de spørgsmål, som jeg har været i lag med, og jeg vil til slut udtale håbet om, at det må bære hen mod frie forhold på begge sider af grænsen.

Carsten Raft: Det er naturligt, at mit partis ordfører tager sig af den egentlige polemik overfor den højtærede forsvarsmini-

[Carsten Raft.]

ster, og at jeg holder mig til ganske bestemte ting, som interesserer mig, også udfra min beskæftigelse med militærlove her i folketinget. Jeg vil dog gerne have lov at gøre to bemærkninger til den højtærede ministers betragtninger i formiddags.

For det første er det til en vis grad blevet lagt som en byrde og forseelse på den tidligere regering, at den ikke havde fået radartjenesten bragt i orden. Sandheden er den ganske enkle, at materiellet ikke kunne skaffes. Det har vist ikke det fjerneste at gøre med, hvad den ene regering evner, og den anden regering ikke evner. Endvidere vil jeg gerne have lov til at sige, at når det desuden nærmest bliver lagt som en byrde og en forseelse på den tidligere regering, at man har ført de ganske naturlige forhandlinger med NATO om repetitionsøvelser og genindkaldelser og foretaget de skridt, som enhver fungerende minister måtte gøre, så er det dog ganske interessant at konstatere, at den højtærede nuværende forsvarsminister under tredje behandling af finansloven var inde på dette emne på en sådan måde, at han uden videre fastslår, at tjenestetiden her i Danmark er 20 måneder.

Han siger, at man må først have erfaringsmateriale, før man ved, hvordan man skal gribe disse ting an, hvordan man afvikler det. Han gør det op, regner det ud, og så fastslår han: det er sandheden om tjenestetiden både i Danmark og i Norge, at der er 20 måneders tjenestetid; tjenestetiden er den samme som i Norge, 20 måneder. Jeg synes, den højtærede forsvarsminister bærer sig fuldkommen rigtigt ad og er helt i overensstemmelse med de funktioner, han skal udøve; jeg synes bare ikke, han kan stille det op som en forskellig indstilling hos de to regeringer.

Der har jo ikke i virkeligheden været tale om en indgående redegørelse for, hvad der sker på dette område, som jo er politisk meget, meget vigtigt. Der har været spurgt af de politiske ordførere, og der er blevet givet et dygtigt og meget kraftigt minister-

svar her i dag, men nogen rigtig opstilling af, hvad det betyder, hvad konsekvenserne er, synes jeg ikke, der har været. Det mærkelige ved den fremgangsmåde, man har fulgt, er jo, at først tages den politiske beslutning, den tages ret hurtigt — når man render for livet, handler man hurtigt; dernæst finder man en saglig motivering, som kan dække, og endelig overlader man til de ministerielle sagkyndige — ikke til de ansvarlige sagkyndige, som loven udtrykkeligt nævner — at finde ud af, hvordan denne hurtige beslutning skal føres ud i livet. Det kom såmænd fra det ærede medlem hr. Holger Eriksen i sommer som et finansielt forslag og vel også som et politisk meget bekvemt forslag overfor det støtteparti, man var ved at nærme sig. Nogle dage efter blev det pludselig genindkaldelserne, der var så forfærdelig vigtige og afgørende, og endelig blev det givet til udregning. På samme måde f. eks. med de 3 000 mand, der trækkes fra i indkaldelserne ved dette forlig. Der går nogle dage, og så får man at vide, at de 3 000 mand egentlig er ganske overflødige, for det er alligevel folk, som man slet ikke kan bruge. Men man havde ikke motiveringen ved hånden, da afgørelsen blev truffet.

Den højtærede minister har besvaret det ærede medlem hr. Aksel Møllers spørgsmål om, i hvilken grad forsvarsstyrelsen er hørt ved de pågældende lejligheder, og vi har fået at vide, at den er hørt i sommer og ikke hørt nu, da det drejede sig om politiske og finansielle ting. Jeg synes nok, det har interesse at vide, hvordan f. eks. forsvarsstyrelsen blev hørt i sommer. Blev den hørt på et sådant tidspunkt, at dens råd kunne have betydning for de dispositioner, der blev truffet? (*Forsvarsministeren* [Rasmus Hansen]: Absolut!). Jeg er tilbøjelig til at tro, at beslutningen faktisk var truffet, inden forsvarsstyrelsen kunne give sit saglige råd. Men iøvrigt er det ganske klart, at ved *denne* lejlighed er den slet ikke blevet hørt, fordi det drejer sig om finansielle og andre ting. Man kan dog godt

[Carsten Raft.]

høre en sagkyndig ledelse om tingene, idet man siger: der er den og den behovssituation for statens finanser, må vi få jeres råd om, hvordan vi skal lægge det an, og hvordan man skal gøre det mest forsvarlig. Men man hører den altså ikke.

Nu kunne man komme ind på almindelige betragtninger om, hvordan forholdet er mellem en ansvarlig minister og hans embedsmænd, men det ejendommelige er, at den lov, det drejer sig om, loven om forsvarrets ordning, har meget skarpe bestemmelser med hensyn til den ansvarlige ledelse, og i hvilken grad den skal høres. Det starter med, at det i loven af 27. maj 1950 hedder, at forsvarschefen „er ansvarlig for værnenes uddannelse og brugbarhed“ — der står ikke noget om ministeren. Hvordan kan forsvarschefen være ansvarlig, når andre faktorer træffer bestemmelse om, hvor lang tid de indkaldte skal uddannes, hvor lang tid de skal dygtiggøres? Det går over til den nugældende lov, lov-bekendtgørelse nr. 131 af 31. marts 1952, hvor det i § 5 hedder, at forsvarschefen „er overfor forsvarsministeren ansvarlig . . .“ Det er en selvfølge, fordi ministeren er den ansvarlige, men det står her på en måde, som det ikke står i nogen anden lov overhovedet, at forsvarschefen er „ansvarlig for værnenes uddannelse og brugbarhed“. Det er efter min opfattelse — jeg ved, det er det ikke efter den højtærede ministers opfattelse — lige på kanten af det forsvarlige, hvis man træffer dispositioner, der afgørende bestemmer vilkårene, hvorunder uddannelsen finder sted, uden at have forhandlet med forsvarschefen og fået hans råd. Og det samme gælder forsvarsstyrelsen, hvorom der udtrykkeligt står — og det er uændret fra den gamle lov — at den skal drøfte forskellige ting, „samt iøvrigt spørgsmål af større rækkevidde eller principiel betydning for det samlede forsvar“. Det er altså ikke sket her. Jeg ved, at ministeren, som aldrig er bange for at tage et ansvar og aldrig er bange for at sige, at det skal han nok klare, også vil sige det ved denne lejlighed, men jeg vil dog mene, at når man har truffet så afgørende vidtrækkende bestemmelser, så må det være en misligholdelse af loven, der

har fundet sted ved den fremgangsmåde, ministeren har valgt.

Jeg vil gerne have lov til at forsøge at gøre op, hvad det er, der sker. Der var jo fra ministerens side i hans meget dygtige tale, hans agitatorisk meget stærke tale, ligesom et slags ping-pong spil: hvad den ene havde sagt, hvad den anden havde gjort, og hvordan man havde det med hinanden, men den egentlige redegørelse har vi ikke fået. Jeg tænker på et spørgsmål som det med de 3 000 færre indkaldte. Nu beder jeg den højtærede minister tilgive mig, hvis jeg kommer til at sige ting, som ikke er rigtige, men vi har jo kun vore „plumrede“ kilder at holde os til og ikke andet, vi har ikke i tinget fået nogen virkelig redegørelse for, hvad der sker, og hvad der er aftalt, men ud fra disse „plumrede“ kilder vil jeg altså have lov til at gøre opmærksom på, at jeg har fået den opfattelse, at hele historien om disse 3 000 indkaldte, der i virkeligheden ikke duede og alligevel blev hjemsendt, så det er ganske overflødig at indkalde dem, ikke holder, for de var udskrevet. Det var altså det hele materiale, tjenstdygtige og mindre tjenstdygtige, der blev udskrevet — altså vil der ske en reel formindskelse med 3 000 indkaldte.

Den højtærede minister har selv været inde på det. Men jeg vil nok have lov at spørge: Nærmer vi os ikke meget stærkt minimum for de forpligtelser, vi er gået med til på Lissabonmødet og ved andre lejligheder, og er vi ikke absolut i underkanten ved den beslutning, der er truffet med hensyn til tjenestetiden?

Jeg har i de sidste år opholdt mig en del ved fremmede hære ved SHAPE og gjort mine iagttagelser, og jeg mener, jeg har ret, når jeg siger, at det er NATOs militære ledelses faste opfattelse, at 18 måneders tjenestetid som uddannelsestid — det blev startet som beredskabstid, det er rigtigt, fordi det lå lige for hånden, at det var nødvendigt at lave en beredskabsstyrke — plus genindkaldelse er et minimum. Jeg er kommet til den overbevisning, bl. a. ved at overvære manøvrer nede i Tyskland og ved at tale med officerer af alle nationer, men ganske særligt de vesteuropæiske nationer, med journalister og politikere, at man ser

[Carsten Raft.]

ganske på samme måde på det i Belgien, Holland og de forskellige steder, og at der ikke er tale om nogen som helst ændring i opfattelsen. Jeg kommer uvilkårligt til at tænke på den udvalgsbetænkning, som kom, dengang vi tilsluttede os den fælles ledelse; i denne betænkning hed det med alle tre Atlantpartiers tilslutning — rigsdagstidende 1950—51, tillæg B. sp. 212 —:

„Da det ikke blot er af afgørende betydning for forsvarsstyrken som sådan, men også for Danmark, at de tropper, landet stiller til rådighed for forsvarsstyrken, står mål med de krav, andre landes tropper opfylder . . .“

Det er den forudsætning, man går ud fra vi handler efter. I andre lande er der 18 måneders tjenestetid plus genindkaldelse — det var mere, det er blevet nedskåret, men kun fordi det samlede skjold — som man kalder det i NATO-sproget — som de fire lande opstillede, var blevet så stærkt, at man med hensyn til beredskabet turde skære ned; men jeg har ikke noget sted mødt nogen som helst tanke om, at man var i færd med en yderligere nedskæring, og jeg må sige — jeg førte ikke selv talen ind på det, men sammenligninger er nødvendige og kan ikke undgås — at man var forbavset over, at Danmark alene var det. Den betragtning kom meget tit til orde, at nede i Vesteuropa er der dog en samlet front, en stor styrke, suppleret og støttet af engelske og amerikanske tropper. I Norge — hvis man vil tage det med — er der et stort rum omkring af hav og land, inden man kommer til de centrale dele af Norge. Vi derimod ligger en eller halvanden times kørsel fra nogle af verdens bedste tropper — som der eventuelt bliver tale om. Derfor forstod man ingen steder, at netop Danmark, som er det mest udsatte af alle NATO-lande, det svageste, det ensomste, uden hensyn til hvad hjælp vi kan få — idet vi jo ikke foreløbig kan regne med hjælp fra landstyrkerne — tillader sig en nedskæring, der er så stor.

Dertil kommer — og det er jo ikke noget, som man kan overse — at denne betragtning og de beslutninger, der i virkeligheden fæstnede sig for nogle år siden, voldsomt forstærkes af den militærtækniske udvikling. Den mekaniske udvikling har jo været kolos-

sal. F. eks. disponerer et ganske almindeligt infanterikompani over otte våben; det kræver en betydelig uddannelsesstid. Men atomudviklingen og de erfaringer, der er blevet gjort i Westfalen med hensyn til, i hvilken grad man skal kunne operere med tropperne, sprede dem, samle dem, holde sine styrker i hånden, er af en sådan karakter, at man fik et meget stærkt indtryk af, i hvilken grad uddannelsen må skærpes, og at man er nødt til i alt fald at have de 18 måneders tjenestetid plus genindkaldelser, som forefindes andre steder.

Jeg tror også, jeg har lov til at sige, at det er den almindelige opfattelse, ikke mindst efter Koreakrigen, at moderne krig har fået en karakter, der gør, at man kun kan operere med stærkt uddannede styrker, og det er jo et spørgsmål, hvilken stilling man placerer landets værnepligtige i ved at slække kravene her. Jeg ved godt, at det hører sig ikke til at tale dystert og makabert om soldater, der skal bruges i krig; men det er dog forudsætningen for så store anstrengelser, finansielt og arbejdsmæssigt, som vi foretager her i landet, at det kan være, de skal anvendes, og det kan være, de skal anvendes alene overfor verdens bedst uddannede styrker, som det antagelig kommer til at dreje sig om. Det er et spørgsmål, om der ikke ligger et meget stort ansvar på de folk, der af helt andre grunde skærer ned på tjenestetiden. Spørgsmålet er, på hvilke andre områder disse besparelser griber ind. Ministeren har jo sagt noget, men det var ikke helt udførligt og kunne måske heller ikke være det, fordi man først nu regner dette i luften frit grebne tal ud og fordeler det på den rigtige måde.

Jeg kan dårligt som medlem af „Folk og Værn“ undlade at nævne denne virksomhed, som betyder så uendelig meget for humøret hos soldaterne. Der er ikke sjovt på kaserne, heller ikke på de nye, hvor sengene står ganske tæt, hvor bepakningen gør det næsten umuligt at komme forbi. Der kræves en lille smule opmuntring. Vi har forsøgt at bygge noget op; nu bliver det skåret ned til 50 pct. Jeg har ikke ønsket at forhandle om det, det må være på ministerens ansvar. Jeg mener, der er nedskæringer, der er lige så uansvarlige; men det er en meget, meget stor tilbagegang i forhold til den tjenesteydelse overfor landets værnepligtige,

[Carsten Raft.]

som i hvert fald jeg, og jeg tror også den højtærede minister, har betragtet som en fair og rimelig handling.

Der er talt meget om hjemmevernet, som ikke beskæres — og jeg tror, det er rigtigt, bl. a. grundet på en god indkøbspolitik, som f. eks. det ærede medlem hr. Frode Jakobsen har været med til, så at man er sikret nogenlunde. Efter de oplysninger, jeg har fået, skulle der have været indkøbt radiostationer til de fartøjer, 120 ialt, der i påkommende tilfælde skal char- tres. Mandskabet er uddannet gennem flere år. Det er nu indskrænket til 10 stationer, skønt dette apparat netop under manøvrerne ved Norge har gjort ganske overordentlig god fyldest og naturligvis er af særlig betydning i vore farvande. Såvidt jeg forstår, er det nedskåret, sådan at 400 mand nu står uddannet, men ikke har fået noget ud af deres gode vilje og indsats.

Det er også ganske klart, at kasernebyggeriet, og herunder vel ganske særligt udbedringen af de gamle kaserner i Haderslev og Fredericia og andre steder, kommer til at lide hårdt under nedskæringen, og det vil atter sige, at mandskabets daglige vilkår bliver meget, meget ringere, end man i virkeligheden kan forsvare.

Jeg ved ikke, hvordan det går med øvelsespladserne. Man har måske planer om at leje sådanne, men det bliver vel nok endnu dyrere. Denne sag har imidlertid ligget stille så længe, at der er afdelinger, som i dag har de samme øvelsespladser, som de havde før første verdenskrig, og så er en fornuftig uddannelse i virkeligheden umulig.

Jeg forstår på den højtærede minister, at man vil tage op af forrådene af ammunition og benzin til f. eks. de tunge kompagniers uddannelse. Men betyder det, at man får den samme mængde ammunition og den samme mængde benzin som tidligere? For selvom folkene kun er 16 måneder inde, skal de dog have den samme skydeuddannelse og den samme færdighed i at manøvrere de store, tunge vogne, som det er en kunst at manøvrere på tit opblødte veje under dårlige forhold.

Jeg tager disse ting frem, for jeg synes, det er værd at få at vide: I hvilken grad rammer nedskæringerne de elementære be-

standdele af den militære uddannelse, i hvilken grad føjer de sig til det forstemmende indtryk af, at vore soldater som en følge af den beslutning, der er truffet mellem de to partier, i fremtiden bliver dårligere uddannet og, når de eventuelt skal bruges — hvad vi vel alle ønsker de ikke skal — bliver dårligere stillet og får urimelige vilkår?

Den højtærede minister talte om den mistænkeliggørelse, der var i gang med hensyn til hans virksomhed. Jeg tror; jeg kan sige mig fri i så henseende. Gennem mange år har jeg i virkeligheden klimpret som troubadour hos den højtærede forsvarsminister til hans forherligelse, fordi jeg syntes, at her var der en markant skikkelse i dansk politik, en mand, der med stor dygtighed og stor fiid og uden hensyn til, om han derved blev mere eller mindre populær, ja, selv blandt sine vælgere, bare forfulgte den opgave, som var givet ham, en mand, som — uden at jeg skal stille det i relation til andre politikere — alligevel var en særlig skikkelse i dansk politik, og som også hos de folk, der ikke kunne lide ham — og det var mange — skabte respekt om sig. Men det billede er jo væk, når den højtærede forsvarsminister afbryder denne lange og trofaste gerning for det, han — så vist ikke af lyst som for vi andres vedkommende, men af pligtfølelse — mente var det rigtige, og indlader sig på aftaler, som, ja, jeg kan jo ikke lodde ministerens hjerte og nyrer, men aftaler, som ifølge alt, hvad der foreligger af udtalelser fra ministeren, af hans fremtræden og hans væsen, må formodes at være i modstrid med hans vilje og hans ønsker og hans samvittighedsfulde, *tidligere* samvittighedsfulde opfattelse af tingene.

Det siges temmelig tydeligt — den højtærede minister taler åbenhjertigt — at det er, ja altså ikke en politisk handel, men noget politisk begrundet; men iøvrigt har jo enhver i denne sal deltaget i politiske handler og har måttet gøre det. Man kan f. eks. overfor kriseforslag godt gå med til noget, man oprindeligt var imod, fordi man må erkende, at det virker i den rigtige retning, selvom man egentlig havde foretrukket noget andet. Man kan endda gå med til en kronenedskæring, hvis virkninger man har ment var forkert i en vis henseende, men

[Carsten Raft.]

som man må erkende med hensyn til det pågældende formål alligevel har sine gode konsekvenser.

Det er mærkeligt, men her står vi ved en politisk afgørelse — jeg ved, den højtærede minister er meget ømfindtlig i øjeblikket med hensyn til, at man bruger ordet handel — men altså en politisk afgørelse, hvorved i den ene vægtskål ligger de dårligere vilkår for landets værnepligtige, den dårligere uddannelse, den — må man formode — efter forsvarsministerens opfattelse mindre ansvarfulde behandling af dette spørgsmål, i virkeligheden imod alle tre Atlantpartiers ønske, hvis man bare ser tilbage på, hvad der er sket før juli—august, til skade for landet, til nedsættelse af dets anseelse. Og i den anden vægtskål ligger i virkeligheden kun regeringens liv og ikke andet. Det er jo ikke et politisk formål, der opnås, det er tilladelsen for regeringen til at fortsætte i fred, som er klaret ved disse indrømmelser.

Den højtærede statsminister taler jo følelsesbetonet og stærkt og ville også i dag tale stærkt til de mest forsvarsvrige konservative. Jeg erkender, at grunden til, at jeg har med politik at gøre, og at jeg kom ind i politik, var min interesse for forsvarssagen, den har altid været det ledende og afgørende for mig. Men er det ikke fuldkommen meningsløst, hvis vor troskab overfor forsvarssagen, vor troskab overfor Atlantpagten — som blev dokumenteret i går så fuldgyldigt, som man overhovedet kunne ønske det — skulle medføre, at vi må afstå fra almindelig politisk aktion og handlfrihed? Vi har den alvorlige opfattelse, at regeringen i høj grad er skyld i den krise, landet er ude i. Vi har den alvorlige opfattelse, at regeringen ifølge sine principper og ifølge sit væsen og sine politiske linier ikke er i stand til at føre os ud af krisen, og af den grund har vi indtaget den stejle holdning, som vi har indtaget — skulle vi ikke have lov til det? — en holdning som iøvrigt ikke er den høje regering og socialdemokratiet ukendt. Skal vi i det hele taget, fordi vi er trofaste overfor forsvarssagen, til enhver tid kunne holdes nede og få den besked: I kan ikke snakke med; vi går bare til de radikale, så er I færdige, derefter bestemmer vi over tingene? Jeg tror ikke, det er sømmelig politik.

Jeg er gået ind i dansk politik først og fremmest af kærlighed og interesse for forsvarssagen, og jeg har søgt at uddybe kendskabet til det, jeg følte mig mest knyttet til. Jeg vil imidlertid ikke lade mig kastrere politisk, fordi jeg har forpligtelse overfor en sådan sag. Det er et krav, som er fuldkommen usømmeligt og urimeligt, og som ville være et ganske urimeligt grundlag at stille for dansk politisk liv.

Poul Hansen (Kalundborg): Det er ikke min sag at svare den sidste ærede taler; men jeg vil dog gerne gøre den bemærkning, at det forekommer mig, at det var den dårlige samvittighed hos de konservative, der her kom til udtryk, og måske karakteristisk nok udtrykt igennem det ærede medlem.

Jeg skal iøvrigt først gøre et par enkelte bemærkninger til det ærede medlem hr. Aksel Larsen, der som en af sine hovedpåstande i sin tale forleden havde den, at socialdemokratiet ikke havde holdt sine løfter forud for valgene sidste år. Vi ser her som så ofte før, hvorledes man fra kommunistisk side synger med på den melodi, som man synger fra borgerlig side.

Jeg vil gerne heroverfor sige, at forud for valgene gik socialdemokratiet ind for en politik, der i økonomisk henseende tilsigtede øget produktion og den størst mulige beskæftigelse. Det ærede medlem vil ikke kunne bestride, at den linie er fulgt, og at vi også har haft den for øje under de forhandlinger om valutaforanstaltningerne, som fandt sted i september måned. Dernæst gik socialdemokratiet ind for en reformpolitik. Jeg behøver ikke her at nævne de forskellige sager, vi drog frem, de er kendt. Det ærede medlem vil vide, at adskillige ting blev gennemført allerede i sidste folketingsår. Det er rigtigt, at det ikke altid blev i den form, vi helst havde set — det er jo nødvendigt at forhandle sig tilrette med et flertal herinde — men i alt fald nogle resultater blev allerede da opnået, og det har altid været vor fremgangsmåde at tage de resultater, som der var mulighed for os at opnå. Derudover blev visse store reformforslag — det drejer sig om skattereformen, det drejer sig om boligreformen, og det drejer sig om ungdommens uddannelse — fremsat sidste år, og vi ved, at disse og andre forslag vil blive frem-

[Poul Hansen (Kalundborg).]

sat til behandling også i år. Man kan altså ikke sige, at der i den politik, der er gennemført, og i den politik, som der er lagt op til, ligger noget, som viser, at vi har svigtet, hvad vi gik ind for. Det ærede medlem hr. Aksel Larsens påstand er derfor en urigtig påstand.

Når jeg her nævner spørgsmålet om reformforslagene, så ville jeg gerne benytte lejligheden til at udtrykke min tilfredshed med, hvad det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard forleden sagde om disse spørgsmål. Jeg så deri en stor velvilje overfor de reformer, som der er tale om at gennemføre i den kommende tid.

Vi har jo også under de taler, der er holdt under denne debat af de ærede medlemmer hr. Erik Eriksen og hr. Aksel Møller, hørt megen kritik af regeringen, og man kan vel sige det sådan, at kritikens konklusion var den, at der burde have været valg, og at vi burde have haft en anden regering — det er det, der stadigvæk går igen i de ærede medlemmers taler, skønt vi altså stadig ikke har fået at vide, hvilken politik en sådan anden regering ville føre.

Vi har stadig i talerne på de landsmøder, partierne har holdt fornylig, iagttaget en sammenbidt tavshed med hensyn til, hvad det egentlige, konkrete indhold af disse partiers politik skulle være. Jeg vil gerne her gentage, hvad jeg allerede tidligere har sagt, at jeg tror ikke på, at dels en sådan fremgangsmåde, dels den sitdownstrejke, som man fra de partiers side gennemførte i september, har synderlig sympati hos befolkningen. Men den holdning, som man har iagttaget fra den side, og de taler, der har været holdt under denne debat, og hvad der er meddelt om venstres landsmøde og om det konservative folkepartis landsrådsmøde, synes jeg medfører, at man må gøre sig visse tanker i tilknytning til de stærke krav, som fra den side har lydt om en anden regering. Det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft trykkede — såvidt jeg har kunnet forstå referaterne fra Aalborg — venstre hjerteligt og inderligt i sin og de konservatives favn. Jeg tør sige, at det var ikke muligt i referatet fra Odensemødet, hvor det ærede medlem hr. Erik Eriksen talte, at finde en tilsvarende hjertelighed overfor de konservative, det var tværtimod mere på-

faldende, at det ærede medlem havde venlige ord — som han altid har det — tilovers for det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard. Hvis jeg må være så dristig at bruge det billede, kunne man sige om det ærede medlem hr. Erik Eriksen, at han minder lidt om den ægtemand, der er så sikker på sin kone, at han mener at kunne tillade sig at flirte lidt til en anden side. Det kan godt være, at konen gør gode miner til slet spil og finder sig deri, men jeg skulle tage meget fejl, om hun ikke i enrum er tænderskærende, når hun har været vidne til en sådan flirt.

Det er i og for sig forståeligt, at det ærede medlem hr. Erik Eriksen har denne interesse for det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard, for man behøver jo ikke at forstå fuglenes sprog for efter det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaards tale her forleden at finde ud af, at en regeringsdannelse med konservativ deltagelse ikke vil kunne påregne radikal gunst og derfor altså, selvom man tænkte sig et valg, med hvad deraf kunne følge; heller ikke vil være mulig. Man må nemlig opstille det spørgsmål efter det, vi har hørt i den senere tid: Hvilken realitet er der i virkeligheden i det billede, man fra den side holder op for vælgerne om en venstre-konservativ regering? Efter hvad der foreligger for os, må man sige, at den vil kun være mulig, hvis de to partier tænker sig at vinde flertal, og det er — deri er jeg enig med det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard — det rene fantasteri. (*Erik Eriksen*: Prøv det!). Det ærede medlem siger: prøv det. Jeg tror, at det ærede medlem gør sig altfor optimistiske forhåbninger om, hvad han har at vente, hvis han i øjeblikket kommer ud til vælgerne. Jeg har let ved at forstå, at det, når mulighederne er, som jeg her har prøvet at trække op, kan være noget vanskeligt for de konservative i denne situation, og at det også kan give sig, lad mig sige visse overophedede udslag, som vi har set. Jeg synes, at den slutning, man kan drage heraf, er, at det er en fiktion, et drømebillede, at regne med mulighederne for en regeringskoalition, end-sige en stabil regeringskoalition, som holder til i højre side af salen, og at mulighederne altså ligger andre steder.

Til sidst har jeg en speciel bemærkning til det ærede medlem hr. Erik Eriksen. Det

[Poul Hansen (Kalundborg).]

ærede medlem var meget tilfreds med og meget glad ved — han havde et meget stort smil på, da han omtalte det — at jeg havde nævnt valutaunderskuddet så langt tilbage som under Christian den Anden. Han havde ikke noget imod det billede, og så smilede han, for Christian den Anden blev sat fra styret under de mest tragiske omstændigheder, og det dækkede ganske følelserne hos det ærede medlem hr. Erik Eriksen og hans parti. Jeg giver uden videre det ærede medlem min kompliment for den fikse replik, det er jo den slags ting, der liver op i det ærede medlems taler, men det undrer mig at finde den bedømmelse af Christian den Anden netop hos det ærede medlem hr. Erik Eriksen. Havde det været hos det ærede medlem hr. Aksel Møller eller en anden konservativ, havde jeg kunnet forstå det, men det lader jo til, at det ikke alene er konservativ politik, men også konservativ historieopfattelse, som mere og mere præger det ærede medlem hr. Erik Eriksen.

Det er jo rigtigt nok, at Christian den Anden blev fordrevet og oven i købet senere hensat som fange på Sønderborg slot, men hvem fordrev ham? Det gjorde den tids overklasse, de store jorddrotter, adelen, som Christian den Anden havde søgt at stække. Adelen fik ganske vist lokket en del af den jævne befolkning med på den galej, det ser man nu og da, men det var ikke dem, der var ophavsmænd dertil. Hvad skete der så, efter at Christian den Anden var fordrevet og der var kommet nye herrer i landet, altså det, som det ærede medlem hr. Erik Eriksen ønskede skulle ske nu? Ja, derom fortæller landsarkivar Johan Hvidtfeldt side 243 i første bind af historikergruppens Danmarks Historie — jeg beder om tilladelse til et enkelt citat. Han siger om dem, der fulgte efter Christian den Anden, ligesom det ærede medlem vel tænker sig, at han skulle følge efter os i den aktuelle situation:

„... utilfredsheden med de nye magthavere gav stadig ny næring til uroligheder. Det virkede også meget ophidsende på almuen, at den ene skat fulgte efter den anden, så skattetrykket blev endnu tungere end under Christian den Anden. En ukendt digter gav udtryk for stemningen i „Ørnevisen“, hvor det blev

fortalt, at den gamle ørn, Christian den Anden, var fordrevet, og at det nu var høgen, d. v. s. adelen, der spillede herrer.

Nu sidder høgen i egetop og breder ud med sin vinge.

De andre småfugle i skoven er, han monne så jammerlig tvinge.“

Det har jo nok anet os, at det var noget i den retning, der lå bagved stormløbet mod den nuværende regering og ønsket om at få en anden regering. Jeg er i og for sig tilfreds med, at det ærede medlem ved sin bedømmelse af Christian den Anden har givet os en bekræftelse på vore onde anelser.

Erik Eriksen: Jeg har i den senere tid ved adskillige lejligheder haft anledning til at give udtryk for mit syn på regeringen og dens politik, og jeg må indrømme, at det, jeg har at fremføre i dag, i virkeligheden kun er supplerende bemærkninger dertil, fremkaldt af de taler, der har været holdt.

Jeg må måske tage det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaards indlæg fra forleden dag først. Jeg håber ikke, at det vil forvolde den socialdemokratiske ordfører nogen art af vanskeligheder. Jeg vil gerne sige, at jeg har i mit politiske liv ikke blot været venlig overfor det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard, jeg har sågar været anerkendende. Jeg sad forresten i aftes og læste en tale, som det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg) for et års tid siden har holdt i Kalundborg om de radikale. Den var hverken anerkendende eller venlig, men det kan vi lade ligge. Vi skal jo have en afslutning på denne debat.

Må jeg begynde med at give tilslutning til det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaards udtalelse om ønskeligheden af, at der findes en form, hvorunder man fra folketingets side bliver i stand til at følge de nordiske forhandlinger, altså følge det videre forløb af sagerne. Jeg gør opmærksom på, at det forøvrigt er et ønske eller en tankegang, som det ærede medlem hr. Foss har fremsat for længere tid siden, også under de mere interne forhandlinger vedrørende det nordiske samarbejde, så jeg må gå ud fra, at det er et ønske, der deles af flere af grupperne her i salen.

Ellers må jeg indrømme, når jeg går i gang med det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaards tale, at den var egentlig ikke

[Erik Eriksen.]

let at vurdere. Det ærede medlem ville sikkert, hvis han skulle svare med det samme, sige: du kan sige dig selv, at det var heller ikke meningen. Men forsåvidt er det jo lidt kedeligt, for af det ærede medlems udtalelser var der en hel del, som var sagt særdeles direkte, og andet var mere indirekte, og det var måske dette mere indirekte, der var det mest interessante. Det ærede medlems konstatering af, at åbningstalen var uden fanfare og blottet for vide udsyn, fortæller egentlig, at han på væsentlige områder er enig i den karakteristikk, jeg har tilladt mig at give af åbnings-talen. Jeg kan sige: såre interessant! Regeringens fortid — hvis jeg må indskyde den bemærkning — er i det hele taget sådan, at den savner enhver mulighed for at blæse fanfare. Den højtærede statsminister savner i orkestret både mandskab og instrumenter til den slags ting. Jeg overhørte heller ikke det ærede medlems bemærkning om, at statsministerens tale vidnede om en ganske ædruelig bedømmelse af den situation, hvori hans regering og landet befinder sig — altså den situation, hvori hans regering befinder sig, så er det sagt.

Iøvrigt sagde det ærede medlem, at det skulle være et arbejdsår, hvad angår huslejelovgivning, byggestøttelovgivning, skattereform o. s. v., og vedrørende skattereformen gik det ærede medlem ud fra som en selvfølge, at regeringen, når det nu kom til udvalgsarbejdet, medvirkede til at fjerne de hindringer, som regeringen vidste findes i forslagene. Regeringen vidste det fra den tidligere behandling af forslagene, blev der sagt. Jeg synes, at her kunne det ærede medlem godt for en gangs skyld have været venlig overfor mig og have talt direkte og sagt lige ud til regeringen, at på dette område har venstre og konservative ret i deres bebrejdelser mod regeringen, fordi den også på dette område forsøger, forøvrigt med en forbløffende åbenhed, at føre oppositionspolitik også som regering.

Vedrørende foranstaltningerne imod valutakrisen, som jo iøvrigt er drøftet meget indgående, sagde det ærede medlem, at disse foranstaltninger var så omfattende, som det med rimelighed kunne forlanges, når den korte tid, der var til deres ud-

arbejdelse, toges i betragtning. Det er også en såre interessant udtalelse, fordi her siger det ærede medlem, at de forslag, han hjalp regeringen med at bringe i havn, har egentlig ikke en sådan værdi, at de garanterer os, at vi ikke behøver at nære frygt for fremtiden. Det skal jeg måske senere vende tilbage til.

Det, som særlig interesserer mig i forbindelse med det ærede medlems udtalelser, var det, han sagde om, at der ikke var etableret en fast flertalsblok. Det ærede medlem sagde, at det, der var sket, var, at der var tilvejebragt et flertal for de foranstaltninger, der nu er gennemført, og at det var folketingets pligt at undersøge, om der var mulighed for at tilvejebringe fornøden enighed om foranstaltninger, som regeringen kunne tiltræde. Det er det, der er sket, sagde det ærede medlem, og han føjede til: hverken mere eller mindre. Nu skal jeg ikke give mig af med at spørge om, hvad der ligger i det ærede medlems ord. Jeg vælger at tage udtalelserne, som de er faldet.

Jeg kan oprigtig talt heller ikke tro, at det radikale venstre kan gå ind i en socialdemokratisk regering. Når jeg tænker på debatten i går, når jeg tænker på alle de problemer, som fremtiden formentlig vil stille os overfor, så kan dette ikke være muligt. Derfor er jeg til en vis grad glad for det indtryk, som det ærede medlems tale har nedfældet også i mit, jeg havde nær sagt, forhærdede sind.

Det ærede medlem var ængstelig for, at venstre i fremtiden ville fastholde en linie, hvorefter vi kun ville medvirke til, hvad de konservative kunne sanktionere, og det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg) var bange for, set fra det modsatte synspunkt, at vi ikke var hjertelige nok overfor de konservative, og i går blev der brugt en vending om det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft, som jeg ikke kan huske. Jeg tillægger ikke disse ord nogen særlig vægt. Jeg har gået herinde i for mange år til, at det gør særligt indtryk på mig.

Jeg har tidligere sagt det, og jeg gentager det gerne, at samarbejdet mellem venstre og det konservative folkeparti i den periode, vi sad i regeringen sammen, og nu, da vi tilhører oppositionen, har været og er af en sådan beskaffenhed, at både

[Erik Eriksen.]

personlige og politiske kontakter giver grund til at tro, at oppositionen kan se fremtiden i møde med ikke så lidt optimisme. Det, jeg tænker på, er, at vi har bevist, at der er en anden regeringsmulighed end den socialdemokratiske. Jeg har tidligere sagt, at der er to praktisk talt lige store blokke her i salen, og at jeg har grund til at tro — det var det, jeg forsøgte at sige i en afbrydelse til det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg) — at efter et valg ville billedet ikke være det samme. Ærede medlemmer kan være helt sikre på, at hvis den højtærede statsminister havde en anden opfattelse, ville det ikke have været længe, før han havde lagt ud til mig, da jeg udtalte ønsket om valg.

Det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaards venlige udtalelser til mig takker jeg for. Min ængstelse — lad os håbe, den er helt ubegrundet — gælder dette, at det synes mig, at det ærede medlem en gang imellem lider af den tvangstanke, at socialdemokratiet nødvendigvis skal være med i regeringen. Hvorfor skal det dog det? Hvis den nuværende socialdemokratiske regering i fremtiden bærer sig ad, som den har gjort i det år, den har siddet, skal den såmænd nok i folkets bevidsthed placere sig på en sådan måde, at den socialdemokratiske regeringsfare ikke er overhængende.

Endvidere vil jeg gerne sige til det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard, at en regering på bredt grundlag ikke altid giver stabilitet. Jeg kan heller ikke se, at dannelsen af en regering på bredt grundlag ville medføre en fornyelse eller nyorientering i dansk politik. Jeg har haft den ære at være med i en samlingsregering; det var en oplevelse, men absolut ikke en oplevelse af den art, man længes efter at prøve igen. Når man skaber en sådan regering på bredt grundlag, sker der bl. a. det, at den politiske debat og kritikken fremføres for lukkede døre, d. v. s. at kritikken flyttes fra denne sal over i statsministeriets mødesal, og kritikken har sin store betydning. Det demokra-

tisk-parlamentariske system består af kritik og forsvar, af opposition og regering, og et regeringsfællesskab af folk, der ikke naturligt hører sammen, ikke har de samme synspunkter og mål, kan kun blive kunstigt. Bevares, der kan opstå særlige situationer, hvor det er en nødvendighed; men derudover bør det ikke finde sted.

Det er ikke gamle slagord, vil jeg sige til det ærede medlem, det er en virkelig overbevisning, jeg har. Jeg kan iøvrigt ikke forstå, at det ærede medlem altid spørger efter nyorientering hos os andre. Jeg må sige — jeg håber ikke, det skal blive udlagt forkert, jeg er forøvrigt tilhænger af en konservativ historieopfattelse — at egentlig er det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard noget af det mest konservative, der er repræsenteret her i salen, i henseende til at fastholde een gang indtagne standpunkter. Jeg kender ingen, der i den grad kan bide sig fast i fortiden og i fortidens meninger som det ærede medlem parti.

Jeg vender mig så til den højtærede forsvarsminister. Jeg erkender, at jeg ikke er i stand til at bedømme rækkevidden af de nedskæringer, som ministeren i dag har redegjort for. Det er rigtigt, at jeg på landsmødet i Odense talte om disse nedskæringer. Jeg sagde, at jeg ikke vidste, i hvor høj grad der på visse områder var tale om fiktive besparelser, f. eks. ved at man brugte af forhåndenværende lagre. Der er altså tale om en strækning af visse udgifter, og her kan jeg ikke lade være med at indskyde en varmtfølt og stærk beklagelse af den nedskæring, der finder sted med hensyn til den såkaldte civile tjenestetidsundervisning.

Jeg har altid ment, at det var en værdifuld islæt, som var kommet ind i den danske hær. Jeg har set i „Frederiksborg Amtsavis“, at nedskæringen her skal være særlig drastisk; altså en særlig drastisk nedskæring på et område, hvor — det har der fra alle sider været enighed om — en særlig indsats er både ønskelig og nødvendig netop på grund af den lange tjenestetid. Jeg har talt med mennesker, der står i folkeoplysningens

[Erik Eriksen.]

tjeneste; de har samstemmende givet udtryk for, at de forventninger, man i starten nærede til denne undervisning, i betydelig grad er blevet overgået. Jeg har haft lejlighed til, f. eks. i garnisonen i Odense, at høre nogle officerers mening herom; de har givet udtryk for nøjagtigt det samme. Derfor synes det mig i virkeligheden helt urimeligt, at det, man sætter ind på nu, er at ramme netop dette arbejde og ramme det i starten. Det er vel ifølge forretningsordenen tilladt at sige, at det er småligt. Jeg synes nemlig, det er småligt, og jeg synes også, at det røber en kedelig tendens til netop at ramme forsvarsviljen, som jeg nævnte i min tale forleden dag. På dette område kan besparelsen i hvert fald ikke betyde særlig meget i kroner og øre. Jeg vil egentlig gerne vide, hvem der er ideens fader. Hvem er det, der har fundet på, at der netop skulle skæres ned på dette område? Jeg beklager den tendens, der ligger heri.

At formindske styrkerne med de 3 000 mand tror jeg ikke er klogt. Der er for det første det at sige, at det vel også moralsk indadtil er en styrke, at værnepligten rammer alle, at den er almindelig. For det andet må vi indrømme, at vi på dette område er i stand til at bære vor part af byrderne.

Det er rigtigt, at den tidligere regering med NATO har drøftet spørgsmålet om at supplere tjenestetiden med genindkaldelser. Vi lovede at undersøge mulighederne herfor, og jeg kan ikke se noget dramatisk i det. Jeg kan ikke se, at vi skulle kunne svare nej til sådanne drøftelser og undersøgelser. Det var det, der var tale om. Forøvrigt har vi nu i det særlige udvalg, der er nedsat til at modtage oplysninger vedrørende alle disse forhold og problemer, stillet en hel række spørgsmål. Jeg vil gerne vente med yderligere kommentarer hertil, indtil vi har fået disse oplysninger.

Sluttelig skal jeg understrege, at det, som navnlig interesserer mig i denne forbindelse, er, at den høje regering fører udenrigspolitik sammen med venstre og konservative, og i det tilfælde, der her er tale om, forsvarspolitik sammen med det radikale venstre. Som jeg har nævnt, er udenrigs- og forsvarspolitik i dag sider af den samme sag. Den højtærede forsvarsminister erkendte åbent, og det synes jeg var tiltalende, at det var poli-

tiske og økonomiske grunde, der lå bag ændringerne i forsvaret, det var ikke militære årsager. Forsvarsstyrelsen havde ikke været tilkaldt til forhandling. Det er åbent sagt, og det må jeg i og for sig komplimentere den højtærede minister for, men jeg vil sige meget indtrængende til regeringen, at hvis det står til mig, skal dette ikke kunne fortsætte.

Jeg har sagt, at der kan være detaljer, vi kan være uenige om, og dem må vi så forhandle sammen om, men jeg vil under ingen omstændigheder være med til at opretholde den nuværende tingenes tilstand, hvorefter regeringen på disse områder skal kunne manøvrere sig frem på den måde, vi har oplevet. Vil regeringen ikke desto mindre opretholde den nuværende tilstand, vil jeg i lighed med mange andre i denne sal bestræbe mig på at finde midler til at hindre det.

Jeg har så nogle ord til den højtærede statsminister. Jeg vil begynde med at nævne de færøske forhold. Jeg beklager overfor statsministeren, at jeg ikke alene glemte det, men først i dag er blevet opmærksom på, at der er en ting, som bør nævnes. Statsministeren udtrykte i åbningstalen sin glæde over, at der var blevet åbnet telefonforbindelse mellem Færøerne og det øvrige Danmark. Jeg synes, vi alle skal glæde os over denne tekniske forbedring, som skal bidrage til at fæstne båndene mellem Danmark og Færøerne. Alligevel synes jeg, at der er et forhold, som statsministeren burde sige et par ord om i dag; nu har han også lejlighed til at telefonere til Færøerne, så kan det vel ikke være så vanskeligt. Under åbningsdebatten i fjor gav jeg statsministeren det råd — jeg skal ellers ikke give statsministeren råd, men det gjorde jeg altså dengang — at han skulle gøre, hvad der stod i hans magt for at få lægestriden i Klaksvig ud af verden. Siden dengang har lagmand Djurhuus direkte anmodet statsministeren om at optræde som mægler. Der har også været holdt nogle møder i den anledning, men den noksom omtalte læge Halvorsen sidder stadig uanfægtet i den stilling, hvortil han ikke har lovlig adkomst. Efter meddelelse i bladene har han endogså nægtet at tale med lagmanden, da denne kom hjem efter at have forhandlet med statsministeren i København. Jeg ved, at alle retsindige kredse på Færøerne er meget ilde berørt

[Erik Eriksen.]

over, at dette forhold kan vedvare, uden at der gøres noget for at få loven respekteret. Derfor gentager jeg, hvad jeg tidligere har sagt, at i det lange løb kan denne sag være medvirkende til, at retsbevidstheden på Færøerne undergraves på en måde, som ingen kan være tjent med.

Når jeg finder anledning til påny at hende den højtærede statsministers opmærksomhed på denne sag, er årsagen, at den højtærede indenrigs- og boligminister til finansudvalget har sendt en anmodning om at få bevilget ½ mill. kr. som tilskud til de færøske sygehuse. Jeg ved meget vel, at vi gennem adskillige år har ydet disse tilskud til driften af de færøske sygehuse — det er vel omkring en halv snes kroner pr. sygedag — det skyldes bl. a., at man endnu ikke har fået gennemført en revision af de færøske sygehustakster. Men for nogen tid siden meddeltes det imidlertid, at tilskuddet ikke var bevilget til sædvanlig tid, og jeg tror, vi var adskillige, som ærlig talt tog det som et tegn på, at nu ville regeringen sætte hårdt mod hårdt i lægestriden. Men dette har altså ikke været tilfældet. Bevilgingsansøgningen synes blot at være forsinket, men alligevel kunne jeg altså ønske, at den højtærede statsminister, hvis han har mulighed derfor, ville sige et par ord til noget om, hvordan lægeaffæren har udviklet sig. Måske vil ministeren også sige noget om muligheden for at få den bragt til afslutning. Det trænger vi til at få at vide.

Statsministeren havde så nogle ord om — ja, statsministeren havde mange ord. Der var afsnit i hans tale, som, i hvert fald hvad stemmeføringen angår, viste ham sådan, som vi kender ham, når han, om jeg så må sige, er dårligst. Jeg synes, statsministerens udtalelse om demonstrationspolitik ganske enkelt var uægte. Jeg behøver ikke at minde den højtærede minister om situationen i 1953, det er vist overflødig, ellers står jeg til rådighed med en hel del citater. Jeg indskrænkede mig forleden dag til at fremdrage den tale, den højtærede udenrigsminister som oppositionens ordfører holdt her i tinget den 8. maj 1953, og jeg tror egentlig, den taler ganske for sig selv. Jeg forstår faktisk godt ministerens vrede. Det var den tale, hvori den højtærede udenrigsminister meddelte, at forhandling kunne der ikke blive

tale om med den dasiddende regering, medmindre også det radikale parti ville være med. Selvfølgelig, det forstår jeg, det er altid ubehageligt at blive mindet om de våben, man dengang brugte.

For mig at se står det sådan, at det, der har irriteret regeringen, er, at den har vist sig uegnet til at formidle samarbejdet, også om den økonomiske politik. Jeg har tidligere peget på alle de fejltagelser, den har gjort sig skyldig i, men jeg indrømmer, at mine ord blegner fuldstændig imod det, der fra socialdemokratisk side i sin tid blev sagt til os, som man kaldte den uegnede regering — ja, nu skal jeg ikke henfalde til fristelsen; den højtærede formand kan bevidne, at jeg lader citaterne gå til side, men der kunne siges en hel del, og derfor forstår jeg, at den nuværende regering ømmer sig, fordi den bliver stillet ansigt til ansigt med sin fortid og med alt, hvad dermed står i forbindelse.

Statsministeren spurgte mig, om han måtte forstå mig således, at venstre erkendte nødvendigheden af et yderligere overskud på statsbudgettet i den nuværende situation. Mit svar til statsministeren er, at jeg anser ikke finanspolitikens rolle for at være udspillet, men også her gælder det — og det vil jeg gerne understrege — at det ikke er ligegyldigt, hvem der administrerer og tilrettelægger lovgivningen. Hvis ikke regeringen er påholdende med udgifter og overfor befolkningen understreger nødvendigheden af at holde igen, så hjælper det hele ingenting; pengene kan virkelig ligge bedre, sikrere og mere trygt hos folk, der sparer, end de gør hos en ødsel regering. Her må jeg i al beskedenhed for at illustrere min tankegang minde om det udgiftsprogram, som regeringen er valgt på. Så sent som i dag pegede den højtærede statsminister med tydelig stolthed på arbejderregeringens beskæftigelsespolitik og hele reformprogram. Se, det giver ængstelse; det er det, som maner til en vis forsigtighed — for at sige det mildt.

Må jeg i denne forbindelse nævne statsministerens svar på mit spørgsmål om landbrugets forrentningsprocent. Den højtærede statsminister sagde, at den ville blive noget ringere end de foregående år, men iøvrigt havde der ikke været mulighed for på dette tidspunkt at få konkrete oplysninger. Jeg

[Erik Eriksen.]

vil gætte på, at den høje regering nok bedømmer dette forhold på samme måde som jeg, og hvis det er tilfældet, må regeringen regne med, at landbrugets forrentningsprocent vil vise sig at falde et par pct. Jeg nævner dette også for at pege på de skyer, der findes, når finansministeren forleden talte om et gunstigt erhvervsliv.

Yderligere har man jo påny beklaget sig over, at man ikke vidste, hvad oppositionen ville, og i det hele taget var der denne undertone af bebrejdelse for manglende samarbejde. Jeg har tidligere sagt, at jeg troede, det var ved denne lejlighed, åbningstalen var til debat, men bevares, hvis man med fordel kan diskutere andre områder, har jeg ikke noget imod det. Hvad den høje regering vil, ser vi, efterhånden som begivenhederne skrider frem; det kan ellers være svært at foruddiskontere, fordi regeringen er svingende og dens afgørelser tilfældige.

Den højtærede statsminister taler om vor „strejketaktik“. Jeg vil hertil sige, at vi ikke afslår samarbejde, men det, vi har sagt til regeringen, er, at vi ikke samarbejder om hvad som helst, og ikke når som helst det måtte passe ind i regeringens almindelige socialdemokratiske politik og hele taktiske tilrettelægning af arbejdet. Det er virkelig vor opgave og vor pligt at påpege det helt urimelige i, at landet skal styres og administreres af folk, der er valgt på et program, som aldeles ikke har bud til tiden i dag — og forøvrigt heller ikke har mulighed for at vinde tilslutning — og det er denne tilstand, vi har syntes trængte til et korrektiv. Jeg er nødt til at minde om det igen, når det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg) fremdrager det, at det, vi har ønsket, var ganske rigtigt et valg for at komme ud af den tillidskrise, vi er inde i. Et andet ønske tilsigter at fremføre overfor regeringen, at vi hele tiden har haft et andet syn på valuta- og pengeforsyningspolitikken end regeringen. Vi har ønsket en udgiftsreform for at begrænse statsbudgettets stadige vækst. Jeg har peget på hele rækken af tilskudsordninger og spurgt, om de ikke skulle overvejes i dagens praktiske politik, for vi må ikke glemme, at når diskontoforhøjelsen i vore dage slet ikke virker i sin fulde udstrækning, er det bl. a., fordi staten

igennem sin udlåns- og tilskudsvirksomhed til en vis grad eliminerer disse virkninger.

Vi har videre givet udtryk for, at der skattereform, vi ønsker, skal bygge på bevarelsen af skattefradragsretten. Vi har sagt, at regeringens forslag efter vor mening forringer opsparringen ved omflytningen af skattebyrden. Vi har udtalt ønsket om, at der måtte blive adgang til skattefri henlæggelser i gode år, og vi har klart givet udtryk for, at vi vil have en virkelig afvikling af boligstøttelovgivningen. På alle disse områder har vi erklæret, at det var dér, vi var at finde, men her er der slet ikke tale om, at den nuværende regering har spurgt os — aldeles ikke — og derfor er det, vi ganske roligt har sagt: vi har tid til at vente. Jeg tror ikke, der går noget politisk skår af os ved at vente.

Aksel Møller: Der var i de omfattende taler, som den højtærede statsminister og den højtærede forsvarsminister holdt i formiddags, en ganske iøjnefaldende mangel, nemlig på den sindets selvbeherskelse, som unægtelig klæder folkets ansvarlige ledere. Det var så ganske åbenbart, at evnen til at veje ordene ligesom var forgået den højtærede statsminister, og sansen for argumenternes betydning og sammenhæng udeblev på afgørende områder hos den højtærede forsvarsminister. Neuroser er jo en moderne form for lidelser — de fremkommer, når man har modgang. (*Forsvarsministeren* [Rasmus Hansen]): Taler det ærede medlem om erfaring? Jeg taler ud fra det, jeg har set i denne sal, og især på grundlag af det, jeg har oplevet i formiddags.

Det er mig ganske umuligt at gengælde de højtærede ministre med samme mønt. Jeg er altid gået ud fra, at bag et standpunkt stod en ærlig mening — en mening, som lod sig forsvare, uden at det var nødvendigt at kaste ord som „hykleri“ og „uværdighed“ ind i forhandlingen for ligesom at dække over fattigdommen på argumenter. Også jeg kan huske, hvad Peder Syv har sagt: „Ambolten frygter ikke forhammeren“ — og med denne opmuntring skal jeg da tillade mig i den taletid, jeg har, at beskæftige mig med de synspunkter, som de to højtærede ministre i formiddags fremlagde. Jeg går ud fra, at de vil betragte det som en

[Aksel Møller.]

ormastelighed, når jeg begynder med at erklære, at jeg i bund og grund er uenig med dem.

Hvis nu det høje tings medlemmer og alle, der har hørt denne debat eller kommer til at læse om den i de kommende dage, prøver på at danne sig et helhedsindtryk af de to ministres indlæg, må de nærmest få det indtryk, at det konservative folkepartis rolle i dansk politik er af et umådeligt omfang. Det vil måske endda — aktuelt — stå for flere af dem, som om de højtærede ministre har prøvet at tegne os som spillens Mr. Gregory, som de ansvarlige for, at der når måttet handles ilde med forsvarssagen, som ansvarlige for, at valutakrisen ikke har kunnet løses, og som ansvarlige for, at folkestyret er på vej mod sin ødelæggelse. Det var jo, hvad de højtærede ministre havde i deres taler i formiddags.

Jeg tror, at vi straks overfor den danske offentlighed skal dementere denne fremstilling og denne opfattelse. Det kan næppe have været de højtærede ministres mening at tillægge det konservative folkeparti en så stor og enestående betydning. Regeringen tror heller ikke selv på det; men hvorfor prøver den så på at fremstille det sådan? Jeg kan ikke se rettere, end at det, der er meningen dermed, er at få ansvaret skubbet så langt som muligt fra sig, og man er altså gået så langt i dette forsøg, at det i virkeligheden har svækket troværdigheden af det.

Hvis man gennemgår de højtærede ministres taler, bliver der til syvende og sidst egentlig kun een ting tilbage som acceptabel forklaring på den udvikling, der har fundet sted, og det er, at den altid virkende og altid levende selvopholdelsesdrift har spillet en afgørende rolle ved valget af de politiske midler og af den udvej, regeringen har søgt for sine vanskeligheder. Den har så ganske utvivlsomt søgt at klare sine vanskeligheder, som opstod, da valutakrisen blev tydelig og måtte bekæmpes, ved at opgive væsentlige dele af forsvaret til fordel for en taktik, der gik ud på at få radikal støtte til de bestræbelser, regeringen ønskede at føre ud i livet til imødegåelse af valutakrisen. Men nu fremstiller man det altså, som om det er det konservative folkeparti, der har svigtet forsvarets interesser, og den troløshed, vi har lagt for dagen, finder man i, at vi nægtede

at deltage i kriseforhandlingerne om valutaen for derved at opnå valg. Jeg har aldrig i mit liv været ude for så mageløs dristigt et forsøg på at gøre sort til hvidt.

Lad os da nu se lidt på kendsgerningerne. Det er aldeles klart, at for det konservative folkepartis politik er forsvarsspørgsmålets forsvarlige og effektive løsning af den allerstørste betydning — det kan den højtærede statsminister ikke være i tvivl om, og det burde den højtærede forsvarsminister heller ikke kunne være i tvivl om. (*Forsvarsministeren* [Rasmus Hansen]: Jo!). Så sent som i går aftes manifesterede det sig igen, hvem der her i tinget sammen med den høje regering udgør den afgørende støtte for den udenrigspolitik, Danmark fører. Vi har støttet Danmarks Atlantpagtpolitik, lige fra det øjeblik den højtærede statsminister — som dengang bar det samme navn, som han gør nu — gennemførte tilslutningen til Atlantpagtpolitikken. Vi har på intet tidspunkt undladt at støtte de bevillingsforslag, som var nødvendige for, at forsvaret kunne opbygges i fuldstændig overensstemmelse med denne udenrigspolitik. Ingen af de højtærede ministre er nogensinde gået forgæves til os, når det gjaldt om at få gennemført de nødvendige bevillinger til forsvaret.

Den højtærede forsvarsminister må have været genstand for en eller anden idéforskydning. Han sagde i dag i sin tale (sp. 327):

„Men venstre og de konservative har jo hidtil nægtet at bevilge så meget som en øre til den nuværende regering, og de konservative har som nævnt åbenlyst erkendt, at forsvaret ikke var undtaget herfra.“

Hvor i alverden har den højtærede forsvarsminister den opfattelse fra? Hvor står det skrevet? Hvem har sagt det? Vi har sagt, at som middel til bekæmpelse af valutakrisen ønsker vi ikke at give denne regering nogen midler. Det har vi sagt; men vi har aldrig i livet udtalt, at vi ikke ville bevilge, hvad der var nødvendigt for forsvaret. Det ville være meget interessant for os at få at vide, hvorpå forsvarsministeren begrundede denne påstand.

Denne positive indstilling overfor bevillinger til forsvaret har vi anlagt overfor skiftende regeringer i hele vor politiske

[Aksel Møller.]

historie. Sagen er jo nemlig den, at det, som vi ønsker, og det, som vil kunne stabilisere dansk politik udadtil og indadtil, det var, om vi kunne løfte udenrigs- og forsvarspolitikken op over indenrigspolitiske spekulationer. Vi har prøvet; vi har været loyale overfor denne tanke; vi er loyale overfor den den dag i dag. Vi har nøjedes med at advare den højtærede statsminister imod at misbruge forsvaret i sine forhandlinger med de radikale. Vi har også sagt, at advarsler kan det ikke blive ved, hvis den politik fortsætter. Det står til den højtærede statsminister, om forsvarspolitikken og udenrigspolitikken skal løftes op over den indenrigspolitiske kamp. Det kan godt være, han kommer til at savne et skjold i sin indenrigspolitik, men det, som er det afgørende, er, at der til gengæld ikke vil kunne tænkes nogen regering her i landet, som ikke vil være enig med den største del af oppositionen om at føre den udenrigs- og forsvarspolitik, som den højtærede statsminister indledte, da han i sin tid førte os ind i Atlantpagten. Det er det politiske mål, som må tilstræbes, hvis vi ikke skal blive ved med i dette land at se vore ideelle bestræbelser blive knust under det, jeg forleden antydede med ordet byttepenge.

Se, den loyalitet, som vi har vist i alt, hvad vi har foretaget overfor forsvaret, og i alt, hvad vi har sagt overfor den høje regering, når det drejede sig om udenrigspolitik, den vil vi ikke have misbrugt; og det er et misbrug, hvis man af os forlanger, at vi af hensyn til vor loyalitetsfølelse skulle antage os den høje regerings politik og støtte den så langt, at vi ville blive medansvarlige for en økonomisk politik under en politisk ledelse, som vi ingen tillid har til.

Alligevel har vi altså i udenrigs- og forsvarspolitik gengældt ondt med godt. Det var svidende ondt, da den højtærede statsministers parti i sin tid begyndte at rette angreb mod den forrige udenrigsminister. Det var svidende ondt, da den højtærede statsministers parti sidste sommer efter aprilvalget ville unddrage den daværende regering enhver støtte i udenrigs- og forsvarspolitik, som vi heller ikke kunne få radikal støtte til. Og hvis vor nyere tidsregning på udenrigspolitikken og forsvarspolitikken område begyndte ved den 9.

april 1940, så var det i fjor i maj måned at synden kom til verden, da den daværende ordfører for socialdemokratiet bragte udenrigs- og forsvarspolitikken ind i den indenrigspolitiske kamp.

Det er med beklagelse, at jeg har sagt det så alvorligt. Jeg mener, at når man har været udsat for et forsøg på at gøre de konservative folkeparti ansvarligt for, at regeringen nu for at opretholde sit liv har indgået et forsvarsforlig med de radikale, er det bedre, at det bliver fuldstændig klart, hvornår man begyndte at dyrke indenrigspolitiske kartofler på forsvarspolitikken bekostning. Hvis vi nu gengældte ondt med værre, havde vi den mulighed blot at vælge nøjagtig den samme udvej, som den nuværende højtærede udenrigsminister på sit partis vegne anbefalede at følge i 1953. Men den høje regering mener naturligvis at være på sikker grund, når den regner med, at der skal en meget, meget stærk belastning til, før vi på disse områder svigter den politik, som vi tror på, og derfor kommer der altså ikke nogen udladning ved denne lejlighed. Når den engang kommer, så kan den højtærede statsminister være overbevist om, at så kommer den, fordi han er gået videre ad den vej, han gik i september måned.

Den redegørelse, som den højtærede forsvarsminister har givet i dag, viser, at den aftale, regeringen har måttet indgå med de radikale, har meget uheldige følger for effektiviteten af Danmarks forsvar. Jeg lyttede opmærksomt til talen, og når man skræller alt det bort, som kun er taget med for at føre krigen over i fjendens lejr — for det må indrømmes, at den højtærede forsvarsminister gjorde hæderlige forsøg på at anvende modangrebets taktik — bliver der tilbage et levende indtryk af, at det forlig, han har måttet indgå med de radikale, set fra hans synspunkt og set fra et forsvarspolitisk synspunkt, er rigtig dårligt.

Jeg stillede ved debattens begyndelse spørgsmålet om, hvorvidt den højtærede forsvarsminister politisk kunne holde til alt det, der er sket på hans område, og jeg må sige, at efter at have hørt hans svar forstår jeg ærlig talt ikke, at han vil blive i den stilling, han har. Når man indgår et sådant forlig, må forudsætningerne da være, at

[Aksel Møller.]

man tør tage ansvaret for det, men den højtærede forsvarsministers tale åbner netop tvivl om, hvorvidt det, der her er sket, ligger indenfor, hvad en forsvarsminister kan tage ansvaret for. Det fremgår jo af flere afsnit i talen. Bevares, så længe de trufne foranstaltninger på en eller anden måde kan motiveres med militær ønskelighed, så længe der kan anlægges militærpolitiske synspunkter på det, sådan som der f. eks. blev af den højtærede forsvarsminister i august måned 1954 med hensyn til tjenestetiden og omlægningen fra de 18 måneder til 16 plus 2, forstår jeg udmærket vel den højtærede forsvarsminister, men så snart der er tale om en økonomisk-politisk begrundelse, altså en indenrigspolitisk begrundelse for nedskæringerne, og der ikke er sagt god for dem militært og forsvarsmæssigt af den sagkundskab, som den højtærede minister har til sin rådighed, forekommer det mig, at man med rette kan spørge den højtærede forsvarsminister: Tør han påtage sig ansvaret?

Den højtærede forsvarsminister ynder som sagt modangrebet. I særdeleshed forsøgte han det i spørgsmålet om tjenestetiden. Det synes at spille en aldeles overvældende rolle for alt, hvad ministeren har sagt og tænkt i denne sag, at den forrige regering har ført forhandlinger med NATO angående løsningen af genindkaldelsesproblemet på grundlag af bevarelsen af 18 måneders tjenestetid. Ministeren bestred åbenbart ikke, at jeg havde ret, når jeg forleden dag sagde, at den forrige regering ikke havde bundet sig i denne sag, men alene havde undersøgt mulighederne, og at regeringens endelige stilling til spørgsmålet først og fremmest var bestemt af, om befalingsmandsrammer og kasereringsmuligheder tillod genindkaldelse på det tidspunkt, talen var om. Der var altså intet afgjort og intet foregrebet. Hvis den højtærede forsvarsminister alligevel finder, at man dengang burde have valgt en anden fremgangsmåde, og angriber os, der sad i den daværende regering, for det, så er det hans menneskeret, og så må vi finde os i det. Der kunne højst sandsynligt anlægges mere end eet synspunkt med hensyn til et sådant spørgsmål på det pågældende tidspunkt og så meget desto mere i dag så lang tid efter. Men jeg

ser ikke, at det, som vi angriber den højtærede forsvarsminister for, altså tjenestetidsspørgsmålets udvikling under hans ledelse, vedrører de overvejelser, den forrige regering var inde på.

Bevares, lad os give ham ret så langt, at problemet om genindkaldelser eksisterede — det stod forøvrigt også i forsvarsloven, som var gennemført — da han overtog ledelsen af forsvarsministeriet, og at der virkelig var et problem for ham at tage stilling til, al den stund han fandt, der var skabt forventning i NATO med hensyn til Danmarks stilling. Så langt er jeg villig til at følge ham.

Vi ved, at han personlig traf sin afgørelse i juni måned. Overfor NATOs øverstkommanderende fremhævede han, at enten måtte 18 måneders tjenestetiden opretholdes og genindkaldelser i tilknytning hertil opgives, eller også, hvis hovedvægten lagdes på genindkaldelser, måtte tjenestetiden nedsettes til 16 måneder plus to genindkaldelser på 1 måned hver. Da general Gruenther imidlertid stillet heroverfor tilrådede at beholde 18 måneders tjenestetid og den militære sagkundskab herhjemme tilrådede det samme, så kom det øjeblik for den højtærede forsvarsminister, da han var frigjort af de prioriteter, forgængerens handlinger har haft i ham.

Det, vi bebrejder ministeren, er, at han på trods af den militære sagkundskab beslutter sig til en ordning med 16 måneder med genindkaldelser. Men bevares, den ordning lå, som jeg før har sagt, i det militærpolitiske plan. Det, vi angriber ham for, er, at han derefter af økonomisk-politiske grunde, d. v. s. indenrigspolitiske grunde, udskyder disse genindkaldelser udover den termin, han havde lovet at fastholde. I det hele taget er den højtærede forsvarsministers forhold til ordet „fastholde“ af platonisk karakter. Det ville glæde mig, om han i fremtiden ville omgås det med en noget større varsomhed, end han har gjort hidtil. Jeg kan naturligvis godt forstå, at der kan opstå omstændigheder, der gør, at man må forandre et een gang indtaget standpunkt, og det ville være stupidt, om man ikke gjorde det, hvis kendsgerningerne er af den karakter, at de nødvendiggør det. Men en sådan forklaring har vi ikke fået. Den højtærede forsvarsminister opererer i dag i

[Aksel Møller.]

sin tale med, at han havde fået en henvendelse i september måned, der sigtede på en reorganisering af hæren efter NATOs ønske i 1957. Hvad i alverden ville forhindre den højtærede forsvarsminister i, hvis denne reorganisering er en reorganisering med genindkaldelser, at bevare 18 måneders tjenestetid henimod den termin, da vi skriver 1957? Ikke spor! Den højtærede forsvarsminister skylder os stadig en forklaring på sit forhold til tjenestetiden.

Den højtærede minister gjorde nogle bemærkninger om, hvad jeg havde sagt om flyvevåbnet. Ak ja, det viser, hvor sårbar selv en forsvarsminister kan være. Jeg ville kun stille den højtærede minister det spørgsmål, hvad der egentlig skete med flyvevåbnets budget, for der havde været uklarhed med hensyn til det spørgsmål. Jeg ville have at vide, om det var en omlægning eller en egentlig forhøjelse. Jeg takker den højtærede forsvarsminister for, at vi har fået den oplysning, vi har fået i dag, men hvorfor ledsage den med en mistænkeliggørelse af min hensigt? Har vi ikke denne talerstol og dette hus til at rejse de spørgsmål, offentligheden interesserer sig for, overfor de mænd, der administrerer Danmarks anliggender? Hvilken mistænkeliggørelse skulle der ligge i mit spørgsmål, når der har været tvivl om, hvad det, der skete med flyvevåbnets budget, betød?

Den højtærede forsvarsminister har samtidig en giftig pil i sit koger, når han siger til mig, at jeg, hvis jeg ville gavne flyvevåbnet, burde have fremhævet, hvad der er sket af reorganiseringsarbejde i sommerens løb med den følge, at katastrofernes antal er blevet begrænset. På den givne foranledning vil jeg gerne bekræfte, at jeg er tilfreds med, at det er lykkedes at reorganisere flyvevåbnet med dette resultat. Naturligvis er jeg glad over det; men jeg kan nu ikke se, hvorfor jeg skulle bringe den højtærede forsvarsminister blomster, bare fordi han gør sin pligt. Det er jo forsvarsministerens pligt at løse disse opgaver. Jeg finder heller ikke, at den forklaring, den højtærede forsvarsminister giver os med hensyn til radaranlæg, hører til dem, som virker helt oplysende. Den højtærede forsvarsminister kan nok forstå, at jeg føler mig beroliget ved, at man ikke helt har strøget radaran-

læggene, men at de kommer til næste år. Det, som var af interesse, det, der kunne give oplysningen værdi, var, hvilken betydning det havde for forsvaret, at sagen blev udsat. Det var det, jeg spurgte om.

Det er så åbenbart, at det forhold, den højtærede minister har til forsvarsstyrelsen, som altså har gjort, at han ikke har ment at kunne stille forsvarsstyrelsen overfor den opgave at finde besparelser indenfor det beløb, han var blevet enig med de radikale om, er noget, der i allerhøjeste grad, og med rette synes jeg, gør os alle betænkelige. Jeg ville ønske, den højtærede forsvarsminister ville sige os noget om, hvorfor han ikke mente at kunne betro forsvarsstyrelsen den opgave at stille forslag om de besparelser, han og regeringen fandt var blevet politisk nødvendige. Den højtærede minister og den høje regering som helhed har altså været tvunget af sin selvopholdelsesdrift til at give indrømmelser, og det er vel i følelse af denne drifts utilstrækkelighed som etisk motivering, at den høje regering ikke har søgt råd der, hvor sådanne råd almindeligvis må søges.

Det er vel netop, fordi jeg har rejst dette spørgsmål, at den højtærede statsminister flyver i flint i dag; det er de etiske krav om livet under folkestyret, han fremholder for os. Det nytter nu ikke, at den højtærede statsminister vil lægge noget i vort forfatningsliv, som ikke er der. Det er rigtigt, at folketingset har pligt til at medvirke til, at landet kan regeres, men vi er enige om, at grundloven intet påbud indeholder om, hvor stort det flertal skal være, som en regering har krav på at få bag sine lovforslag, og der har været perioder i Danmarks politiske historie, og der har været enkelte sager til afgørelse, med hensyn til hvilke man har været tilfreds med et flertal på blot een eller to stemmer over halvdelen.

Den højtærede statsminister har fået et flertal for de beslutninger, som hans regering har villet tage ansvar for overfor valuta-krisen. Det er da naturligt, at det må påhvile dette flertal at finde ud af, om det kan enes om at fortsætte bestræbelserne. Den højtærede statsminister indfører den tanke i debatten, at efter at mistillidsvotummet til regeringen var faldet og et flertal havde udtrykt ønske om at gå til forhandling, var oppositionen, tilhængerne af mistillidsvotum-

[Aksel Møller.]

met, pligtige til at forhandle. Hvorfor var de dog det?

Et hvilket som helst flertal, der kan opstå, skulle det forpligte os? Vi har vort selvstændige ansvar, og vi fandt, at respekten for dette ansvar krævede, at vi overlod det til det skabte flertal at finde udveje for, på hvilken måde og imod hvilke mål det ville arbejde.

Nu har den højtærede statsminister i dag forklaret, at en yderligere forøgelse af statens indtægter efter hans mening er påkrævet. Det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard skjulte forleden dag for os, hvorvidt han finder, at nye foranstaltninger er nødvendige. Han begrænsede sig til en bemærkning om, at ingen kan se, om det, der er gennemført, er tilstrækkeligt eller ej. Såre fornuftigt! Men hvis det er utilstrækkeligt, taler jo sandsynligheden i den politiske situation og alt, hvad der er sket i de sidste to måneder, for, at det må være socialdemokratiet og det radikale venstre, som må tage fat igen. Hvorpå beror egentlig det hede og brændende ønske om at få løst valutakrisen under den nuværende regerings ledelse også med bistand af venstre og det konservative folkeparti? Beror det ikke på, at et valutakrisebekæmpende forlig er et forlig, som lægger byrder på befolkningen? Jeg tror det. Det er derfor, man fra radikal side er ængstelig ved at blive indrubriceret i et flertal sammen med socialdemokratiet, og det er derfor, den høje regering så ivrigt pålægger os de etiske krav, som den mener, at grundloven stiller til arbejdet herinde. Jeg synes ærlig talt, at dette synspunkt ikke behøver at være afgørende for den høje regering. Jeg har da ikke noget imod at sige, at jeg ikke tror, at nogen regering i den nuværende situation kunne klare valutakrisens vanskeligheder øjeblikkeligt, uden at der måtte pålægges befolkningen ofre. Det var også det, der blev givet udtryk for den dag, da vi under afstemningerne om valutaforligets buket afholdt os fra at stemme imod forbrugsafgifterne o. s. v. Det er da

ligetil. Det er imidlertid heller ikke det, der er afgørende for os. Det afgørende for os er, at vi ikke kan blive enige med regeringen om, på hvilken måde man fremtidig bedst hindrer en valutakrise. Vi kan ikke blive enige med regeringen derom, fordi vi ikke ser andet og ikke hører andet, når den tager ordet, eller når den handler, end at den bygger stædigt på, at det, den har gjort, er rigtigt. Jeg vil gerne overfor den høje regering sige, at de fejl, som den begik i 1950, da den sidst havde magten, har den også begået fra efteråret 1953, og derfor har vi ikke noget som helst ønske om eller nogen som helst trang til at bidrage til, at den skal komme til at gøre det samme i 1955 eller 1956 — hvor lang frist valutaudviklingen nu måtte give.

Den politiske diskussion, vi har ført i de sidste femten dage omkring den højtærede statsministers åbningstale, bør have sin afslutning, og arbejdet må komme i gang. Jeg har til den høje regering for mit partis vedkommende sagt, at vi er rede til at forhandle med regeringen om de lovforslag, den fremsætter, men vi har ingen tillid til dens evner på valutapolitikens område, og derfor må den i denne sag nøjes med den makker, den allerede har skaffet sig.

Bertel Dahlgaard: Jeg vil gerne takke for den besvarelse den højtærede statsminister gav af forskellige spørgsmål, jeg havde stillet. Må jeg sige til statsministeren, at jeg ikke tror på, at statsministerens karakteristik af arbejdsmarkedskommissionens arbejde er udtømmende. Jeg tror, at man ganske åbent skal erkende, at organisationsmæssig træghed og traditionsbunden ensidighed lammer kommissionens arbejde. Om også visse prestigehensyn påvirker arbejdskommissionens arbejdstempo, skal jeg ikke kunne sige med bestemthed, men jeg vil fremhæve, at jeg her i tinget vil bidrage til, at der i den kommende tid bliver skabt klarhed over arbejdsmarkedskommissionens arbejde og mulighederne for fremtidige resultater. Disse spørgsmål er for vigtige til,

[Bertel Dahlgaard.]

at de endnu i lang tid kan vegetere i en kommission.

Det ærede medlem hr. Erik Eriksen rettede en henvendelse til mig i anledning af, at regeringen har bebudet, at den i sit skatteovsforlag vil opretholde bestemmelsen om skattefradragsrettens bortfald. Jeg skal gerne i den anledning sige, at jeg i og for sig mener, at det ville være klogt af regeringen, om den fjernede bestemmelsen om skattefradragsrettens bortfald inden lovforslagets genfremsættelse. I så tilfælde ville der måske endda være udsigt til en snarlig succes for den højtærede finansministers bestræbelser for forenkling og rationalisering af vort skattesystem. Men det må regeringen jo selv skønne over. Fremgangsmåden bliver nu efter regeringens beslutning mere omstændelig, og det vil tage mere tid, når folketinget skal foranledige bestemmelserne om skattefradragsrettens bortfald fjernet; det må regeringen så finde sig i og vil forhåbentlig få fornøjelse deraf.

Til de bemærkninger, som den højtærede forsvarsminister fremsatte vedrørende tjenestetidsnedsættelsen, vil jeg gerne sige, at det må virke aldeles forbløffende, at det har kunnet være skjult for offentligheden og endogså for tinget, at den tidligere regering udover 18 måneders tjenestetid overfor NATO tillige har stillet 2 måneders genindkaldelser i udsigt, ja, endogså har givet NATO meddelelse om, at pengene til disse genindkaldelser allerede var bevilget, og at det her drejede sig om genindkaldelser af 30—40 000 mand. Det stiller i et meget grelt lys, at den konservative og venstres presse i de sidste måneder har givet det udseende af, at valget stod mellem 18 måneders tjenestetid og 16 måneder plus 2 måneders genindkaldelser, medens sandheden altså har været, at valget stod mellem 18 måneder plus 2 måneders genindkaldelser og 16 måneder plus 2 måneders genindkaldelser. Jeg tror, at alle her i landet nu forstår, at det radikale venstre bidrog til nedsættelsen til 16 måneder plus 2 måneders genindkaldelser, de genindkaldelser, som nu iøvrigt er faldet bort for 1954 og 1955.

Jeg skal iøvrigt ikke blande mig i den skarpe diskussion, der er opstået mellem de tre Atlantpartier om deres samarbejde på det forsvarsmæssige og udenrigspolitiske

område; jeg vil blot gøre opmærksom på, at det for den, der opmærksomt lyttede til forsvarsministerens tale i dag, vil være let at forstå af de tal, den højtærede minister nævnte i forbindelse med militæruddgifterne, at det militærøkonomiske ikke er klaret med de nedsættelser, der nu finder sted i det kommende finansår. Det viser sig jo nu, at det er rigtigt, hvad jeg tillod mig at fremdrage her i tinget i fjor, at med det militær-system, der er bygget op, er man faktisk efterhånden blevet overrasket af den kendsgerning, at udgifterne i fremtiden nødvendigvis må stige gennem en lang årrække, også betydeligt udover de 1 000—1 100 mill. kr., man var nået op på i fjor. Bladet „Information“ sagde for tre måneder siden, at konsekvenserne synes at være, at det brød, vi har slået op, er for stort til, at vi kan bage det. Derfor ønsker jeg at sige, at jeg ikke tror, at denne nedsættelse i år og det kommende år skal betragtes som en isoleret episode. Det vil vise sig, at „Information“ får ret på dette punkt.

Må jeg forresten sige, at når det ærede medlem hr. Erik Eriksen truende sagde, at han ikke ville finde sig i, at regeringen førte udenrigspolitik sammen med venstre og konservative og samtidig gennemførte militære besparelser sammen med det radikale venstre, ja, så tror jeg ikke, truslen er farlig. Ellers havde det ærede medlem jo i går i forbindelse med den udenrigspolitiske beslutning haft lejlighed til at sætte alvor bagved truslen, men det gjorde det ærede medlem ikke. Det ærede medlem sluttede smukt op bag den regering, som han ellers vil fælde. Vi har altså allerede set truslens værdi i praksis.

Må jeg forresten også på foranledning af en bemærkning fra det ærede medlem hr. Erik Eriksen sige, at der ikke af det radikale venstre har været fremsat noget ønske om, at civilundervisningen indenfor soldatertjenesten skulle indskrænkes, eller at bevillingen til dette formål skulle nedsættes. Vi mener, at civilundervisningen har vist sig at være af stor værdi for det indkaldte mandskab, og jeg går ud fra, at der fremdeles vil blive stillet de fornødne midler til rådighed, så det omfattende og dygtige arbejde, der er sat i gang og gøres her, kan fortsætte.

Jeg må altså sige, at jeg tror, man må

[Bertel Dahlgaard.]

indrette sig på — eller bliver nødt til at indrette sig på — at de økonomiske konsekvenser af det militærsystem, man har bygget op, vil man ikke være i stand til at tage, hvis der ikke gives ganske andre subsidier udefra.

Jeg lagde forøvrigt nøje mærke til den fortrinlige redegørelse, den højtærede forsvarsminister gav her i dag for en række forhold, men jeg må sige, jeg lagde også mærke til det, som den højtærede minister ikke svarede på. Jeg tillader mig derfor at gøre den højtærede minister opmærksom på, at jeg i min første tale stillede et spørgsmål.

Jeg spurgte, om det ikke er rigtigt, at den kommende revision af forsvarslovene, som skal ske i vinter, under hensyn til de helt nye våben og den deraf følgende nye strategi i mange henseender må bygge på helt andre forudsætninger end de forudsætninger, den nuværende militærordning af 1950 hviler på, hvilket nødvendigvis må medføre principielle ændringer af betydeligt omfang. Har man virkelig ikke noget at sige befolkningen om alt dette? Hør, hvad Churchill sagde i underhuset for få måneder siden. Han taler om den ændring, der har fundet sted i verdensstrategien: „Denne ændring har gjort ideer, der var velbegrundede og logisk opbyggede for et år siden, fuldstændig forældede. Den har ændret opfattelsen hos alle kompetente militærstrateger, jeg har mødt“. Han siger, det er ikke muligt „at forestille sig de første få uger af en krig under betingelser, vi ikke kendte, da denne parlamentssamling begyndte.“ Hvornår kan der tales frit om disse ting i det danske folketing?

Jeg må måske endelig rette et par bemærkninger til det ærede medlem hr. Erik Eriksen. Det ærede medlem fremsatte mangelhænde betragtninger, herunder også betragtninger om regeringsdannelse og alt sådant, og det ærede medlem følte sig beroliget af min tale forleden; det ærede medlem troede ikke selv, at det radikale venstre ville gå ind i en socialdemokratisk regering. Må jeg forresten sige, at så ville det jo heller ikke længere være en socialdemokratisk regering, og det skulle man jo egentlig tro ville gøre det ærede medlem mere tryk. Men dernæst tillagde det ærede medlem mig den opfattelse, at jeg aldrig

kunne tænke mig, at en regeringsdannelse kunne finde sted her i landet, uden at socialdemokraterne deltog. Jeg har virkelig aldrig nogensinde sagt noget sådant, og kendsgerningerne modbeviser det. Det ærede medlem ved udmærket, at jeg i fjor var med til på mit partis vegne at tilbyde ham frit lejde til selv at danne en regering indenfor hans parti. Jeg kunne derfor i og for sig i dag med rette vende sagen om og sige, at det ærede medlem ved at afslå dette viste, at han kun kunne tænke sig et ministerium med konservativ deltagelse. Måske er det ikke helt retfærdigt at sige det på den måde til det ærede medlem, for til syvende og sidst var det måske ikke i overensstemmelse med hans hjerte, men det ærede medlem bøjede sig altså for denne anskuelse. Men jeg vil gerne give meget tydeligt udtryk for det radikale venstres hensigter i den kommende tid, hvis det måtte have særlig interesse for det ærede medlem. Vore bestræbelser vil i den kommende tid gå ud på først og fremmest at gøre folketinget arbejdsdygtigt. Under mindretalsregeringer må folketingets magt øges, og jeg er glad for, at den højtærede statsminister i dag erkendte dette; det er iøvrigt en selvfølge. Det vil sige, at folketinget må have en pligt til selvstændigt at søge skabt den fornødne og bredest mulige samling om påtrængende opgaver, når regeringen ikke gennem sine forslag selv viser den tilstrækkelige samlende evne. Hvis venstre og konservative ikke i den kommende tid på saglig vis vil medvirke til sådanne bestræbelser, vil det efter mit skøn være et brud på den nye forfatnings forudsætninger. Den nye forfatnings forudsætning er vilje til samarbejde. Der ville da opstå en for vort parlamentariske liv meget farlig tilstand, hvis konsekvenser det er umuligt på forhånd at overskue, og som ingen derfor kan sige noget bestemt om i dag. Det radikale venstre ønsker derfor i enhver henseende at bevare sin handlefrihed, vi hverken underskriver håndfæstninger eller søger at påtvinge andre dem; men vi vil i enhver given situation bidrage til, at de samlende kræfter bliver stærkere end de splittende.

De ord, jeg i min første tale henvendte til det ærede medlem hr. Erik Eriksen, var iøvrigt at betragte — sådan forstod jeg

[Bertel Dahlgaard.]

også at det ærede medlem opfattede dem — som ord, der skulle opfordre til eftertanke. Det er efter min mening en helt urealistisk tanke, at alt i dansk politik i de kommende år vil arte sig efter samme recept som i den sidst forløbne menneskealder, hvor en betydelig del af tiden gik med regeringer, udgået af en sammensvejet blok af venstre og konservative, fordi de to partier i kraft af flertallet i landstinget var en afgørende magtfaktor, og hvor mere end et decennium gik med en socialdemokratisk-radikal regeringsdannelse, fordi der dengang var opsamlet et omfattende reformkompleks, der afgav grundlag for aftaler om almindelige løsninger på opgaverne over et bredt felt.

Billedet af nutidens politiske struktur er efter min mening af langt mere kompliceret karakter, og hvis man vil gøre forsøg på over længere tidsrum at presse problemerne ind i faste skabeloner, bestemt af fortidige traditioner, vil tidens aktuelle krav sprænge skabelonerne. Der er visse iagttagelser allerede i dagens politik, der bekræfter dette. Læg f. eks. mærke til, at der næsten aldrig af en konservativ leder holdes en tale, uden at der deri fremsættes de mest lidenskabelige forsikringer om det nære fostbroderskab, der hersker mellem konservative og venstre; der udstedes de mest bindende, jeg kunne næsten sige gribende garantier for, at dette fostbroderskab må regnes for at være af ubegrænset varighed. Hører man så den anden part i fostbroderskabet, det ærede medlem hr. Erik Eriksen, mindes jeg aldrig at have oplevet sådanne hede erklæringer om evig huldskab og troskab. Det ærede medlem lader falde et ord i ny og næ om det loyale samarbejde mellem de to partier gennem de tre år, om, at loyalitet kan man altid vente af det ærede medlem, o. s. v., og skam få den, der tænker ondt derom. Men alligevel, det ærede medlem føjer til, at han ikke ville have noget imod at skrive et fællesprogram sammen med det radikale venstre.

Ja, det siges, at der i det konservative parti har hersket fortrydelse over, at et sådant tegn på begyndende utroskab er sluppet over det ærede medlem hr. Erik Eriksens læber; men her gør de konservative jo så åbenbart det ærede medlem hr.

Erik Eriksen uret. Det ærede medlem hr. Erik Eriksen er selvfølgelig talsmand for visse tanker, der rører sig i befolkningen, på samme måde som det ærede medlem hr. Øllgaard var det i sin tid, da han ønskede venstres forbindelse med de konservative elementer afbrudt. Det ville jo være en fornærmelse at benægte, at det må være udtryk for visse strømninger i befolkningen; ja, utvivlsomt.

Det, vi her oplever, er de evige brydninger mellem moderat og radikal, der har bestået siden bondevennernes tid for hundrede år siden, og som vil bestå til alle tider, men ganske vist under skiftende former og også i dag under andre former end tidligere. I vor tid er det den moderate drøm om, at man skulle kunne samle alle i kun to folde, i den ene fæle socialister, i den anden alle andre adstadige borgere. Jeg siger udtrykkeligt: alle andre; jeg regner nemlig også socialdemokraterne med til de adstadige borgere, sådan synes jeg de ser ud. Heroverfor den radikale erkendelse af, at det konservative og det socialliberale samfundssyn aldrig kan forenes. Det konservative samfundssyn har i og for sig ikke nødtigt at være reaktionært, er det heller ikke altid, selvom reaktionære elementer altid vil befinde sig indenfor den konservative lejr.

Men konservatismen vil aldrig gå videre i sociale og demokratiske fremskridt, end hvortil den bliver tvunget. Det socialliberale samfundssyn er derimod i sig selv reformvenligt. Dets bestræbelser vil altid gå ud på at påkalde initiativ og arbejdslyst gennem sikkerhed for, at den øgede indsats får sin belønning. Mellem disse to samfundssyn står da venstre og føler splittelsen i sinde; nogle indenfor den lejr er af følelse og instinkt den stillestående konservatismes sikre bytte, andre drives af deres forstand til at erkende, at de jævne, men stadige fremskridt er det virkelige samfundsbevarende element.

Det er indlysende, at når konturerne af sindelagsdelingen i befolkningen tegner sig så klart, som jeg her har nævnt: en vane-mæssig og dybt forankret konservatisme, en socialliberal fremskridtslinie og en socialistisk opfattelse, der vel er afbleget og rede til at samarbejde med andre demokratiske kredse, da vil der før eller senere finde en

[Bertel Dahlgaard.]

afklaring sted efter disse linier. Selvfølgelig har det radikale venstre lettest ved at opfordre til en sådan afklaring. Vore vælgere fordeler sig jævnt over alle samfundslag, et jævnt udsnit blandt gårdmænd, husmænd, håndværkere og handlende, tjenestemænd og privatfunktionærer, og en betydelig procentdel af vore vælgere er arbejdere. Det ligger i sagens natur, at et sådant vælgerkorps er mere fordomsfrit i sin tankegang end de andre, mere ensidigt sammensatte partiers, og det er vel til syvende og sidst hemmeligheden i det, som man kalder den radikale indflydelse, og som mange er så fornærmede over.

Men det, der er åbenbart for enhver, der vil ræsonnere lidt over de politiske forhold, jeg her har omtalt, er, at hvis alle de socialliberalt indstillede vælgere fandt sammen, så ville de ved deres centrale placering i vort samfund få en enestående stærk stilling i dansk politik, de ville kunne afstikke linierne for en vel afbalanceret økonomisk og social politik, for en frugtbar erhvervspolitik, og en sådan udvikling ville have en helt anden baggrund end den moderat-konservatisme, der i så høj grad bygger sin tilværelse på socialistforskrækkelse — hvadenten der er grund til det eller ej. En sådan stærk socialliberalisme kunne i bevidstheden om sin egen styrke afvise al denne socialistforskrækkelse og i givet tilfælde også have styrke til et frugtbart samarbejde med socialdemokratiet, når det afsværges sine socialistiske dogmer.

Se, alt dette siger jeg i og for sig ikke til det ærede medlem hr. Erik Eriksen, for det ærede medlem forstår det i forvejen, men jeg siger det, fordi der måske er andre her i salen, der kunne have godt af at lytte til det.

Endelig kommer jeg til det, jeg vil sige til det ærede medlem hr. Erik Eriksen personlig: der mangler hos det ærede medlem blot endnu en lige så dristig handleevne som i grundlovssagen, men vi afventer altså udviklingen. Nu vil vi foreløbig se at få noget bestilt i folketinget i vinter.

Aksel Larsen: Jeg var lige ved at blive revet med, da jeg hørte det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard male for os sit drømmesyn om et mægtigt radikalt parti, som enten

var det største parti her i salen eller eventuelt endog havde flertal. Jeg har naturligvis ikke noget imod, at det ærede medlem har sådanne ønskedrømme, men jeg synes, at hele den del af hans tale i den givne situation var blotlet for forbindelse med de jordiske realiteter.

Må jeg begynde med at sige et par ord til det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg). Det ærede medlem lod forarget — selvom det naturligvis faldt ham vanskeligt — over mine udtalelser om, at regeringen har brudt de løfter, den kom til magten på, og det ærede medlem forkyndte, at komministerne altså synger med på samme melodi som de borgerlige oppositionspartier. Ved det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg), hvis ministre er så flinke til at citere ordsprog, ikke, at der er et dansk ordsprog om, at man ikke skal tale om strikken i en hængt mands hus? Jeg synes ærlig talt, at efter det fodbroderskab mellem det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg), venstres og de konservatives ordførere, som udviklede sig her i går, og som også fik udtryk i den beslutning, der blev truffet i går, skulle det ærede medlem være lidt varsom med at tale om, at andre synger med på samme melodi som venstre og de konservative.

Men lad os så komme til det, der skulle være den saglige del af det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg)s bemærkninger. Han gjorde opmærksom på, at socialdemokratiet holdt sine løfter, for de var gået ind for en bestemt økonomisk politik og for en reformpolitik, og de havde da opnået noget, og de havde foreslået endnu mere. Ja, men dermed er det jo ikke klareret. Det ærede medlem skulle, hvis han overhovedet ville tale om disse spørgsmål, have taget sit udgangspunkt enten i den agitation, han selv rejste landet rundt med i fjor under to valgkampe, eller i den højtærede statsministers programtale af i fjor eller i det, jeg sagde i min første tale under denne åbningsdebat. Men det gjorde han ikke; han ønskede kun at sige nogle almindeligheder om den politik, regeringen var gået ind for, for derefter at efterlade det indtryk, at så er jo alt i den bedste orden.

Det er det slet ikke. Kom denne regering ikke til magten ved kravet om og løftet om en lav rente? Var det ikke statsministe-

[Aksel Larsen.]

ren selv, som i sin programtale i fjor erklærede, at det var godt, renten var blevet sat ned, og er forholdet ikke det, at nu har vi den højeste rente, vi overhovedet har haft herhjemme, med den diskontoforhøjelse, som blev gennemført under den nuværende regering og med dens billigelse?

Var der ikke blandt socialdemokratiets løfter om fuld beskæftigelse dette: far må ikke blive arbejdsløs? Det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg) kan ikke være uvidende om, at regeringens rentepolitik vil medvirke til, at beskæftigelsesgraden falder, at der bliver arbejdsløshed, og at nedskæringen af byggeriet og af offentlige arbejder vil virke i samme retning.

Hvordan var det med boligerne? Det er jo rigtigt, at statsministeren i sin programtale i fjor erklærede, at der måtte bygges et betydeligt antal boliger udover det i forvejen planlagte, og under valgkampen i fjor i september rejste socialdemokratiske talere, deriblandt det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg), rundt og sagde: lad os komme til, så skal boligbyggeriet blive forøget med 12 000 boliger. Nu bliver det skåret ned.

Yderligere om de gamles forhold. Ja, det har vi i grunden fået illustreret gennem det, statsministeren sagde i dag. Han vendte sig tilsyneladende harmfuld mod den konservative plan om en social nedskæring og sagde, at det aldrig kunne falde regeringen ind at lade være med at fremsætte det sædvanlige lovforslag om en eengangshjælp til rentemodtagerne, for hvis man ikke gjorde det, ville det blive en direkte nedskæring. Jeg er ganske enig med statsministeren i, at hvis man ikke gjorde det, ville det blive en direkte nedskæring, fordi lovgivningen om de gamle og invaliderne er af en sådan art, at disse måned for måned året igennem bliver snydt for penge, som de skulle have, hvis deres rente blev reguleret på en forsvarlig måde i forhold til den indtægtsgruppe, de hører til. Men det, regeringen, og det, regeringspartiet og det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg) agiterede med under to valgkampe i fjor og under den kommunale valgkamp i år, var noget andet, nemlig at de gamle skulle få folkepensionering og en øjeblikkelig forhøjelse af aldersrenten. Det er næsten 2½ år siden, det var i juni 1952, at

„Social-Demokraten“ i København offentliggjorde et såkaldt folkepensioneringsforslag og begyndte at skilte med, at det, til trods for at det skulle være 30 år, inden det var fuldt gennemført, også ville være en øjeblikkelig forbedring. Ved to folketingsvalg og et kommunevalg har socialdemokratiet lovet straks efter valget at fremsætte lovforslag om folkepensionering og samtidig lovet at fremsætte forslag om en forhøjelse af renten på 300 kr. til ægtepar og 200 kr. til enlige. Det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg) er i tvivl. Hvis han virkelig skulle høre til de uskyldige, der ikke er fremkommet med sådanne løfter i valgtaleserne, kan han spørge sin partifælle socialministeren, som rejste land og rige igennem i fjor sommer og fortalte noget sådant til alle de gamle. Eller han kan spørge det ærede medlem fru Edel Saunte.

Men hvor ligger folkepensioneringen, hvad sker der med den? Er der udsigt til, at den kommer? Vi har ikke andet end en bleg udtalelse af statsministeren om, at regeringen vil arbejde på at skabe den bredest mulige samling. Med de bitre erfaringer, man har, kan man ikke opfatte det anderledes, end at hvis regeringen ikke på forhånd kan få sikkerhed for, at venstre og konservative vil stemme for forslaget, vil den slet ikke fremkomme med det.

Hvordan er det gået med løftet om de 300 og de 200 kr. mere om året til de gamle og invaliderne? Det er gået sådan, at regeringen ikke har fremsat noget forslag, men at kommunisterne tre gange har stillet et sådant forslag her i tinget, een gang før denne regering kom til og to gange efter, og hver gang er forslaget, som altså er socialdemokratiets oprindelige forslag, blevet forkastet, fordi bl. a. det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg) stemte imod det. Kom så ikke her og fortæl, at socialdemokratiet eller regeringen har holdt — eller blot forsøgt at holde — de løfter, der skaffede stemmerne i fjor, og som regeringen kom til magten på.

Lovede man i fjor forud for valget, at når man kom til, ville man gennemføre højere direkte og indirekte skatter? Nej, det lovede man ikke. Det er forøvrigt karakteristisk, at det under valgkampe er skik, at de partier, der kalder sig de demokratiske her i Danmark, giver vælgerne alle mulige løfter;

[Aksel Larsen.]

men der er dog visse områder, hvor man ikke giver løfter: man lover aldrig højere skatter, og man lover aldrig højere militærudgifter, det er kun noget, man gennemfører, når valget er overstået.

Regeringspartiet har ikke lovet højere skatter under valgkampen, men nu er man i færd med at gennemføre dem. Vi har foreløbig fået en serie højere indirekte skatter, og hvis jeg har fået den opfattelse af forsvarsministerens tale i dag, at man også har gået svanger med planen om højere direkte skatter, så er det i hvert fald ikke min fejl. Forsvarsministeren sagde i sin tale, som han elskværdigt har tilstillet mig ordlyden af (sp. 326—327):

„Hvis det i forsvarsministeriet udarbejdede budget for det kommende finansår på ialt 1 270 mill. kr. skulle have været gennemført, vil det sige, at Danmark i det kommende finansår ville være nået op på en forsvarsudgift på ca. 570 mill. kr. højere end i det finansår, da venstres og de konservatives styre sidst havde ansvaret for et helt finansår. En så kraftig forøgelse af forsvarsudgifterne kan ikke foretages uden nye skatter til et beløb på flere hundrede millioner kroner.“

Det fremgik af forsvarsministerens tale, at dette budget for det kommende finansår på 1 270 mill. kr. var udarbejdet og godkendt af forsvarsministeriet, idet man på forskellige områder havde skåret ned på forsvarsstyrelsens ønsker, og at man senere har reduceret dette budget, da valutakrisens virkninger blev så mærkbare, at der måtte gøres noget, eller da den politiske nødvendighed tvang regeringen til at gå til yderligere militærnedskæringer.

Altså, på et tidspunkt, da denne nødvendighed for at spare på det militære område ikke forelå for regeringen, havde forsvarsministeriet et budget for det kommende finansår, som nødvendiggjorde nye skatter til et beløb af flere hundrede millioner kroner. Jeg kan naturligvis kun være glad for, at der ikke blev noget ud af det, men jeg kan ikke tro, at det skyldes venstres og konservatives påståede strejke, at man ikke har kunnet få sådanne nye skattelove gennemført. Dels har sådanne nye skatteforslag ikke været forelagt her, dels tog man reb i sejlene, hvad militærudgifterne angår, alle-

rede før man kom i den konfliktsituation overfor venstre og konservative, som man befinder sig i i dag.

Må jeg iøvrigt, medens jeg er ved forsvarsministeren, komme med et par bemærkninger. Jeg hæfter mig ved en udtalelse af ham om, at radarvarslingen ikke var tilstrækkelig, det var den, der svigtede, da flyvevåbnet ikke opdagede visse overflyvninger i sommer. Jeg kan ikke tro, at den forklaring er rigtig. Det er almindelig kendt, at de fremmede flyvemaskiner, som tydeligvis var af amerikansk oprindelse, lå og rodede oppe i luften en hel time over Kastrup lufthavn, oven i købet med lanternerne tændt; alle mennesker på Amager kunne høre og se dem, og så kommer man og siger, at det var radarvarslingen, der forhindrede flyvevåbnet i at opdage, at der var fremmede flyvere inde over landet. Jeg tror, der er andre årsager til, at man ikke har opdaget eller ikke har villet opdage dem. Jeg må iøvrigt lade det med radarvarslingen ligge, det er noget, jeg ikke har forstand på, og noget, jeg ikke vil blande mig i.

Jeg vil tale om noget andet, nemlig om dette med tjenestetiden. I sommer, da man begyndte at tale om nødvendigheden af nedsættelse af tjenestetiden — jeg tror, spørgsmålet blev rejst i socialdemokratiet første gang ved artikler i „Demokraten“ i Aarhus — meddelte regeringen og regeringspressen, at i virkeligheden skulle tjenestetiden i Danmark være 20 måneder, nemlig 18 + 2 måneder, men nu ville man undlade efterindkaldelser, og derved kom man til en reel nedsættelse af tjenestetiden med 2 måneder. Man henviste til det, som forsvarsministeren også har henvist til her, at det var stillet NATO i udsigt, at Danmark nu ville gå over til at foretage efterindkaldelser. Nu imponerede regnestykket jo ikke ret mange, når man sagde 18 + 2 er 20, og 20 ÷ 2 er 18, og så er der skåret ned; men det kunne jo godt være rigtigt. Hvis det lå således, at regeringen indtil juli havde følt sig bundet af den tidligere regerings løfter om eller stillen i udsigt, at man ville foretage efterindkaldelser, og så havde besluttet sig til ikke at gøre det, så var det jo rigtigt. Efter forsvarsministerens tale her i dag er jeg imidlertid blevet klar over, at allerede i december i fjor, altså før regerin-

[Aksel Larsen.]

gen var af den mening, at der var nogen som helst valutakrise og pengemangel, havde regeringen meddelt NATO, at vi ikke agter at foretage disse efterindkaldelser. Når det er sådan, synes jeg ærlig talt, at det er lige letfærdigt nok, at man i samme nu tillader sig at sige: vi var ellers indstillet på at foretage efterindkaldelser, men nu dropper vi det, og så vil det sige, at vi skærer tjenestetiden ned. Men bevares; der er da senere sket fremskridt. Nu foretager man ikke den aritmetiske nedsættelse af tjenestetiden, men reelle nedsættelser, selvom de ikke er tilstrækkelige.

Jeg er meget glad for det, der blev sagt rent ud af forsvarsministeren her, nemlig at denne nedsættelse af tjenestetiden gennemføres af politiske grunde, at det er en politisk beslutning, der er taget. Jeg synes, at sådan bør det være. Det skal ikke være hverken fremmede magter eller de militære sagkyndige, der skal bestemme noget sådant. De kan naturligvis have deres mening og give deres råd, men afgørelsen skal træffes ad politisk vej, og hvordan det nu end er gået eller ikke er gået, er man altså ad politisk vej nået til, at man i hvert fald sætter tjenestetiden ned med to måneder — jeg savner blot stadig oplysning om, hvornår det skal træde i kraft — og at man i hvert fald vil udsætte efterindkaldelsernes begyndelse et år. Jeg håber, at udviklingen vil gå sådan, at man vil føle sig nødsaget til at træffe politiske beslutninger om yderligere nedsættelse af tjenestetiden. Det vil være i høj grad forsvarligt, og det vil navnlig være forsvarligt overfor dansk ungdom og overfor Danmarks økonomi.

Jeg takker også for den åbne erklæring om, at det nej, der blev sagt til stationering af fremmede tropper i Danmark, var et politisk nej. Denne åbne erklæring kan kun opfattes sådan, at socialdemokratiet er blevet klar over, at befolkningen og navnlig socialdemokratiets vælgere ikke ville tolerere en sådan stationering, og at man af den grund sagde nej. Det er da også senere blevet bekræftet af det ærede medlem hr. Thorkil Kristensen, at dette også er hans opfattelse, men jeg synes, det er godt, at det bliver sagt af en minister fra folketingets talerstol.

Må jeg iøvrigt overfor den regnskabs-

afreggelse, forsvarsministeren kom med, gøre opmærksom på, at vi er inde i en meget farlig udvikling i militærudgifterne. I 1950—51 var de 363 mill. kr., i 1953—54 var de 891 mill. kr. De skulle i 1954—55 have været 1 125 mill. kr. og i 1955—56 1 270 mill. kr., men efter regeringens planer og spareforholdsregler bliver de for disse to år i stedet henholdsvis 940 og 977 mill. kr. Det er ganske vist ikke alle militærudgifterne her i landet. Det er jo så snildt indrettet med statens budget, at en mængde militærudgifter gemmes på andre budgetter, indenrigsministeriet, socialministeriet o. s. v. Det er også sådan, at en del militærudgifter gemmes på kommunernes budgetter. Alene på de forskellige andre ministeriers budgetter finder man skjulte militærudgifter på et halvt hundrede millioner kroner. Hvor stort kommunernes bidrag er, ved jeg ikke, men det er i hvert fald kolossale summer, vi er nået op på, og forsvarsministeren erkender selv, at jo flere materielanskaffelser man foretager, jo større apparat man bygger op, des større driftsudgifter og vedligeholdelsesudgifter. Det er vist på høje tid, man tager reb i sejlene med hensyn til forsvarsapparatets opbygning, for ellers tager det fuldkommen magten fra regeringen og de bevillende myndigheder.

Det er godt, man er nået dertil, at man er begyndt at spare, selvom besparelserne naturligvis ikke er tilfredsstillende, når man trods besparelserne alligevel får adskilligt højere militærudgifter i indeværende år, end man havde i fjor, og de yderligere skal stige til næste år. Men det er også godt af en anden grund, for når regeringen har måttet beslutte sig til at spare på dette område, så ligger deri ikke alene en handling under en vis nødvendigheds tryk, men også en erkendelse af, at militærudgifterne er en stærkt medvirkende faktor til valutamanglen. Jeg takker for denne erkendelse.

Vi opfordrer regeringen til at gå videre, dels ved yderligere at sætte militærudgifterne ned, dels ved erkendelse af, at valutakrisens årsager er dem, vi kommunister har påpeget. Den højtærede statsminister har i sin replik i formiddags givet en hel masse konkrete grunde til, at der er gået svind i Danmarks valuta i de sidste måneder, og det er muligt, at hver enkelt af disse

[A^bsel Larsen.]

konkrete grunde er rigtig, men derfor er det slet ikke sikkert, at de giver den reelle forklaring på, hvad statsministeren med særdeles fine fremmedord kaldte „visse strukturelle ændringer“ eller noget lignende i Danmarks økonomi. Det, der ved siden af militærudgifternes højde er årsagen til valutakrisen, er den vestvendte liberaliseringspolitik, Danmark har ført i sin udenrigshandel, navnlig i sin import; det er de dårlige Englandspriser, det er diskrimineringen af danske varer i forskellige vestlige lande som f. eks. Vesttyskland, det er regeringens vrangvillighed overfor handel med de østlige lande, det er Battleloven, det er COCOM-aftalen. Må jeg i denne forbindelse erindre statsministeren om, at der har ikke foreligget nogen forklaring — jeg efterlyste den — på, hvad COCOM-aftalen var, hvad den indeholder, og hvilke konsekvenser den har. Nu er udenrigsministeren ikke tilstede, men jeg synes, at en eller anden repræsentant for regeringen må have pligt til at fortælle folketinget, hvad det er for en aftale, regeringen er gået ind på og har erklæret at den agter at holde, og som er af vidtrækkende betydning for Danmarks erhvervsliv og økonomi, men som folketinget ikke kender noget til.

Vejen ud af valutakrisen er ikke flere byrder på befolkningen, nedskæring af befolkningens forbrug, men det er ganske vist det, som statsministeren bebuder som regeringens hovedforholdsregel til at overvinde valutamanglen, idet han siger, at stabiliseringen må søges opnået ved stadig større overskud på statsbudgettet. Ja, men det er ikke den vej, man bør gå, den fører ikke til nogen varig bedring, og det er jo værre end for smed at rette bager, når man vil skære befolkningens forbrug ned, skønt den arbejder mere og producerer mere end nogensinde og altså absolut ikke kan være skyld i valutakrisen.

Nu forsvarer regeringen sig forbitret mod stormløbet fra venstre og konservative. Må jeg tillade mig at spørge, om regeringen

virkelig tror, at det kan nytte noget, når den på det økonomiske område — hvis man skal tro dens hidtidige gerninger og tro de taler, ministrene har holdt her i dag — i hovedsagen vil følge samme linie som de partier, der angriber den, nemlig nedskæringslinien overfor befolkningens forbrug. Det, regeringen burde gøre, var at føre en politik i overensstemmelse med landets interesser og befolkningens tarv, og hvis den er i tvivl om, hvordan politikken skal se ud i enkeltheder, så kan den kigge i sit eget valgprogram fra i fjor, så kan den tage fat på at opfylde sine egne valgløfter. Det er det råd, vi giver regeringen.

Men jeg må erkende det meget varme fostbroderskab, der trods alle onde ord eksisterer mellem venstre og konservative på den ene side og socialdemokratiet på den anden side; begivenhederne her i går og det „ja“, der blev udtalt her på trods af befolkningens vilje, det „ja“, der blev udtalt overfor Tysklands genoprustning og en udvidet, helt ændret og langt værre Atlantpagt, viser, at regeringen og socialdemokratiet skal sættes under et langt kraftigere pres fra arbejderbefolkningen end hidtil, før den for alvor begynder at ændre kurs.

Viggo Starcke: Under de forhandlinger og efter de foranstaltninger, der hidtil er blevet truffet under denne valutakrise, har det på afgørende punkter vist sig, at retsforbundet har haft ret. Det, der væsentligt er blevet sigtet på, er de punkter, som vi allerede i 1950 og 1951 under den daværende valutakrise pegede på. Vi anbefalede betydelige offentlige besparelser. De er nu blevet gennemført. Vi anbefalede en standsning af udpumpningen af penge midler. Der er nu givet løfte om, at der ikke skal finde udgifter sted uden dækning. Vi anbefalede en frigørelse af handelen, og der er i hvert fald sket dette — og her vil jeg gerne anerkende det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaards indsats — at det hidtil er blevet forhindret, at der sker en toldforhøjelse herhjemme. Jeg håber, at det

[Viggo Starcke.]

fortsat vil blive forhindret også indenfor planerne om et nordisk fællesmarked; jeg håber, at det ikke skal blive skærmbret for en nordisk protektionisme. Vi har endelig anbefalet et sikkert pengevæsen, og vi vil igen takke den højtærede statsminister for den erklæring, han afgav forleden dag om, at der ikke tilsigtes nogen nedskæring af kronens værdi. Vi har anbefalet et skattestop. Det, der hidtil er sket, er, at de afgørende skatter ikke er blevet forhøjet. Vi har anbefalet, at grundskylden rykker ind i billedet dels som penge-sanerende foranstaltning, dels som foranstaltning til nedsættelse af andre skatter. Grundskyldskommissionen har for få dage siden afgivet betænkning med en flertalsindstilling om de principielle linier, tiltrådt af socialdemokratiets, det radikale venstres og retsforbundets repræsentanter og desuden af repræsentanter for husmændene, lejerne, vurderingsekspertene og økonomerne i kommissionen; den går ud på, at der skal tilstræbes gennemførelse af fuld grundskyld til nedsættelse af andre skatter. Herigennem åbner der sig for første gang i lange tider muligheder for at opnå en virkelig skattnedsættelse. I „Social-Demokraten“ for i dag findes der et referat af husmandsforeningernes bestyrelsesmøde i går med overskriften „Husmændene giver tilslutning til fuld grundskyld“. Deri står — jeg beder om tilladelse til et kort citat —:

„.... at arbejdet for denne betydningsfulde reform nu er så vidt, at lovgivning kan virkeliggøre den. Bestyrelsen tilslutter sig betænkningens hovedsynspunkt, at den fulde grundrente inddrages til afløsning af de på arbejde og forbrug tyngende skatter, og anbefaler en snarlig gennemførelse af lovforslag i overensstemmelse hermed.“

Der har været planer fremme om en ændring af den amtskommunale beskatning — særlig fra venstres, men også fra de konservatives side har man peget på noget sådant — efter det princip, at jo dårligere en mand udnytter sin jord, des lavere skat skal han betale. Denne udvikling vil kunne bremses, når grundskylden forhåbentlig snart rykker ind i billedet. Man har i den senere tid ofte diskuteret den udbredte tendens til skattesnyderi; også den højtærede

finansminister har talt derom. Det er en meget betydningsfuld ting, som må fremhæves, når man taler om grundskyld, at det er den eneste skat, der ikke kan snydes med, fordi grundværdierne ligger offentligt fremme; enhver kan se dem, enhver kan skønne over dem, vurdere dem og sammenligne med naboens eller med tilsvarende beliggende jord.

Man har talt om, at opsparingen skal fremmes. Se, normalt er opsparing en forudsætning for formuedannelse, men formuedannelse kan også finde sted gennem tilegnelse af midler, som ikke skyldes arbejde og produktion; det må formentlig være forklaringen på det påfaldende fænomen, at den skattepligtige formue er sådan fordelt, at de 5/10, halvdelen, ejes af 5 pct. af skatteborgerne; resten, de 4/10, ejes af 20 pct. af skatteborgerne, og de 75 pct. af skatteborgerne ejer kun 1/10 af formuen. Dette er ikke noget gyldigt udtryk for menneskenes produktive indsats eller deres sociale værdifuldhed, men kan kun finde sin forklaring i den bestående sociale uretfærdighed.

Ifølge grundloven må skatter kun pålignes ved lov, men der finder i vort samfund en uhyre stor privat beskatning sted uden lovhjæmmel. Der er tilegnelsen af den grundrente, samfundet skaber, og som alle brugere og lejere af jorden må betale som tribut til dem, der er i stand til at udnytte disse rettigheder. Der er endvidere en privat beskatning i ly af toldbeskyttelse, en privat beskatning, som kan kapitaliseres og omsættes gennem aktiekurserne. En lignende rettighed findes i de endnu bestående restriktioner og deponeringsordninger. En af de afgørende skillelinier i dansk politik burde være, hvilket mål man sigter på at nå ved sin politik. Oprindeligt var den teoretiske socialismes mål statssocialisme, hvor både det, som samfundet skaber i den samfundsskabte jordværdi, og det, som de private skaber med deres arbejde, skulle tilhøre staten. Overfor denne teoretiske socialisme står venstre og konservative.

I den hidtil førte praktiske politik har venstre og konservative mærkeligt nok haft den opfattelse, at det, som samfundet skaber, skal private mennesker have lov til at tilegne sig, og af det, som private mennesker skaber, skal staten gennem en større eller mindre, vilkårlig skattelovgivning have

[Viggo Starcke.]

ov at tilegne sig en vis del. Og ganske enkelt: mellem disse to grupper står retsforbundet med den simple, jævne lære, at det, som samfundet skaber, skal samfundet have, og det, som private mennesker skaber, skal private mennesker have, og al erfaring taler for, at de penge, som skyldes folks arbejde og indsats, befinder sig bedst og yngler bedst, når de får lov at blive i folks egne lommer.

Vi har et folkestyre herhjemme, vi har et demokrati i modsætning til visse lande, der har noget, de kalder et folkedemokrati, som på dansk egentlig burde hedde et folkefolkestyre. Men selv herhjemme, hvor vi har et demokrati, et folkestyre, har der i den politiske diskussion været altfor ringe opmærksomhed om løsningen af et af de afgørende problemer for demokratiet, nemlig: Hvad er det egentlig, folkestyret skal styre? Skal folkestyret tilstræbe, at så meget som muligt lægges ind under lovgivningen, administrationen, staten og embedsmændene, eller findes der en grænse, den være mere eller mindre skarp eller diffus, mellem det, som folkestyret gennem sin repræsentation skal styre, og det, som befolkningen selv skal have lov at ordne? Jeg tror, det ville være meget værdifuldt for den politiske diskussion, hvis man kunne få draget det problem stærkere frem i forhandlingen.

Et æret medlem af venstre har fornylig her i tinget gjort gældende, at et af de formål, man tilsigtede ved den udemokratiske valglov, var dels at sikre demokratiet og dels at sikre en handlekraftig regering ved at udelukke de små partier. Nu ser vi netop i disse dage, hvad dette syn har ført til, nemlig, at de store partier gør, hvad de kan, for at man ikke skal have en handlekraftig regering, og at man kun kan få en handlekraftig regering gennem de små partiers indsats. Det ærede medlem hr. Erik Eriksen udtalte i dag, at vi her i tinget har to næsten lige store blokke. På den ene side socialdemokratiet, på den anden side venstre og konservative, og alt efter som der finder små forskydninger sted til den ene eller den anden side, kan disse to næsten lige store blokke få en større eller mindre overvægt over hinanden. Men hvem er det egentlig, disse blokke skal blokke? Venstre og konservative har den opfattelse, hvad den politiske

erfaring viser, at det er de store, som skal blokke de små, og socialdemokratiet har i lange perioder af sin politiske historie haft den anskuelse, at det er de mange, der skal blokke de få. Midt derimellem står retsforbundet, som hævder, at plyndring skal ophøre, at den sociale uretfærdighed skal standses, at der skal gøres ret og skel efter objektive linier, således at hverken de store skal have lov at plyndre de små eller de mange lov at plyndre de få.

I lørdags, den 16., havde de konservative møde i Aalborg, hvor den tidligere udenrigsminister, det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft, talte. I „Berlingske Tidende“ for i søndags var der store overskrifter, der lød sådan — jeg beder om tilladelse til et kort citat:

„Nye perspektiver i dansk politik både indadtil og udadtil. — Den historisk bestemte strid mellem venstre og konservative er ophørt. — De to partier danner den faste kerne, hvorom borgerlig samling kan finde sted. — Striden mellem venstre og konservative er borte“.

Se, det var overskrifterne over det ærede medlem hr. Ole Bjørn Krafts tale.

Den, der i dag som ved mange tidligere lejligheder under denne valutakrise lyttede intenst til, hvad det ærede medlem hr. Erik Eriksen sagde, lagde med interesse mærke til, at det ærede medlem heller ikke sagde noget i dag. Der var ingen antydning af, hvad venstre vil gøre i den nuværende valutakrise, ligesom der heller ikke på de konservatives møde i lørdags af det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft eller af det ærede medlem hr. Halfdan Hendriksen blev antydet noget om, hvad venstre og konservative vil gøre, hvis de får regeringsmagten. Der proklameres nu en så stor enighed, at den historisk bestemte strid er ophørt mellem venstre og konservative, men vi ved dog en ting, nemlig at det konservative folkeparti meget ivrigt ønsker en toldbeskyttelsespolitik, og vi ved fra fortiden, at i gamle, gamle dage var venstre et frihandelsparti. Derfor vil jeg gerne det spørgsmål til det ærede medlem hr. Erik Eriksen, om venstre er tilhænger af told og toldpolitik, eller om venstre er tilhænger af frihandel og liberalisme. Hvis venstre er tilhænger af told, så er der nogen berettigelse i de tanker, som det ærede medlem hr. Ole

[Viggo Starcke.]

Bjørn Kraft førte frem. Hvis venstre er tilhænger af frihandel, så svinder jo interessen i det, som det ærede medlem hr. Ole Bjørn Kraft sagde, og jeg vil derfor gerne endnu en gang spørge det ærede medlem hr. Erik Eriksen, om han er tilhænger af told, eller om han er tilhænger af frihandel. Det ærede medlem synes, forstår jeg, at dette er et latterligt spørgsmål, og jeg vil indrømme ham, at den kunst, hvormed han forstår at gå uden om reelle spørgsmål i sine mange taler i den sidste tid, minder mig om historien om den berømte præst, der, dengang Mallebrok skulle stedes til hvile, sagde ingenting. Her er der endelig en lejlighed for det ærede medlem til dog at sige noget, hvis han vil ulejlige sig med et svar.

Der er i dag talt meget om den strid, der herhjemme har været omkring ordningen af Danmarks forsvar, en strid, som er uhyggelig, fordi den ikke bundet i en saglig bedømmelse af en objektiv opgave, men bevæger sig inde på manøvrernes grund, hvor det svirrer om ørerne med 16 måneder, 18 måneder, 20 måneder, 2 måneder mere eller mindre. Hele den strid, der er ført ind mellem venstre-konservative og socialdemokrater, kan i det lange løb få meget uheldige konsekvenser for ordningen af Danmarks forsvar, fordi de hyppige ændringer, som finder sted, for det første giver administrationen et meget stort og unødvendigt besvær, for det andet skaber konfusion i befolkningen og for det tredje nedbryder tilliden til den alvor, hvormed dette spørgsmål skulle behandles. Nu er i moderne krigsførelse lig et meget vigtigt moment, når det drejer sig om at bedømme krigsførelsen, og jeg har på fornemmelsen, at der fra forskellig side gøres, hvad der kan for at hælde olie på ilden. Fra min side vil jeg gerne gøre, hvad jeg kan for at hælde olie på vandet, således at man kunne få stillet denne strid og løst problemerne på en objektiv basis.

Nu i vinter, hvor Danmarks forsvarsordning skal tages op til revision, vil jeg meget anbefale, at man ser med friske og nye øjne på det og er opmærksom på de værdifulde erfaringer, som er gjort i Canada, hvor man har bygget et meget stærkt og virkningsfuldt forsvar op på den rene frivillighed uden nogen form for tvangsudskrivning,

og at man ser på det lille, dygtige Schweiz, som har et forsvar så stærkt, at det var meget stærkt medvirkende til, at Schweiz kunne holde sig udenfor den sidste verdenskrig og ikke fristede og indbød til angreb udefra. Schweiz har opbygget sit forsvarssystem på den moderne tanke, at beredskabsstyrken kan bo hjemme, at den kan spredes, så den er mindre sårbar; og ved at lade beredskabsstyrken bo hjemme kan man dels opnå, at den kan deltage i produktionslivet, dels at den ganske anderledes hurtigt kan mobiliseres, og samtidig har beredskabsstyrken på den måde sin udrustning, sine uniformer og sine våben hos sig. Udviklingen i moderne forsvarspolitik har medført, at en hærs betydning ikke længere måles ved det antal mænd, som er indkaldt, men at hele organisationen og opbygningen af forsvaret er afgørende, og at den ånd, som står og bærer et sådant forsvar, er aldeles afgørende, og denne forsvarsvenlige ånd kan kun trives i frivillighed. Der er ikke noget, der i den grad har været med til at ødelægge forsvarsviljen i Danmark, som den tvungne militærtjeneste. Hele den tekniske forberedelse, hele den moderne udvikling af teknikken, som så stærkt blev fremdraget i dag af det ærede medlem hr. Carsten Raft, da han oplyste, at et infanteriregiment nutildags har otte forskellige våben — alt dette medfører, at langtidstjeneste, næsten eksperttjeneste, er blevet nødvendig og denne kan ikke bygges op på tvangsudskrivning, men kan bygges op på frivillig basis og med en ordentlig løn.

Jeg tror, vi alle har hver vort ansvar for den situation, hvori dansk forsvarspolitik befinder sig. Regeringen har sin del af ansvaret, venstre og konservative har deres del af ansvaret. Der har fra den højtærede forsvarsministers side været rettet kontraangreb og fremført mange forklaringer på de skiftende foranstaltninger, som regeringen har truffet i den sidste tid, og et af hans ornitologiske udtryk var dette, at selvom en fugl flyver nok så højt, skal den dog fødes her på jorden. Nu er det jo ikke sådan, at alle fugle får deres føde på jorden; svalerne flyver sommetider højt og får deres føde deroppe. Det ærede medlem hr. Poul Hansen (Kalundborg) talte i dag om, at det gjaldt om at forstå fuglenes sprog — jeg håber, han er i stand til at forstå tavs-

[Viggo Starcke.]

heden hos venstre og konservative, for den minder meget om fuglenes sprog, særlig når de siger „pip“.

Det ærede medlem hr. Erik Eriksen blottede i dag sit sind her i tinget og sagde, at han havde et forhærdet politisk sind. Jeg synes, det ærede medlem hr. Erik Eriksen nu må føle det politiske ansvar så stærkt, at vi enten får at vide, hvad det er, venstre og konservative vil til løsning af de foreliggende problemer, eller at venstre og konservative opgiver den lidt barnlige stilling, de har indtaget i den sidste tid. At fortsætte med denne strejke synes jeg må være lidt vanskeligt for venstre og konservative; i og for sig tror jeg ikke, at socialdemokratiet principielt er imod retten til strejke, men jeg synes, det må være lidt vanskeligt for venstre og konservative at hævde retten til strejken og at udøve den. Venstre og konservative bør derfor gå ind i det arbejde, som ligger for i øjeblikket, arbejdet med at løse store og vigtige spørgsmål. De viste et tilløb dertil i går; men tilbage står f. eks. forsvarets problemer. Endvidere er der den store problemstilling, som tårner sig op omkring en løsning af jordspørgsmålet. Har venstre og konservative et positivt bidrag at give her, eller vil de kun indtage en negativ stilling?

Der har været talt meget, både fra socialdemokratiets, fra venstres og fra konservatives side, om velfærdsstaten og velfærdspolitikken — men hvor er velfærden egentlig blevet af? Og der er talt meget om, at det gælder om, at skabe tryghed — men hvor er trygheden egentlig blevet af? Fra retsforbundets side ønsker vi at sige, at vi ved, at både velfærd og tryghed kun kan skabes på een måde: ved at bygge på retfærdigheden.

Ingeborg Refslund Thomsen: Det ærede medlem hr. Hans Schmidt har været syg i flere dage og har derfor nu måttet forlade salen, men jeg vil alligevel takke for hans uforbeholdne, klare udtalelse om 5 pct.-klausulen. Det er jo ikke første gang, den er fremsat af det ærede medlem, og det har sikkert været ilde hørt syd for grænsen; men ikke desto mindre har det ærede medlem hr. Hans Schmidt taget klart standpunkt. Jeg tror imidlertid, at forståelsen på tysk side syd for grænsen er vokset — de

havde ikke ventet et dansk stemmetal på 44 000; nu blev forholdet, takket være det gode danske valg, mere grelt. Jeg tror, det tyske socialdemokrati vil sætte ind for alvor for at fjerne denne uretfærdighed, og det er bedre, at forholdet rettes efter tysk henstilling end efter kongerigsk — selvom jeg naturligvis ikke mener, vi skulle tie stille.

Fornyelig var jeg inviteret af Flensborg bystyre til et par dage — som de kaldte det: forståelsesdage — og en fremtrædende mand spurgte mig ganske frimodigt: Hvad mener De om 5 pct.-klausulen? Jeg svarede: ja, jeg siger med Talleyrand: det er en forbrydelse, det er mere end en forbrydelse, det er en dumhed. Og så tilføjede jeg: men eet har De i hvert fald hjulpet os med: at holde forståelsen og offerviljen i det danske folk i live, for dette er jo så groft, at enhver i vort folk kan forstå det og får en ny interesse i at støtte mindretallet i Sydslesvig.

Det ærede medlem hr. Hans Schmidt talte også om de tjenestemænd, der blev tiltalt og straffet efter 1945. Lovene var strenge, og de blev ikke håndhævet, som forhenværende justitsminister Busch-Jensen lovede — deraf kommer al vor fortræd. Man glemte den gamle gode leveregel: straf de ansvarlige hårdt, vis mildhed overfor de små syndere! Nu kan de fleste se, at det ville have været den rigtige linie. Men man må ikke glemme, at det dog altid var formildende at høre til det tyske mindretal; dansksindede fik hele lovens strenghed at føle. Men jeg tror, at netop de små syndere blandt de små tjenestemænd blev ramt for hårdt — både i det gamle land og i Nordslesvig — og det skulle glæde mig, hvis der i pensions- og lignende spørgsmål kunne bødes lidt på det endnu. Den livsvarige straf i form af mistet pension har ofte ramt for hårdt — det gælder hele landet, ikke blot Nordslesvig.

På mange måder er der gennem årene bødet på lovenes strenghed. Den, der, som jeg, kender lidt til konfiskationsloven, ved, at enden på mange, mange sager alligevel blev god. Tilbagebetalingskravene har ramt hårdt — det er rigtigt; for den familieunderstøttelse, som kone og børn havde levet af gennem 4-5 krigsår, skulle jo tilbagebetales, samtidig med at den familiefar, der sad i Faarhuslejren, skulle betale for kost og logi — kosten var god, men be-

[Ingeborg Refslund Thomsen.]

tales skulle den jo bagefter — og kone og børn fik naturligvis ingen understøttelse i det eller de år, deres forsørger var borte fra hjemmet.

Den skikkelige mand, der skrabe de pengene sammen og betalte for at blive færdig med det, for at komme ud af det hele, ville jo ikke kunne forstå, hvis man nu med eet slag ville slå en streg over de resterende sager. Det er vanskeligheden; men jeg ville ønske, at man havde været mindre nidkær i disse sager; mange af dem var små, for på papiret tager sådan en sag sig tit meget anderledes ud, end hvis man kender milieuet og har lidt forståelse for, hvordan det kunne ske, at de lod sig rive med, hvordan de mere kloge blandt det tyske mindretal narrede de mindre kloge.

Så talte det ærede medlem hr. Hans Schmidt om statskontrolleret eksamen. Det var måske det eneste, vi i Nordslesvig var enige om i 1945: aldrig mere et tysk gymnasium; ellers var vi uenige om alt mellem himmel og jord. Jeg mener, det tyske mindretal er for lille til at være en stat i staten. Så at sige alle tyske børn taler jo dansk i og udenfor skolen; alle formaninger og henstillinger til hjemmene nytter ikke noget, for de taler nu engang dansk; og i det lange løb vil det være det lykkeligste for disse børn selv, at de ikke skilles ud fra andre. De er så altfor få. Der er jo ialt kun 811 børn i de tyske privatskoler, 4 købstadsskoler indbefattet, og enhver kan se, at der simpelthen ikke er brug for en eksamensskole. Men eksamensskolen er den saltvandsindsprøjtning, som man fantaserer om skulle give mere liv og blod til det tyske skolevæsen. Så siger man: det er ikke gymnasieundervisningen, man tænker på, det er kun adgangen til at kunne tage mellem-skoleeksamen, man ønsker. Hvis man fik en sådan skole, ville forældrene hurtigt opdage, at mellemskoleeksamen i sig selv ikke er noget; det er den i Tyskland, det er den ikke her hos os. Det er realeksamen, de har brug for. Realeksamen er rettighedsgivende, adgangsgivende til etaterne, og vi mener — jeg mener i hvert fald — at danske tjenestemænd bør da være mere forankret i dansk sind og tankegang end et barn, der er udgået fra en tysk skole.

Det ærede medlem hr. Hans Schmidt

talte om de strenge bestemmelser med hensyn til arbejdstilladelser. Jeg husker så godt en tid i 20'erne, da de økonomiske forhold i Tyskland var yderst slette. Da fik vi i Nordslesvig en meget stor indvandring af tjenestefolk sydfra. Der var stor mangel på karle og piger på landet, og ethvert hjem ville nok have en billig hjælp, for de tyske tjenestefolk var flittige og nøjsomme i deres krav. Der var fra myndighedernes side ingen, eller i alt fald meget lidt, kontrol med indvandring. Men så blev man klar over, at dette her kan aldrig gå. Enhver, i hvert fald nede hos os, ved jo, at en faglært eller ufaglært arbejder i Tyskland har meget meget mindre reelt i løn end den tilsvarende mand heroppe. Mon ikke alle murerne fra Flensburg ville komme strømmende hertil, hvis de kunne få lov til det? En husassistent i Flensburg, der tjener 50 mark om måneden, kunne da sagtens få 200 kr. i Aabenraa; hun kom hellere end gerne. Det lille land må holde igen overfor indvandringen fra det store land. Jeg møder så tit kvinder, som jeg kender fra min skoletid og fra min byderhjemme. De har giftet sig med en tysker, ejer måske et lille hus i Nordslesvig. De kan og vil ikke forstå, at de ikke kan få deres tyske mand med herop, for han kunne sagtens få arbejde. Jeg prøver at forklare dem, at der kan også komme tider med arbejdsløshed her, og så er vore egne statsborgere da dem, der står os nærmest.

Det glæder mig, at det ærede medlem hr. Hans Schmidt holdt måde med sorgen og klagen. Vi er også inde i en skikkelig udvikling i Nordslesvig, og jeg tror, at det ærede medlem hr. Hans Schmidt og jeg er enige om at glæde os over, at ufredens år er omme. Og enten vi nu taler om godt nabo-skab eller lægger det højere op i et avisplan og taler om europæisk tanke, så er sandheden jo, at den gensidige isolation er forbi. Vi kan leve skikkelig side om side, vi kan i det daglige tale os tilrette, og jeg tror, det ærede medlem hr. Hans Schmidt og jeg begge ønsker, det må vinde og vare.

Statsministeren (*Hans Hedtoft*): Jeg vil gerne, ligesom det ærede medlem fru Ingeborg Refslund Thomsen gjorde det, takke det ærede medlem hr. Hans Schmidt, repræsentanten for det tyske mindretal i Nordslesvig, for hans udtalelser. Jeg van

[Statsministeren.]

glad for, at også det ærede medlem gav udtryk for det håb, at det skal lykkes at finde en løsning på spørgsmålet om det danske mindretals repræsentation i den slesvig-holstenske landdag, en løsning, som kan tilfredsstille alle parter, så forholdene kan blive normaliseret ved, at 5 pct.-klausulen falder bort for det danske mindretals vedkommende.

Det ærede medlem rejste en række spørgsmål vedrørende det tyske mindretal på denne side af grænsen. I den tid, jeg har haft til rådighed, har jeg ikke kunnet skaffe oplysninger fra alle de ministerier, som problemerne sorterer under, men et af spørgsmålene skal jeg besvare med det samme, nemlig spørgsmålet om valgret for personer, som i henhold til den ekstraordinære straffelovgivning er frakendt valgret. Det ærede medlem henviste til, at de hidtidige vandelsbetingelser for valgret til folketinget er ophævet i den nye grundlov og i den nye valglov. Hertil vil jeg gerne bemærke, at den nye grundlov ikke direkte tager stilling til, hvorvidt straffede personer skal have valgret, men overlader dette til den almindelige lovgivning.

Det er rigtigt, at valgloven ikke længere indeholder nogen vandelsbetingelser, men hverken de nye regler i valgloven eller den i 1951 foretagne ophævelse af bestemmelsen i straffelovstillægget har efter indenrigsministeriets og justitsministeriets opfattelse nogen virkning, forsåvidt angår tidligere afsagte domme om frakendelse af rettigheder efter straffelovstillægget. Denne opfattelse støtter de to ministerier på, at hverken den pågældende lovbestemmelse fra 1951 eller lovbestemmelsens forarbejder omtaler de tidligere afsagte domme om frakendelse af rettigheder. De støtter den endvidere på, at principperne i straffeloven taler imod en anden forståelse af bestemmelsen, og endelig støtter de den på, at såfremt lovbestemmelsen skulle have haft tilbagevirkende kraft, ville det have været påkrævet at fastsætte forskellige overgangsbestemmelser, hvilket ikke er sket. Således ser altså indenrigs- og justitsministerierne på spørgsmålet, men dette er i sidste instans, det må indrømmes, et domstolsanliggende, og jeg kan oplyse, at spørgsmålet har været indbragt for en domstol, og at den pågæl-

dende domstol kom til samme resultat som de to ministerier.

Jeg tror iøvrigt, at jeg kan tilsige det ærede medlem hr. Hans Schmidt beredvillighed hos alle fagministerierne med hensyn til oplysninger om de spørgsmål, som det ærede medlem har rejst.

Jeg skal så gøre et par enkelte bemærkninger til forskellige af de talere, der nu har haft ordet.

Det ærede medlem hr. Carsten Raft fortalte tinget, at han var gået ind i dansk politik først og fremmest af hensyn til forsvarssagen, og det ærede medlem bebrejdede os, at vi var indgået på forliget med de radikale, et forlig, som efter det ærede medlems mening på usømmelig måde var gået ud over forsvaret. Jeg skal bare ganske stillfærdigt, idet jeg henviser til mit første indlæg, sige, at jeg finder det besynderligt, at det ærede medlem hr. Carsten Raft fuldstændig tav om den kendsgerning, at hans eget parti, det konservative folkeparti, overfor os har sagt og fastholdt, at de ikke ville betro os fem øre, og det ganske uanset om det gik ud over forsvaret. Hvorfor glemte det ærede medlem hr. Carsten Raft at kommentere den kendsgerning? Den dag, der fra konservativ side foreligger erklæring om, at alt, hvad man sagde og skrev fra konservativ side på denne linie, mener man ikke, da indrømmer jeg, at forholdet er et andet. Hvis det ærede medlem hr. Carsten Raft ikke forstår det, fratager han efter min mening sig selv enhver ret til med nogen som helst vægt at kunne rette bebrejdelser mod regeringen eller mod socialdemokratiet.

Det ærede medlem hr. Erik Eriksen havde ikke mange bemærkninger til mig, men et par enkelte. Det ærede medlem sagde bl. a., at han var sikker på — det var i en replik til det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard — at hvis jeg havde ment det muligt at gennemføre en sejrvalgkamp, var valget kommet, da det ærede medlem hr. Erik Eriksen forlangte det. Det er ikke rigtigt. Jeg vil virkelig ikke love det ærede medlem hr. Erik Eriksen eller nogen anden at lave valg, når han eller nogen anden måtte ønske det. Når valget ikke kom, var det af en bestemt grund; det kom ikke, fordi der her i folketinget fandt et opgør sted angående pro-

[Statsministeren.]

blemet valg eller forhandling, og $\frac{3}{5}$ af tingets medlemmer udtalte sig imod valg for at gå forhandlingsvejen, simpelthen. Jeg vil nødig, at der bliver nogen myte om det.

Jeg har forsøgt på i min indledende tale at klargøre, hvad vor stilling er. Så kan man nu håne mig, som man gør, for, at regeringen fulgte tingets flertals opfordring til at forsøge forhandlingsvejen. Det gjorde tingets flertal, fordi man ikke ønskede nu under den nye grundlov at konstituere den praksis, at vi skal have valg her i landet hvert år. I 1950 valgte socialdemokratiet den udvej i en lignende situation at gå, med det resultat, at den samme presse, som i dag skriger os ud som taburetklæbere, som mennesker, der ikke har ære i livet, dengang vendte sig imod os og stemplede os som personer, der var bange for at tage et ansvar, der var bange for at forsøge på at gå forhandlingsvejen. Jeg tror, at mange af de ærede medlemmer, der bruger . . . (Åfbrydelse af Poul Møller) . . . Ja, det ærede medlem hr. Poul Møller er så højttalende, jeg skal om et øjeblik komme til ham med hensyn til, hvad der er rigtigt og ikke rigtigt; jeg tror ikke, han egner sig til at være kronvidne om, hvad der er rigtigt og ikke rigtigt i denne forbindelse. Det er rigtigt, at vi i 1950 var udsat for de bebrejdelser, jeg lige har omtalt, og det er rigtigt, at vi i dag er udsat for de bebrejdelser, jeg lige har nævnt, for at være taburetklæbere, og det er de samme medlemmer, bl. a. det ærede medlem hr. Poul Møller, som retter bebrejdelserne i et af de mest højttalende organer, nemlig „Nationaltidende“.

Der var et argument, det ærede medlem hr. Erik Eriksen anvendte — jeg tror, det ærede medlem hr. Aksel Møller anvendte det senere — som jeg gerne vil gøre en kort bemærkning til. Det er det stadig gentagne argument, at man finder det urigtigt eller uanstændigt at føre udenrigs- og forsvarspolitik til een side med en partner og økonomisk politik med en anden. Jeg vil gerne have lov til at sige, så det bliver forstået, at forsvarspolitikken i dag hænger sammen med den økonomiske politik, simpelthen. Når et parti, tilmed et parti, der har kaldt forsvarssagen en livssag, og som altså ønsker udenrigs- og forsvarspolitikken ført til samme side, stiller sig på det standpunkt

overfor en regering, hvis parlamentariske flertal er konstateret, at man ikke vil bevilge denne regering fem øre. Om den så skal sultes ud, så skal den sultes ud — det har de konservative jo sagt under hele den kampagne, man har ført, og så ville det jo være nyttigt at få at vide, om dette standpunkt er forladt. Jeg påskønner ganske vist en række saglige bemærkninger og forsøg på at nå til problemernes kerne, som det ærede medlem hr. Aksel Møller gjorde for et øjeblik siden; men det ville være uhyre nyttigt, om det ærede medlem virkelig fra denne talerstol til orientering for regeringen og for den danske offentlighed ville sige, at den polemik, der er ført på disse områder, og de standpunkter, der er kundgjort af ledende konservative og afgørende organer, står man ikke længere ved.

Men tilbage til det ærede medlem hr. Erik Eriksen, som jeg replicerede til. Forsvarspolitik og økonomisk politik hører sammen. Det er ikke rigtigt, når man har villet beskyldt den nuværende regering for at ville svigte Atlantpolitikken; det er ikke rigtigt, når man har villet rette bebrejdelse mod os for at have tilbøjelighed til at svigte den linie, vi tidligere er slået ind på. Det er ikke rigtigt, og det bliver ikke rigtigt. Men det er rigtigt, at vi, stillet i den situation, jeg før nævnte, har taget det standpunkt, at det vil være umuligt at sige: den militære sektor lades urørt. Det er umuligt for en arbejderregering at sige dette i dette land i en økonomisk situation som den, vi har været inde i, hvor vi har været tvunget til vidtgående, hundredmilliontallige besparelser på næsten alle civile områder. Hvis vi — og det er for os en væsentlig ting — skal øve vor indsats fremover for i så brede kredse af det danske folk som muligt at bevare forståelsen af nødvendigheden af den forsvars- og udenrigspolitik, vi fører, bliver man nødt til at acceptere det synspunkt, jeg her har givet udtryk for. En regering, udgået af brede folkelige kredse som den nuværende, kunne ikke repræsentere denne brede befolknings meninger på disse områder med den vægt, som jeg i al beskedenhed mener vi gør det, uden at tage hensyn til dette synspunkt.

Det ærede medlem hr. Erik Eriksen nævnte lægestriden i Klaksvig og tog sit udgangspunkt i en anmodning fra indenrigsministe-

[Statsministeren.]

ren til finansudvalget om tilskud til det samlede sygehusvæsen på Færøerne. Det ærede medlem spurgte mig, hvorledes udsigterne er for en løsning af den såkaldte Klaksvigsag. Som det ærede medlem vil erindre, oplyste jeg den 3. juni i år, da sagen sidst var på tale her i tinget, at lagmand Djurhuus den 12. marts 1954 havde bedt mig tage initiativ til personligt at søge lægestriden i Klaksvig bragt ud af verden på en værdig og retfærdig måde, og jeg udtalte ved samme lejlighed, at lægestriden efter regeringens opfattelse burde løses af de lokale myndigheder. Den 26. maj 1954 blev der afholdt et møde i statsministeriet, hvor bl. a. de færøske folketingsmænd, lagmanden og repræsentanter for lægeforeningen og regeringen var tilstede. Der var på dette møde enighed om, at lagmanden skulle gøre yderligere forsøg på at bringe lægestriden ud af verden, og at regeringen indtil videre skulle afvente en fornyet anmodning fra de færøske myndigheder. Jeg er bekendt med, at lagmanden har gjort forsøg på at bringe sagen til afslutning, men hidtil uden resultat. Der er imidlertid ikke fra de færøske myndigheders side kommet meddelelse om, at man betragter mulighederne for en lokal løsning af sagen som udtømt. Jeg er helt enig med det ærede medlem hr. Erik Eriksen i, at denne sag snarest må bringes til afslutning; men bl. a. under hensyn til, at regeringen ikke fra landsstyret har fået meddelelse om, at denne anser mulighederne for udtømt, har man hidtil ikke ment det rigtigt at gribe ind i sagen.

Det ærede medlem hr. Erik Eriksen sagde til mig, at jeg havde været højt oppe i dag, og at jeg havde talt, som jeg taler, når jeg er dårligst. Han sigtede hermed til de bemærkninger, jeg havde gjort om det, jeg kaldte venstres og konservatives demonstrationspolitik, og det ærede medlem gjorde dernæst, ligesom det ærede medlem hr. Aksel Møller, nogle bemærkninger om, at jeg skulle passe vældig på med at bruge stærke udtalelser, og mindede om den stilling, vi

havde indtaget som opposition, medens de herrer var i regeringen sammen. Den sammenligning mener jeg godt vi kan tåle. Jeg vil gerne minde de herrer om, hvilken stilling vi tog ved de store økonomiske forlig i 1950 og 1951, da vi var trådt tilbage som regering og der var dannet en venstre-konservativ regering. Da førte vi ikke de korslagte armes politik; vi sagde ikke om den daværende regering; vi agter ikke at betro den 5 øre! Vi gik rigtignok imod en række af de forslag, den daværende regering fremsatte, men vi fremlagde andre alternativer; vi indgik i positive og konstruktive forhandlinger i udvalgene. Forudsætningen for, at den tidligere regering kunne gennemføre den nødvendige økonomiske sanering, var et parlamentarisk, loyalt og korrekt samarbejde fra vor side. Jeg gentager, hvad jeg sagde i min første tale i dag, at havde vi mødt den daværende regering med de herrers nuværende taktik overfor os, var der for det første ikke kommet nogen økonomisk sanering, for det andet var der ikke kommet nogen ny grundlov, men der var simpelthen kommet den tilstand, jeg skildrede som den fremtidige konsekvens af de herrers holdning overfor os, hvis den opretholdes: ustabile regeringsforhold, hyppige folketingsvalg og social uro; i så fald havde folketetinget ikke levet op til det, et stærkt partiopdelt folketeting har pligt til, når man, som vi har det her i landet, har mindretalsregeringer: at acceptere, at en hel del af det arbejde, som i en flertalsregeringsperiode ligger, som det ærede medlem hr. Erik Eriksen rigtigt skildrede det, indenfor ministeriets fire vægge, må ligge i folketetinget, som det gør det i dag.

Det ærede medlem hr. Erik Eriksen afviste, at man fra venstres side skulle have sagt, at man ikke ville forhandle. Han sagde videre en anden betydningsfuld ting, nemlig at venstre ikke anså finanspolitikens rolle for udspillet. Disse positive udtalelser takker jeg for. Derefter føjede det ærede medlem til: vi har ængstelse overfor den nuværende regerings reformprogram, mistillid til dens økonomiske politik. Alt det kvitterer jeg

[Statsministeren.]

også for. Vi kommer jo ikke langt ved at stå og sige: vi har samme mistillid til de herrer. Jeg var ikke ude efter, at de herrer skulle sige: vi har tillid til jer! Det, jeg har ønsket, er et tilsagn om normal parlamentarisk, politisk virksomhed, således som den tidligere er foregået her i landet.

Hvad angår realisationen af vort reformprogram, er det denne sals flertal, der bestemmer, hvilke reformer der skal gennemføres, og om det er forsvarligt eller ikke forsvarligt at gennemføre dem. Udover de beføjelser, regeringen besidder administrativt, har ingen regering i dette land nogen mulighed for at afholde udgifter, som ikke et flertal i denne sal er enigt om. Hvis sulte-parolen altså ikke skal opretholdes, hvis man vil bekende sig til almindelige parlamentariske principper, er alt i orden, og jeg tror, at alle i denne sal vil være enige med mig i, at naturligvis skal flertallet her afgøre, hvilke reformer der skal gennemføres og hvilke ikke.

Dernæst et par korte bemærkninger til det ærede medlem hr. Aksel Møller, som samtidig med nogle, synes jeg, ikke altfor velovervejede personlige bemærkninger om neuroser og andre ting, følte sig foranlediget til at indlede med at tale om den sindets selvbeherskelse, som det offentlige livs folk bør have. Den sindets selvbeherskelse! Var det nu også rigtig velovervejet at tale om sindets selvbeherskelse fra konservativ side og oven i købet blande neuroser ind i det? Mine stærke udtalelser her i dag var citater. Hvorfra? Fra den konservative presse. (*Aksel Møller*: Også ordet „hykleri“?). Ordet „hykleri“ er mit. Det er min karakteristik af den sigtelse, den næsten injurerende overskrift, der hedder: „skamløs og uhæderlig“, og som er brugt om denne regering og dens ledende mænd i det organ, der redigeres af det ærede medlems broder, det ærede medlem hr. Poul Møller. Skamløs og uhæderlig, det er stærke ord. Det er politisk hykleri, har jeg sagt, at benytte sådanne udtalelser om os. Jeg har sagt, at vi har skuldre og bryst til alle angreb; før dem frem, og før dem frem med al mulig kraft, men lad være med at slå under bæltstedet! Det ærede medlem er ikke den rette til at tale om sindets selvbeherskelse, for hvis det ærede medlem vil gøre sig den ulejlighed at gå sin egen presse og de taler og artikler, der har

været refereret dér i de sidste tre måneder, igennem, vil han se, at polemikken de pågældende steder ligger på et sådant niveau, at det er vanskeligt for nogen konservativ at holde moralske forelæsninger for os andre om takt og tone eller om sindets selvbeherskelse.

Jeg giver det ærede medlem en undskyldning, for jeg forstår, at det ligefrem generede ham, at jeg havde gjort sa meget ud af de konservative, som jeg kom til at gøre. Det ærede medlem var nærmest optaget af at dementere, at de konservatives betydning var så stor, som jeg havde villet gøre den til. Det var ikke for at fornærme, at jeg gjorde det, og jeg beder undskylde, hvis den betydning, jeg har tillagt det konservative folkeparti, er for stor.

Jeg indrømmer, at jeg har følt mig såret; jeg indrømmer, at vi er et par stykker, som efter den polemik over den tone, man har anvendt, har følt os sårede, ikke over angrebene — jeg vil virkelig forsøge at være en ærlig fighter, også i den politiske strid — men fordi jeg ikke fra den side havde ventet det, der faktisk er blevet præsteret i løbet af de sidste måneder. Jeg har været tavs ret længe. De herrer har tumlet sig meget stærkt, men det forekom mig ikke at være det rette for mig at holde taler ude i byen. For mig var stedet til at tage et opgør med de herrer denne plads. Derfor er det sket nu.

Det ærede medlem sagde bebrejdende til mig, at jeg jo vidste, at det konservative folkeparti ikke på noget tidspunkt har villet nægte os penge til forsvarret, og det ærede medlem sagde videre noget meget smukt, som jeg er tilhænger af, nemlig, at vi alle sammen burde medvirke til om muligt her i landet, på samme måde som det et lykkes med andre ting, at hæve forsvars- og udenrigspolitikken op fra den altfor snæversindet betonedede partipolitiske propaganda. Jeg erindrer ikke, at vi i den periode, den økonomiske strid nu har stået på her i landet, fra konservativ side har fået noget tilsagn om, at man ville hjælpe os med hensyn til forsvarssagen eller med hensyn til udenrigspolitikken, tværtimod! Jeg har her en kronik af det ærede medlem hr. Poul Møller, skrevet den 1. oktober i „Nationaltidende“ — jeg beder om formandens tilladelse til et citat. Der står:

[Statsministeren.]

„Det er muligt, at socialdemokratiet vil forsøge at presse venstre og det konservative folkeparti ind i nye forhandlinger ved at true med, at forsvarret ellers vil blive nedskåret påny. En sådan trusel kan de borgerlige partier naturligvis ikke bøje sig for — i så fald ville den socialistiske regering jo have frit slag i enhver sag. Selv de mest forsvarsvenlige vil kunne forstå det umulige i således at bøje sig for trusler om forsvarsnedskæringer“.

Hvordan rimer det med det ærede medlems udtalelser? Nej, det går ikke med det dobbeltspil, som det er, først at stå her på talerstolen og forkynde, at man vil hæve forsvars- og udenrigspolitikken op over den døgnpolitiske strid og iøvrigt give loyalitetstilsagn om normalt parlamentarisk arbejde, og så at føje til, at hvad valutapolitikken angår, vil man ikke have noget med tingene at gøre. Må jeg så få at vide: Hvad er valutapolitik her i landet? Valutapolitik her i landet, vedrører det ikke landets samlede økonomiske situation, eller vil det konservative folkeparti begrænse sin fremtidige medvirken i den normale parlamentariske virksomhed, som man ellers bekender sig til, således at man blot vil være med til at skaffe penge til militæret? Jeg vil meget gerne have besked af det ærede medlem hr. Aksel Møller på dette punkt. Gælder den principudtalelse, der findes i det ærede medlem hr. Poul Møllers kronik, eller gælder den ikke?

Så sagde det ærede medlem til mig, idet han mindede om vor fortid, at vi sidste sommer under den tidligere regering nægtede at støtte forsvars- og udenrigspolitiske forholdsregler, som ikke støttedes af de radikale, og det var sviende ondt, og her ville det ærede medlem finde en parallel til sin egen nuværende holdning. Men det duer ikke, den sammenligning gælder ikke. Vi har aldrig indtaget en sådan holdning principielt.

Det ærede medlem skal ikke glemme, hvordan stillingen var på det tidspunkt, det ærede medlem taler om her. Vi havde jo et valg den 21. april 1953; dette valg havde et ganske bestemt udfald, og socialdemokratiet bestred den daværende regerings ret til at blive siddende efter dette valg. Det radikale venstre, som jo stadig er mægleren og formidleren i dansk politik,

accepterede, at den daværende regering blev siddende. Den daværende statsminister sagde til os på det partiformandsmøde, der fandt sted i statsministeriet, og hvor jeg protesterede mod regeringens forbliven: vi bliver siddende; men jeg giver det tilsagn, at ingen forsvars- eller udenrigspolitiske eller andre problemer, om hvilke der er politisk strid, vil blive ført frem i sommer. (*Bertel Dahlgaard*: Ellers havde vi ingen ny grundlov fået!). Det er nok rigtigt, men vi skændtes dengang om, hvorvidt det var berettiget eller ikke berettiget, at den daværende regering blev siddende. Det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard accepterede, at venstre og konservative fik lov at holde sommerferie på pladserne, og vi fik grundloven gennemført, og jeg ville være en meget lille mand, om jeg ikke takkede det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard for, at han medvirkede til dette. Det var dog nyttigt, det var en sommer værd, at vi fik den grundlov, og jeg tror, det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard har ret i, at vi aldrig havde fået den nye grundlov, hvis ikke den daværende regering var blevet siddende.

Men nuvel, vi var imod det fra socialdemokratisk side; vi sagde det åbent. Statsministeren afgav en erklæring, og jeg tror, han havde den ærligste vilje til at holde den. Såleoes omtrent faldt hans ord: jeg vil bestræbe mig for, at der ikke i sommerens løb føres politiske problemer frem, om hvilke der er strid. Det var påberåbende os denne aftale, at vi overfor den tidligere regering, da den kom med omstridte forsvarspolitiske bevillinger, sagde: de herrer sidder mod vor vilje; de må ikke regne med, at de forsvarspolitiske og andre bevillinger, man kommer med i denne periode, får dækning fra socialdemokratisk side; det må udskydes, til det kommende valg er holdt.

Jeg mener, jeg har ret til at anføre det, jeg har anført her; jeg mener også, jeg har ret til at sige, at der er forskel på den stilling, vi tog, og den, de ærede medlemmer har indtaget. Jeg forstår helt de konservatives og venstres holdning indtil det tidspunkt, da mistillidsdagsordenen er forkastet her i folketinget. Jeg har i min indlednings-tale sagt, at de ærede medlemmer har virkelig ret til at stille forslag om et mistillidsvotum; men når $\frac{3}{5}$ af dette ting har

[Statsministeren.]

erklæret: vi ønsker ikke valg, vi ønsker at gå forhandlingsvejen, så spørger jeg: Er det på denne baggrund berettiget af 40 pct. af folketingets medlemmer at opretholde strejkeparolen? Det er det, diskussionen drejer sig om.

Ja, jeg skal ikke føre nye momenter ind i diskussionen. Jeg er ked af, at venstre og konservative ikke har sagt lidt tydeligere, hvad de egentlig vil fremover, men alligevel mener jeg, at de faldne udtalelser har bragt lidt større klarhed over partiernes stilling, end vi havde, før vi startede diskussionen om programmerklæringen. Vi har gennem denne programmerklæring klargjort vor politik. Jeg gentager, at vi er os bevidst, at vi er en mindretalsregering, og at vi — naturligvis under den udtrykkelige forudsætning, at der vises os den samme parlamentariske fair play, som vises alle andre regeringer — er rede til et fordomsfrit samarbejde med alle demokratiske partier. Jeg tror personlig, at der i meget, meget brede kredse i det danske folk efter den seneste tids forsøg på at skabe en lidenskabelig og dybtgående politisk strid virkelig er en forventning til folketinget om, at man nu i vinter går i gang med et ærligt forsøg på at løse de store økonomiske og sociale problemer, der ligger til løsning, og som et alt overvejende befolkningsflertal venter skal blive løst, og jeg tilsiger regeringens redebonne vilje til — jeg gentager det — i et fordomsfrit samarbejde at søge problemerne løst.

Forsvarsministeren (Rasmus Hansen): Idet jeg henviser til statsministerens gengivelse af et afsnit af den artikel, som det ærede medlem hr. Poul Møller har skrevet i „Nationaltidende“ som bladets politiske redaktør, og hvori det ærede medlem forkyndte, at der ikke kunne være tale om, at man fra konservativ side undtog forsvarets anliggender fra den sabotage, som man fra konservativ side havde iværksat overfor den nuværende regering, skal jeg iøvrigt gøre et par bemærkninger til det ærede medlem hr. Carsten Raft.

Det ærede medlem var inde på spørgsmålet om mine følelser. Jeg ønsker i den anledning at sige, at det aldrig har været og aldrig kan blive min opgave at deltage i

konservative politiske manøvrer mod socialdemokratiet, heller ikke når forsvarets anliggender inddrages i disse manøvrer. Når det ærede medlem talte om mine følelser og om, hvad jeg har på bunden af mit hjerte, skal jeg svare det ærede medlem, at han skal ikke være i tvivl om, at der på bunden af mit hjerte ikke er nogen som helst respekt for den måde, hvorpå man fra konservativ side i de sidste uger har behandlet forsvarets anliggender — og det kan også være mit svar til nogle af de betragtninger, som det ærede medlem hr. Aksel Møller har anstillet.

Der har udenfor denne sal været gjort forsøg på at få rejst en diskussion om forsvarsstyrelsens beføjelser. Det ærede medlem hr. Carsten Raft og også det ærede medlem hr. Aksel Møller har været inde på dette spørgsmål. Jeg vil i den anledning gerne minde om, at da man i sin tid forhandlede om oprettelsen af en forsvarsstyrelse, som skulle koordinere de militære anliggender her i landet og give forsvarsministeren råd, var der her i salen meget alvorlige betænkeligheder ved en sådan oprettelse, fordi man frygtede for, at denne styrelse på et eller andet tidspunkt ville misforstå sin opgave og betragte sig som et organ, der var sideordnet med landets regering. Det har aldrig været meningen. Det har altid været meningen, at forsvarsstyrelsen og forsvarschefen skulle koordinere visse bestræbelser indenfor forsvaret, skulle føre tilsyn, men indenfor de rammer, som blev fastsat af folketinget og landets regering. Forsvarsstyrelsen har et krav på at blive hørt i militære anliggender, og den bliver også hørt. Men den har ikke nogen sinde fået brev på, heller ikke i landets lovgivning, at de synspunkter, som man måtte anføre fra forsvarsstyrelsens side, skulle være retningsgivende for, hvad der skal ske her i landet, heller ikke på det militære område. Forsvarsstyrelsen kan give sine råd, den kan udtale sine synspunkter; men til syvende og sidst er det landets regering — således som det er bestemt i loven — der via forsvarsministeren tager stilling på landets vegne, det er regeringen, som, når den har fået de militære råd, vurderer dem under hensyntagen til landets samlede situation, bl. a. under hensyntagen til, hvad landets øko-

[Forsvarsministeren.]

nomi, landets produktionsevne og de finansielle forhold gør rimeligt. Det er præcis det, der sker ved behandlingen af spørgsmålene om de besparelser, som den nuværende situation måtte gøre påkrævede, dels på grundlag af de økonomiske og finansielle forhold, dels på grundlag af de politiske muligheder.

Hvad angår tjenestetiden, har jeg hverken i dag eller ved andre lejligheder lagt skjul på, at de militære chefer, deriblandt de chefer, som har sæde i forsvarsstyrelsen, og de militære chefer rundt om i landet, har ønsket 18 måneders tjenestetid plus genindkaldelser, således at vi kom op på 20 måneders tjenestetid. Da regeringens beslutning vedrørende besparelserne var taget, blev forsvarsstyrelsen underrettet og anmodet om på grundlag af disse beslutninger at udarbejde en plan for den militære gennemførelse af dem.

Det ærede medlem hr. Carsten Raft var også inde på spørgsmålet om radarvarslings-systemet. Jeg har ikke angrebet den tidligere regering for eller bebredt den, at radarvarslings-systemet ikke var bragt i orden, da den nuværende regering tiltrådte, jeg har simpelthen i min redegørelse her i dag gjort opmærksom på, at det ikke var bragt i orden, men at den nuværende regering har taget initiativ til at bringe det i orden. Jeg har fortalt, hvad der bliver bragt i orden i løbet af dette finansår, og hvad der resterer til næste finansår.

Det ærede medlem hr. Aksel Møller var misfornøjet med, at jeg ikke havde omtalt, hvad det betyder, at en nordlig radarvarslingsstation først bliver færdig i næste finansår. Var det nu så vel betænkt, ærede medlem? Er det virkelig det ærede medlems mening, at jeg udførligt her i tinget til bekendtgørelse for fremmede magters efterretningsvæsen skal meddele, både hvor radarvarslingsstationerne er placeret, og hvilken opgave der er tiltænkt dem? Jeg tror, at det ærede medlem hr. Aksel Møller ved nærmere overvejelse vil komme til erkendelse af, at det dog vist var at gå et skridt for vidt. Der er intet som helst i vejen for, at det ærede medlem og andre ærede medlemmer, som måtte være interesserede i den opgave, som den nordlige radarvarslingsstation har, på et fortroligt møde kan få disse

oplysninger; men jeg kan ikke se, det vil være hensigtsmæssigt, at jeg skal fortælle andre landes efterretningsvæsen, hvordan vi planlægger vort radarvarslings-system, og hvilke opgaver der er tiltænkt hver enkelt station.

Jeg vil gerne lige gøre opmærksom på, at det ærede medlem hr. Aksel Møller, da han havde ordet, ikke med så meget som en sætning beskæftigede sig med spørgsmålet om, på hvilken måde man fra konservativ side kunne tænke sig at skaffe skattemæssig dækning for forøgede udgifter til forsvaret, udgifter, som bliver væsentligt højere end det beløb på omtrent en milliard kroner, som den nuværende regering har aftalt med det radikale venstre at stille til rådighed i næste finansår.

Det ærede medlem hr. Erik Eriksen talte om nedskæringen af civilundervisningen. Jeg vil ganske åbenhjertigt tilstå, at civilundervisningen også har mit hjerte, ja, den har ikke alene *mit* hjerte, den har hele regeringens hjerte. Det er ikke med glæde, vi har foretaget den nedsættelse af beløbet, som foreløbig er planlagt. Vi har opmærksomheden henvendt på denne nedsættelse, og måske kan der på dette område foretages visse ændringer; der er foreløbig en forhåbning i så henseende. Men må jeg ikke have lov at gøre opmærksom på, at civilundervisningen jo blev oprettet under hensyn til, at vi skulle have 18 måneders tjenestetid, og såfremt denne tjenestetid nedsættes, sker der ganske naturligt også en nedsættelse af udgiften til civilundervisningen.

Det ærede medlem hr. Erik Eriksen var inde på spørgsmålet om genindkaldelsesproblemet og erkendte, at den tidligere regering havde forhandlet med NATO om genindkaldelser som supplement til 18 måneders tjenestetid. Man havde lovet NATO, sagde det ærede medlem, at overveje genindkaldelser som tillæg til 18 måneders tjenestetid. Ja, man lovede i 1952 NATO at overveje mulighederne for genindkaldelse af 30 000 mand i indeværende finansår og 40 000 mand i det følgende finansår. Men, ærede medlem, man begrænsede sig jo ikke til at love NATO, at man ville overveje disse genindkaldelser, det er en fejlhuskning hos det ærede medlem. I august 1953 gik man et skridt videre; da sendte den tidligere regering NATO en meddelelse, hvor man ind-

[Forsvarsministeren.]

ledede med en kort omtale af de lovhjemlede muligheder for genindkaldelser og derefter sagde — jeg beder formanden om tilladelse til et kort citat:

„Imidlertid kan dette“ — nemlig den lovhjemlede genindkaldelse — „ikke gennemføres allerede fra 1953, da gennemførelsen af 18 måneders tjenestetid fuldtud lægger beslag på hærens officerer. For finansåret 1954—55 er i de personeludgifter, som er opført i tabel C2, inkluderet midler til gennemførelse af genindkaldelser til fortsat øvelse af 30 000 mand i 20 dage.“

Det var ikke overvejelser, det var at stille NATO i udsigt, at i 1954—55, altså i indeværende finansår, ville man genindkalde 30 000 mand i 20 dage. Det var derfor fuldkommen forståeligt, at man fra NATOs militære hovedkvarter i december måned i fjor henvendte sig til den nuværende regering og bad om en løsning af genindkaldelsesproblemet for finansåret 1954—55. Det var ved den lejlighed, jeg på regeringens vegne og i overensstemmelse med de militære myndigheder svarede, at det kunne ikke lade sig gøre; det var for finansåret 1954—55. Men med det svar gav man fra NATOs militære hovedkvarter ikke afkald på en løsning af spørgsmålet, nej, man rejste det igen overfor regeringen i marts i år, og derefter fulgte de overvejelser, som førte til forslaget fra regeringens side om 16 måneders tjenestetid i første omgang plus to genindkaldelser, altså ialt 18 måneder i stedet for de 20 måneders tjenestetid.

Det er, hvad der foreligger, ærede medlem, om genindkaldelsesproblemet.

Må jeg dernæst have lov at konstatere: det ærede medlem hr. Erik Eriksen har lige så lidt som det ærede medlem hr. Aksel Møller udtalt sig om, på hvilken måde man ville skaffe dækning for flere hundrede millioner, dersom vi med et budget som det, vi oprindeligt havde udarbejdet i forsvarsministeriet — og som dog betød, at vi havde nedskåret værnernes krav i betydelig grad — skulle have gennemført forsvarsforanstaltninger til et samlet beløb af 1 270 mill. kr. i det kommende finansår. Det er nemlig ikke nok at tale om, hvad vi skal have. De foranstaltninger, vi gennemfører, koster penge, og disse penge skal betales gennem skatter, som udskrives hos befolkningen.

Endelig har jeg et par bemærkninger til det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard; jeg beder undskyldte, at jeg ikke i første omgang besvarede det ærede medlems spørgsmål. Det ærede medlem talte om, at der er sket en ret betydelig udvikling indenfor det militærtekniske område, og det er rigtigt, at en revision af forsvarslovene må bygges på andre forudsætninger end dem, hvorpå de nuværende forsvarslove er baseret, fordi denne betydelige udvikling på det militærtekniske område har fundet sted. Den fulde rækkevidde heraf er endnu ikke helt klarlagt for de danske militærmyndigheder, og det kan derfor heller ikke i dag forudses, om lovmæssige ændringer vil være nødvendige af den grund. Det er dog foreløbig indtrykket hos mine rådgivere, at fremkomsten af de nye våben ikke vil føre til nogen ændring i den gamle forsvarsopbygning.

Med hensyn til spørgsmålet iøvrigt om revision af forsvarslovene kan jeg sige, at ifølge en bestemmelse i loven af 1951 om forsvarets ordning, specielt forsåvidt angår sammensætningen af værnene, korpserne m. m., skal loven forelægges til revision i indeværende folketingsår. Forsvarsministeriet arbejder i øjeblikket med dette spørgsmål, og jeg skal, når overvejelserne er afsluttet, underrette folketinget om resultatet.

(Kort bemærkning).

Aksel Møller: Jeg må bede den højtærede forsvarsminister om tilgivelse, hvis jeg også denne gang skulle glemme at svare på vigtige spørgsmål. Den højtærede forsvarsminister kan jo betjene sig af sit privilegium som minister til at tale her i een uendelighed og forlænge debatten, så meget han ønsker. Jeg har en kort bemærkning, i den skal jeg replicere til to ministre, hvoraf den ene oven i købet er statsministeren.

Forsvarsministerens polemik havde en sådan form, at man må forundre sig over, at han er faldet for fristelsen til at bruge den. Ministeren antyder herfra, at jeg har bedt ham give oplysninger om radarvarslingstjenesten, som han ikke kan give af militære grunde. Hvis jeg i min naivitet har bedt om sådanne oplysninger, har forsvarsministeren, hvis han er ængstelig for, hvad svaret kan afstedkomme, kun een ting

[Aksel Møller.]

at sige, og det er: dette svar kan ikke gives fra denne talerstol. Naturligvis bøjer jeg mig for det. At antyde at jeg har fremsat ønske om, at han skal udlevere, hvad han selv betragter som noget, der ikke skal ud i videre kredse, kalder jeg — for at bruge et udtryk, som den højtærede statsminister før brugte — et stød under bæltstedet.

Statsministeren såvel som forsvarsministeren var inde på spørgsmålet om dækning for forsvarsudgifterne. Den højtærede minister har fået den opfattelse, at konservative artikler, derunder en kronik i „Nationaltidende“, skrevet af et æret medlem her, skulle opfattes således, at vi ikke vil bevilge penge til forsvaret. Den højtærede statsminister var så venlig at citere det pågældende afsnit; jeg følger dette citat. Der står, at hvis man stiller os overfor en trusel om nedskæring af forsvarsudgifterne, dersom vi ikke går ind i et forlig med den høje regering på valutapolitikens område, kan vi ikke bøje os for en sådan trusel. Det er da ligetil; det er så klart, som det kan være, at for en trusel af den karakter kan vi ikke bøje os. Men hvis regeringen spørger os: På hvilken måde skal vi skaffe penge til forsvaret? — må vi naturligvis i kraft af hele vor stilling, i kraft af vor fortid og i kraft af vort syn på sagen drøfte med regeringen, hvordan pengene skal skaffes. Regeringen ved udmærket vel, at i indeværende finansår er forsvarsudgifterne bevilget også med vore stemmer. Det, regeringen har gjort, er at nedskære de penge, som vi har bevilget for indeværende finansår. Når regeringen til sin tid kommer med finanslovsforslaget, er det en drøftelse af finanslovsforslaget, det drejer sig om, og så skal vi med allerstørste beredvillighed tilgodese forsvarets interesser.

Den højtærede statsminister gjorde nogle bemærkninger af mere politisk karakter. Han henviste til, at da han i 1950 havde besluttet sig til at gå, gik han straks som oppositionsleder ind i arbejdet på sammen med den nye regering at løse valutavanskelighederne. Jeg erkender, at det gjorde han. Det var jo også konsekvensen af at gå. Det var ganske naturligt, at fra det øjeblik, han havde indtaget oppositionslederens plads, måtte han vedstå alle de krav til handling i situationen, han som

regeringschef selv havde stillet. Men vi har da heller ikke nægtet at medvirke. Vi har forlangt at få valg, og i det øjeblik vælgerne havde dømt mellem den høje regering og oppositionen, måtte man da ifølge sagens natur bøje sig for denne vælgerdom, hvem den end var kommet til at gå imod. Således synes jeg regeringen skulle se på situationen. Men der har været den store vanskelighed — og meget kunne have været klarere lettere, end det er blevet, hvis den ikke havde foreligget — at statsministeren ikke har ønsket at indtanke sin sag for vælgerne. Hvorfor han ikke har det, skal jeg såmænd ikke spekulere over.

Statsministeren (Hans Hedtoft): Det var en lidt vidtløftig forklaring, det ærede medlem gav os. Den kulminerede i en henvendelse til mig, hvori det ærede medlem forklarede kronikken i „Nationaltidende“ således, at der i den skulle stå: hvis vi — det var de konservative — bliver stillet overfor en trusel fra regeringen, kan vi ikke bøje os for en sådan trusel. Men hvad er det da for noget snak? Har regeringen stillet det konservative folkeparti overfor en trusel? Hvad skal al den udenomssnak til?

Det, der foreligger, som hele landet ved, og som tinget ved, er, at den konservative parole var: ikke 5 øre til den nuværende regering! Vil det ærede medlem hr. Aksel Møller tage afstand fra denne parole? Væk skulle denne regering, om nødvendigt sultes væk, det var parolen. Det var i denne situation, den nuværende regering forhandlede. Jeg beder altså det ærede medlem svare mig på det spørgsmål — jeg ved godt, det er vanskeligt for det ærede medlem; det konservative parti har manglet politisk ledelse det sidste par måneder; der er nogle, der er politiske ledere af navn; der er andre, der har været det reelt. Lad os holde det udenfor, jeg kan godt se det ærede medlems vanskeligheder. Er den parole, der blev udstedt: at denne regering skulle væk, om nødvendigt skulle den sultes ud, den skulle ikke have bevilget 5 øre — er det en parole, som det ærede medlem hr. Aksel Møller har stået inde for og i dag ikke vil tage afstand fra? Lad os i regeringen til egen orientering få besked om det, og lad offentligheden få besked om det.

Det ærede medlem mente, at vi frygtede

[Statsministeren.]

et valg. Jeg skal ikke udtale mig om, hvem der frygter valg, og jeg skal slet ikke komme ind på alle betragtningerne om, hvad valgresultatet i givet fald ville blive. Dér har de konservative gået på vandet tilstrækkelig længe. Nu er de ikke længere oven på vandet, men de har gået på vandet i egen indbildning med hensyn til valgresultatet. Dette valg kom ikke af en bestemt grund, nemlig den, at $\frac{3}{5}$ af tinget udtalte sig imod valg og for forhandlingsvejen. Er det ikke en pligt for ethvert demokratisk parti, der vil betragtes som ansvarligt, at respektere denne afgørelse?

(Kort bemærkning).

Aksel Møller: Den højtærede statsminister er nu ved at gentage sin fejlagtige påstand om, at de $\frac{2}{5}$ af dette ting ikke har lov til at afvise samarbejde med de $\frac{3}{5}$. Naturligvis har de $\frac{2}{5}$ lov til det, hvis de har den opfattelse, at der ikke kommer noget godt ud af et samarbejde mellem dem og regeringen.

Dernæst et par ord i anledning af den højtærede statsministers bemærkning om det, jeg tror han betegnede som en konservativ parole: ikke 5 øre til denne regering! Den højtærede statsminister ved udmærket, at det, der blev diskuteret på det tidspunkt, da denne udtalelse blev fremsat, og som stadig diskuteres, er, om den høje regering skal have en overbalancering af statsregnskabet på den måde, at vi deltager i tilvejebringelsen af denne overbalancering, af de forøgede indtægter, der skal til, eller i de besparelsesprogrammer, man nu også benytter som vejen dertil. Vi har sagt, at vi ikke vil være med til at bevilge denne regering afgifter og skatter. Det har vi holdt fast ved, og det er det, der ligger i dette med de 5 øre. Dernæst har vi modsat os de besparelser, som den høje regering har gennemført på forsvarets område, og det giver rigtignok en helt anden stilling til forsvarsbevillingerne end den, den høje regering tager. Det er regeringen, som angriber forsvarets økonomiske grundlag; der er ingen af os, der har bedt regeringen derom. Vi er villige til at forhandle om forsvarsomkostningerne med den høje regering, hvis der ikke er plads til dem indenfor

de skatter, der alt er bevilget til dette formål.

Statsministeren (Hans Hedtoft): Det ærede medlem bliver stadig ikke klarere. Naturligvis kan jeg ikke modsige det ærede medlem, når han hævder, at $\frac{2}{5}$ her i tinget har ret til at sige til de $\frac{3}{5}$, at de ikke vil samarbejde, det er parlamentarisk korrekt; men forstå mig nu ret, ærede medlem: to femtedele af dette ting kan ikke efter et forkastet mistillidsvotum — hvis de vil betragtes som parlamentarisk ansvarlige — blive ved at sige: valg, valg, valg, valg, og samtidig ikke meddele et ord om, hvad de selv vil, men blot holde sig udenfor deltagelse i normal parlamentarisk virksomhed. Det er det, diskussionen drejer sig om. Vi har ikke tænkt på at falde på knæ for det konservative folkeparti for at få det til at deltage i normal parlamentarisk virksomhed. Vi har i dag høfligt forespurgt, hvordan parolen er at forstå fremover. Det er gået op for enhver, at man ikke kan tvinge to femtedele til at gå i samarbejde med de tre femtedele. Det, der ikke er gået op for mig, og jeg tror ikke for nogen her i salen, er, hvad de konservative vil fremover. Vil de to femtedele blot fortsætte med at sige: valg, valg, uden at ville deltage i normal parlamentarisk virksomhed? Efter min mening gør de ikke derved vor parlamentariske virksomhed efter den nye grundlov nogen tjeneste.

Det ærede medlems forklaring på, hvorledes parolen: ikke 5 øre til den nuværende regering, skal forstås i den nuværende valutariske eller økonomiske situation, begriber jeg ikke. Det er et af de trylletricks, han opererer med. Valuta- og forsvarspolitik — de to ting hænger jo sammen. I valutasituationen vil man ikke hjælpe til med noget. Men valutasituationen er et samlet problem, det er problemet om tilskudsordninger, skatter og forsvar, det er landets samlede økonomiske politik. Derfor bør det ærede medlem tale lidt tydeligere.

Når det ærede medlem siger, at parolen er at forstå på den måde, at man ikke vil bevilge 5 øre til den nuværende regering udover de i dag gældende afgifter og skatter, betyder det altså, at man fra den side vedrørende den øjeblikkelige valutariske situation siger til regeringen, at overskuddet på

[Statsministeren.]

statsbudgettet ikke kan øges, at man ønsker, at der skal gås videre ad besparelservejen. Vi har nu fået at vide, at militæret er urørligt. Lad os så få at vide, hvilke andre indtægter på statsbudgettet det er, det ærede medlem ønsker at røre.

(Kort bemærkning).

Oluf Pedersen: Overfor de konservative angreb på regeringen i anledning af de nedsatte udgifter til forsvaret vil jeg gerne sige, at selv nu må man regne med, at de årlige udgifter til militæret bliver omkring 1 milliard kroner. Ifølge den opgørelse, jeg tidligere har givet over, hvor store skatter der skal til for at dække et sådant beløb, og efter det, der nu i de seneste dage er oplyst af det ærede medlem hr. Thorkil Kristensen, vil det kræve en skatteudskrivning på omkring det dobbelte, altså omkring et par milliarder kroner om året. Jeg har udtalt ønske om at få udgifterne til forsvaret nedsat, og ministeriet skal derfor ikke have utak for, at det er sket. Det er efter min opfattelse den rigtige vej at gå for at komme ned med de altfor høje skatter og for at få orden i den danske valuta. Bedre valutabalace og lavere skatter kan opnås ved besparelser på militæret, og det er efter min opfattelse hyklerisk at vende sig imod militære besparelser og dog kræve både orden i valutaen og lavere skatter.

Carsten Raft: Den højtærede forsvarsminister slog lidt summarisk fast, at forsvarsstyrelsen var blevet hørt. Det er nok lidt kort udtrykt. I det første tilfælde, i sommer, er man blevet hørt, hedder det — såvidt jeg kan se af ministerens manuskript, var det inden udarbejdelsen af 18 måneders tjenestetids-forslaget; men er man blevet hørt, inden beslutningen blev taget? I det andet tilfælde er man ikke blevet hørt — det har ministeren ganske klart sagt — af økonomiske og finansielle grunde. Ingen skal dog fortælle mig, at forsvarsstyrelsen,

hvis man er nået til en bestemt aftale om, at der skal spares så og så mange penge, ikke skulle kunne indkaldes så hurtigt, at den kunne udtale sig om, hvilke besparelser der skulle ske og på hvilke budgetter. Men det skete altså ikke. Forsvarsministerens frygt for, at forsvarsstyrelsen skulle blive en særlig myndighed, som tiltog sig rettigheder, kan vi vist ganske se bort fra. Det har der ikke været nogen som helst grund til at tro. Ifølge lovens mening og ifølge de folks mening, som har været med til at give loven, har hensigten været at give forsvarsstyrelsen den bestemte stilling, og det er ganske sat til side. Forsvarsstyrelsen eksisterer ikke i ministerens dispositioner i den form, hvori den eksisterer i loven.

Den højtærede forsvarsminister siger, at han har ikke rettet nogen beskyldninger mod den venstre-konservative regering for, at det varede så længe med radardækningen. Nej, det har den højtærede forsvarsminister ikke, men må jeg have lov at læse et par linier op af ministerens tale efter manuskriptet, for dèr har vi et meget elegant og interessant eksempel på, hvordan man kan sige sådan noget uden at rette nogen som helst beskyldning. Det er en nydelse at læse det, rent stilistisk er det virkelig fikst gjort, når man kan slutte med at sige, at man ikke retter nogen beskyldning. Det hedder således (sp. 334—335):

„Opbygningen af et selvstændigt dansk flyvevåben blev påbegyndt i oktober 1950. Få uger senere trådte det første ministerium Hedtoft tilbage. Der gik derefter tre år — tre år — med et venstre-konservativt styre, hvor et fuldstændigt radarvarslingssystem ikke blev opbygget. Det var langtfra bragt i orden, da den nuværende regering tiltrådte. Der var en række vigtige radarvarslingsstationer, som ikke var bygget eller påbegyndt, og det skyldes ikke, at de nødvendige bevillinger var blevet nægtet den tidligere regering.

Enten der nu har været den ene eller den anden årsag til, at flyvevåbnets

[Carsten Raft.]

radarvarslingsssystem ikke blev bragt i orden under tre års venstre-konservativt styre,“

— Elegant, virkningsfuldt, men ubehageligt, når det bliver læst op, som det er sagt!

Den højtærede minister siger, at jeg går ned i hans hjerte. Dør er vist for uroligt i øjeblikket til, at jeg vil have noget med det at gøre. Jeg sagde udtrykkeligt, at jeg granskede ikke ministerens hjerte og nyrer, men at efter alt, hvad der forelå, efter ministerens udtalelser og efter ministerens holdning i det hele taget, vidste offentligheden, at det, der sker i øjeblikket, sker mod ministerens vilje og overbevisning og normale ansvarsfølelse.

Tjenestetiden bestemmes af det parti, hvis militære ordfører har talt om 4—6 måneder som en rimelig tjenestetid. Den øvrige politik og de militære bevillinger bestemmes af det parti, der modarbejder Atlantpagten, og som vi sammen med socialdemokratiet i går måtte sætte på plads for at holde det nede, hvor det skal være, udenfor denne politik. Det er situationen, og det har ministeren ansvaret for, og man skal ikke forsøge at skyde det i skoene på dem, der ikke har haft noget med disse beslutninger at gøre. Ministeren er aldrig bange for at tage et ansvar. Dette er ministerens ansvar, den minister, der fører denne politik mod sin samvittighed og sin vilje.

Forsvarsministeren (Rasmus Hansen): De sidste bemærkninger fra det ærede medlem hr. Carsten Raft skal jeg ikke komme ind på; dem har jeg svaret på een gang. Jeg ønsker ikke at deltage i konservative politiske manøvrer mod regeringen.

Må jeg med hensyn til radarvarslings-systemet sige, at der var efter de for mig foreliggende oplysninger intet som helst i vejen for, at den tidligere regering kunne have påbegyndt opførelsen af en række radarstationer. Først i foråret 1953 skete der en henvendelse til forsvarsministeriet fra de amerikanske myndigheder, der skulle levere materiel til stationerne, og i den henvendelse gjorde man opmærksom på, at hvis vi forholdt os afventende et stykke tid, kunne vi ændre radarvarslingsystemet, således at vi kunne klare os med færre

stationer. Der er i det materiale, jeg har fået forelagt, intet som helst, der siger, at den tidligere regering ikke på et forholdsvis tidligt tidspunkt kunne have påbegyndt opførelsen af radarstationer. Jeg har aldrig bebrejdet den tidligere regering, at den ikke gjorde det; jeg synes, det var et held, at den ikke gjorde det; men det kan i hvert fald ikke skyldes, at man havde nogen viden om, hvad der ville ske i foråret 1953; at man til den tid ville blive gjort opmærksom på, at man kunne klare sig med et færre antal stationer. Det materiale, jeg har haft lejlighed til at gøre mig bekendt med, har vist mig, at den tidligere regering absolut ikke har ønsket at have hastværk med at bringe flyvevåbnets radarvarslingsssystem i orden.

Hermed sluttede forhandlingen.

Formanden: Medlemmer af folketinget Hans Hansen (Rørby), Oluf Pedersen og Viggo Starcke har meddelt mig, at de ønsker her i tinget mundtligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændring i lov nr. 171 af 31. marts 1953 om valg til folketinget.

Udvalget angående forslag til lov om forlængelse af lov om bortsalg af visse brugte personmotorkøretøjer har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer er omdelt.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, torsdag den 21. oktober, kl. 13 med følgende dagsorden:

- 1) Valg af 15 medlemmer til folketingets sukkerudvalg.
- 2) Valg af 1 medlem til Grønlandsudvalget (i stedet for Hauberg).
- 3) Valg af 17 medlemmer til udvalget vedrørende bymæssige bebyggelser.
- 4) Første behandling af:

Forslag til lov om det statistiske departements virksomhed.

Mødet hævet kl. 19.

9. møde.

Torsdag den 21. oktober kl. 13.

Formanden: Udenfor dagsordenen giver jeg ordet til det ærede medlem hr. Hans Hansen (Rørby), for at han som ordfører for forslagsstillerne kan fremsætte et tidligere anmeldt lovforslag.

Ordføreren for forslagsstillerne (Hans Hansen (Rørby)): Jeg har herved den ære for det høje ting at fremsætte *forslag til lov om ændring i lov nr. 171 af 31. marts 1953 om valg til folketinget*.

Under debatten forleden dag om Tysklands suverænitet var næsten alle talere inde på spørgsmålet om den spærregel i den tyske valglov, som udelukker danske sydslesvigere fra at deltage i tysk lovgivning. Når retsforbundet under forhandlingerne i grundlovskommissionen og valglovskommissionen er gået så stærkt imod bestemmelsen i valglovens § 43 om de 60 000 stemmer som minimum for at få repræsentation i folketinget, er det, fordi vi anser denne bestemmelse for at være i strid med de elementæreste demokratiske grundsætninger. Den skillelinie, der går mellem politisk diktatur og frit folkestyre, er her overskredet, således at der er tale om en farlig tendens henimod diktatur og bort fra en naturlig fornyelse af folkestyret. Vi mener, at folkestyret kun kan forny sig organisk og gro op fra neden. I diktaturstaterne er der — det er almindeligt kendt overalt — etpartisystem og forbud mod offentlig kritik. I valglovens § 43 er der en, omend svag, begyndelse i samme retning.

Man har under forhandlingerne om denne spærregel anført, at den er nødvendig for at sikre en handlekraftig lovgivningsmagt og en stærk regering. Det er klart, at ved at begrænse kritikken kan man gøre regeringen stærkere, end hvis kritikken får frit løb. Lovgivningsmagten består af kongen og folketinget. Regeringen er kongens repræsentanter. Jeg mener, det er urigtigt at stræbe henimod en stærk regering på bekostning af et stærkt folkestyre. Vi skal prøve på at skabe en naturlig balance her.

Det sidst afholdte folketingsvalg har vist os, at et parti, der opnåede nær ved 60 000 stemmer og efter en ligelig kvotientberegning havde stemmer til 5 mandater, blev udelukket fra repræsentation i folketinget. Jeg vil ikke tro, at noget sådant kan opretholdes fremover. Næsten alle de talere, der har deltaget i debatten om tysk suverænitet, har givet stærkt udtryk for forargelse over den 5 pct.s spærregel i den tyske valglov, der udelukker de danske sydslesvigere fra deltagelse i lovgivningsmagten, og det var velgørende at høre det ærede medlem hr. Hans Schmidt tale imod denne regel. Derimod synes kun de radikale og retsforbundet at være opmærksomme på, at vi her opretholder en lignende spærregel, der udelukker danske vælgere fra indflydelse på det danske lovgivningsarbejde. Det kan vistnok siges, at vore besvælinger over det, vi kalder overgreb dernedefra, har meget ringe vægt, sålænge vi opretholder den omtalte spærregel i vor egen lovgivning. Den forargelse, vi alle deler, må kunne overføres til vore egne forhold, således at vi får denne skamplet, som jeg vil kalde det, fjernet fra lovgivningen.

Med disse ord skal jeg anbefale lovforslaget til det høje tings velvillige behandling.

Formanden: Eksemplarer af det nu fremsatte lovforslag vil blive omdelt.

Den første sag på dagsordenen var:

Valg af 15 medlemmer til folketingets sukkerudvalg.

(Jfr. tidenden sp. 37).

Valgt blev: *M. Larsen, Brodthagen, Lysholt Hansen, Lund Jensen, Poul Hansen (Grenaa), Sofie Pedersen, Chr. Rasmussen, From, Niels Eriksen, Gideon, Heick, Erna Sørensen, Tesdorpf, Jørgen Jørgensen (Ullerup) og Svend Jørgensen.*

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 1 medlem til Grønlandsudvalget (i stedet for Hauberg).

(Jfr. tidenden sp. 89).

Valgt blev: *Peter Nielsen* med stedfortræder *Kjældgaard.*